

T.C.
SİİRT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

Şükret AĞIRALIOĞLU

KALKINMA AJANSLARININ BÖLGESEL KALKINMA ÜZERİNE
ETKİLERİ: SİİRT ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı Dr. Öğretim Üyesi Arif GÜLLER

SİİRT - 2018

T.C.
SIIRT ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Siirt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum " Kalkınma Ajanslarının Bölgesel Kalkınma Üzerine Etkileri: Siirt Örneği " adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

11.04.2018

Şükret AĞIRALIOĞLU

T.C.
SIIRT ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Dr. Öğretim Üyesi Arif GÜLLER danışmanlığında, Şükret AĞIRALIOĞLU tarafından hazırlanan bu çalışma 11/04/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından İktisat Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan (Tez Yöneticisi) : Dr. Öğretim Üyesi Arif GÜLLER
Jüri.Üyesi : Dr. Öğretim Üyesi Semih Serkant AKTUĞ
Jüri.Üyesi : Dr. Öğretim Üyesi İbrahim HÜSEYİNİ

İmza:

İmza:

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

11.04.2018

Uokcu

Dr. Öğretim Üyesi Veysel OKÇU
Enstitü Müdürü

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****KALKINMA AJANSLARININ BÖLGESEL KALKINMA ÜZERİNE****ETKİLERİ: SİİRT ÖRNEĞİ****Şükret AĞIRALIOĞLU****Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Arif GÜLLER****2018, 122 sayfa****Jüri: Dr. Öğretim Üyesi Arif GÜLLER****Dr. Öğretim Üyesi Semih Serkant AKTUĞ****Dr. Öğretim Üyesi İbrahim HÜSEYİNİ**

Bu tezin amacı; bölgesel kalkınmanın bir hayli önem arz ettiği günümüz ekonomilerinde, etkili kullanıldığı takdirde çok önemli bir bölgesel kalkınma aracı olan kalkınma ajanslarının bölgesel kalkınma üzerindeki etkilerini, genel çerçevede ve Siirt özelinde ele almaktır. Çalışmada, önce bölge ve bölgesel kalkınmaya, daha sonra bölgesel kalkınmanın araçlarından olan kalkınma ajanslarına ve son olarak da Siirt'te faaliyet gösteren Dicle Kalkınma Ajansı'na değinilerek tümden gelim yöntemi izlenmiştir.

Proje yürütücüleri anketi neticesinde elde edilen sonuçlar analiz edilerek Dicle Kalkınma Ajansı'nın Siirt İli'nde bölgesel kalkınmaya olan etkileri saptanmaya çalışılmıştır. Ajansın ortalama on yıllık bir geçmişi olmasından ötürü bölgesel kalkınmaya olan etkilerini saptamak pek mümkün olmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma, Kalkınma Ajansları, Dicle Kalkınma Ajansı

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****THE EFFECTS OF DEVELOPMENT AGENCIES ON REGIONAL
DEVELOPMENT: SIIRT EXAMPLE****Şükret AĞIRALIOĞLU****Advisor: Assistant Professor Doctor Arif GÜLLER****2018, Page: 122****Jury: Assistant Professor Doctor Arif GÜLLER****Assistant Professor Doctor Semih Serkant AKTUĞ****Assistant Professor Doctor İbrahim HÜSEYİNİ**

The aim of this thesis is that in today's economies where regional development has great importance, development agencies' influences, which are a very important regional development tool when used effectively, on regional development; in the general framework and in Siirt. In the study, entire method of deduction was followed first referring to the regional and regional development, then to development agencies from the tools of regional development, and finally to the Dicle Development Agency operating in Siirt.

By analyzing the results obtained by the project, after the survey executives tried to determine the regional development effects of The Dicle Development Agency in Siirt Province. Since the agency has a history of about ten years, it has not been possible to determine its effects in terms of regional development.

Key Words: Regional Development, Development Agencies, Dicle Development Agency

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
TABLOLAR, ŞEKİLLER VE GRAFİKLER DİZİNİ	X
ÖNSÖZ	XII
GİRİŞ	1
LİTERATÜR TARAMASI	4
BİRİNCİ BÖLÜM	7
BÖLGESEL KALKINMA	7
1.1. BÖLGE KAVRAMI VE İKTİSADİ ANLAMDA BÖLGE AYRIMLARI	7
1.1.1. Bölge Kavramı	7
1.1.2. Bölge Ayrımları	8
1.1.2.1. Ekonomik Yapı Bakımından.....	8
1.1.2.1.1. Homojen Bölge.....	8
1.1.2.1.2. Polarize Bölge	9
1.1.2.1.3. Plan Bölge	11
1.1.2.2. Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi Bakımından.....	12
1.1.2.2.1. Gelişmiş Bölge	12
1.1.2.2.2. Az Gelişmiş Bölge.....	13
1.1.2.2.3. Gelişme Halindeki Az Gelişmiş Bölge.....	14
1.1.2.2.4. Potansiyel Bakımından Az Gelişmiş Bölge	14
1.2. BÖLGESEL KALKINMA	15
1.2.1. Bölgesel Kalkınma Kavramı.....	15
1.2.2. Geleneksel Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları	16
1.2.2.1. Alansal Analiz Modelleri	16
1.2.2.2. Neo-Klasik Büyüme Modeli	18
1.2.2.3. Keynesyen Büyüme Modeli.....	19
1.2.2.4. Harrod-Domar Büyüme Modeli.....	21

1.2.3. Yığılmacı Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları	22
1.2.3.1. Yığılımlı/Birikimli Nedensellik Teorisi	22
1.2.3.2. Büyüme Kutupları Teorisi.....	23
1.2.4. Yenilikçi Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları	24
1.2.4.1. Kuluçka Teorileri	24
1.2.4.2. Ürün Yaşam Çevrimleri/Dönüşümü Modelleri.....	25
1.2.4.3. Yenilikçi Çevre Teorisi	26
1.2.4.4. Porter'ın Rekabetçi Üstünlükler Teorisi	27
1.2.4.5. Storper'in Ticarete Konu Olmayan Karşılıklı Bağımlılıklar Modeli	27
1.3. TÜRKİYE'DE UYGULANAN BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKALARI	28
.....	
1.3.1. 1923-1950 Arası Dönem.....	28
1.3.2. 1950-1960 Arası Dönem.....	29
1.3.3. 1960'tan Günümüze Kadar Olan Dönem	29
1.3.3.1. Kalkınma Planları.....	31
1.3.3.1.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967).....	32
1.3.3.1.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)	32
1.3.3.1.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)	33
1.3.3.1.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983).....	33
1.3.3.1.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989).....	34
1.3.3.1.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994).....	35
1.3.3.1.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)	35
1.3.3.1.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005).....	36
1.3.3.1.9. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013).....	36
1.3.3.1.10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)	37
İKİNCİ BÖLÜM.....	39
KALKINMA AJANSLARI.....	39
2.1. KALKINMA AJANSLARI NEDİR.....	39
2.1.1. Kalkınma Ajansı Tanımları	39
2.1.2. Kalkınma Ajanslarının Tarihçesi	40
2.1.3. Kalkınma Ajanslarının Çeşitleri	44

2.2. KALKINMA AJANSLARININ AMAÇLARI VE GÖREVLERİ.....	45
2.3. KALKINMA AJANSLARININ TÜRKİYE'DEKİ YAPILANMASI VE HUKUKSAL BOYUTU	48
2.3.1. Ajansların Yapılanması.....	49
2.3.1.1. Yönetim Kurulu	49
2.3.1.2. Kalkınma Kurulu.....	50
2.3.1.3. Genel Sekreterlik.....	50
2.3.1.4. Yatırım Destek Ofisleri	52
2.3.2. Hukuksal Boyut	53
2.4. DÜNYA'DA BAZI KALKINMA AJANSI ÖRNEKLERİ.....	55
2.4.1. Tennessee Valley Authority (Tennessee Vadisi Yönetimi) – ABD	55
2.4.2. Shannon Development (Shannon Kalkınması) – İrlanda	55
2.4.3. London Development Agency (Londra Kalkınma Ajansı) – İngiltere.....	56
2.4.4. ALMI Företagspartner AB Bölgesel Kalkınma Ajansı – İsveç.....	57
2.4.5. Sociedad Para La Promocion Industrial Bölgesel Kalkınma Ajansı – İspanya	57
2.4.6. Brussels Regional Development Agency (Brüksel Bölgesel Kalkınma Ajansı) – Belçika	58
2.4.7. Malopolska Bölgesel Kalkınma Ajansı – Polonya	59
2.5. TÜRKİYE'DEKİ KALKINMA AJANSLARI.....	59
2.5.1. Ahiler Kalkınma Ajansı (AHİKA)	60
2.5.2. Ankara Kalkınma Ajansı (ANKARAKA).....	60
2.5.3. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA).....	60
2.5.4. Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA)	61
2.5.5. Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)	62
2.5.6. Çukurova Kalkınma Ajansı (ÇKA)	62
2.5.7. Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA).....	62
2.5.8. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA).....	63
2.5.9. Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)	63
2.5.10. Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA).....	63
2.5.11. Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA).....	64
2.5.12. Fırat Kalkınma Ajansı (FKA).....	64

2.5.13. Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA).....	65
2.5.14. Güney Marmara Kalkınma Ajansı (GMKA)	65
2.5.15. İpekyolu Kalkınma Ajansı (İKA)	65
2.5.16. İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA).....	66
2.5.17. İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA)	66
2.5.18. Karacadağ Kalkınma Ajansı (KARACADAĞ).....	66
2.5.19. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA)	67
2.5.20. Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA)	67
2.5.21. Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA).....	68
2.5.22. Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN)	68
2.5.23. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)	68
2.5.24. Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA)	69
2.5.25. Trakya Kalkınma Ajansı (TRAKYAKA).....	69
2.5.26. Zafer Kalkınma Ajansı (ZEKA)	69
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	70
DİCLE KALKINMA AJANSI VE BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİLERİ.....	70
3.1. DİCLE KALKINMA AJANSI (DİKA).....	70
3.1.1. Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA) Teşkilat Yapısı.....	70
3.1.1.1. Yönetim Kurulu	71
3.1.1.2. Kalkınma Kurulu.....	72
3.1.1.3. Genel Sekreterlik.....	72
3.2. SİİRT İLİ PROJE YÜRÜTÜCÜLERİ ANKETİ VE DİKA'NIN BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİLERİ.....	73
3.2.1. Proje Yürütücüleri Anketi.....	73
3.2.1.1. Basit Analiz.....	75
3.2.1.2. Karşılaştırmalı SPSS Analizi	82
3.2.1.2.1 Eğitim Seviyesi.....	83
3.2.1.2.2 Bölgenin Kalkınmasına Katkı Sağlamak	84
3.2.1.2.3 Hedef Grubu İşsizler ve Üreticiler Olanlar	88
3.2.1.2.4 Projenin Hedefine Ulaşıp Ulaşmama Durumu	90
3.2.1.2.5 Proje Uygulamasında Karşılaşılan Güçlükler	94

3.2.1.2.6. Proje Uygulamasında Karşılaşılan Güçlüklerin Aşılması	96
3.2.1.2.7. Proje Esnasında DİKA'nın ve Ekibinin Rolü.....	97
3.2.1.2.8. DİKA Hakkında Önceden Bilgi Sahibi Olma Durumu.....	98
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	100
KAYNAKÇA	105
EKLER.....	117
PROJE YÜRÜTÜCÜLERİ ANKETİ.....	117
ÖZGEÇMİŞ.....	122

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
BKA	: Bölgesel Kalkınma Ajansları
BYKP	: Beş Yıllık Kalkınma Planı
BYS	: Bölgesel Yenilik Sistemleri
BYSP	: Beş Yıllık Sanayi Planı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
EURADA	: The European Association of Development Agencies (Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği)
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GSYH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
İBBS	: İktisadi Bölge Birimleri Sınıflandırması
KA	: Kalkınma Ajansları
KİT	: Kamu İktisadi Teşekkülleri
KOBİ	: Küçük Orta Boy İşletmeler
KÖY	: Kalkınmada Öncelikli Yöre
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

TDK : Türk Dil Kurumu

TL : Türk Lirası

TÜBİTAK : Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

Vb. : Ve Benzeri

YÖK : Yüksek Öğretim Kurumu

TABLolar, ŞEKİLLER VE GRAFİKLER DİZİNİ

Şekil: 1.1: İİBS Düzey 1 Bölgeleri	30
Şekil: 1.2: İİBS Düzey 2 Bölgeleri	31
Tablo 2.1. Avrupa Ülkelerinde Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın Kuruluş Dönemleri	41
Tablo: 3.1. Dicle Kalkınma Ajansı Teşkilat Yapısı.....	71
Tablo: 3.2. Normallik Dağılım Testi.....	74
Tablo: 3.3. Kalkınma Ajansları ve Bölgesel Kalkınma arasındaki İlişkinin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	75
Grafik: 3.1. Ankete Katılanların Eğitim Seviyeleri.....	76
Grafik: 3.2. Proje Bütçeleri.....	76
Grafik: 3.3. DİKA'nın Proje Bütçesini Karşılama Oranı	77
Tablo: 3.4. Projenin Hedefleri	78
Tablo: 3.5. Projenin Hedef Grubu	78
Grafik: 3.4. Proje Hedeflerine Ulaşılma Durumu.....	79
Tablo: 3.6. Proje Hedefine Ulaşılama Nedeni	79
Tablo: 3.7. Proje Uygulamasında Karşılaşılan Güçlükler	80
Tablo: 3.8. Belirtilen Zorlukların Aşılması	80
Tablo: 3.9. DİKA'nın ve Ekibinin Rolü	81
Grafik: 3.5. Projeden Önce DİKA Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip Olma Durumu	81
Grafik: 3.6. Bir Daha DİKA'ya Başvuru Durumu.....	82
Grafik: 3.7. Eğitim Seviyesi İle DİKA Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumunun Karşılaştırılması	83
Tablo: 3.10. Hedefini Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak Olarak Belirleyenlerin Hedef Grubunu İşsizler Olarak Seçenlerle Karşılaştırılması	84
Tablo: 3.11. Hedefini Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak Olarak Belirleyenlerin Hedef Grubunu Üreticiler Olarak Seçenlerle Karşılaştırılması	85
Grafik: 3.8. Hedefini Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak Olarak Belirleyenlerin Proje Hedefine Ulaşıp Ulaşmama Durumu	85
Grafik: 3.9. Hedefini Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak Olarak Belirleyenlerin Proje Esnasında DİKA'yla ilişkisi.....	86

Tablo: 3.12. Hedefini Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak Olarak Belirleyenlerin Projeden Önce DİKA Hakkına Bilgi Sahibi Olma Durumu.....	87
Tablo: 3.13. Hedefini Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak Olarak Belirleyenlerin Bir Daha DİKA'ya Başvurma Durumu	88
Grafik: 3.10. Hedef Grubu İşsizler Olanların Hedef Grubun İhtiyaçlarını Belirleme Yöntemi	89
Grafik: 3.11. Hedef Grubu Üreticiler Olanların Hedef Grubun İhtiyaçlarını Belirleme Yöntemi.....	90
Tablo: 3.14. Proje Hedefine Ulaşamayan ya da Kısmen Ulaşanların, Proje Hedefine Hedef Kitlenin İlgisizliği Yüzünden Ulaşamadım Cevabını Verenlerle Karşılaştırılması	91
Grafik: 3.12. Proje Hedefine Ulaştı mı Sorusu İle Hedefe Ulaşmada En Çok Neyin Katkısı Olmuştur Sorusunun Karşılaştırılması	91
Grafik: 3.13. Proje Hedefine Ulaştı mı Sorusu İle Proje Uygulamasında Karşılaşılan En Önemli Güçlükler Sorusunun Karşılaştırılması	92
Grafik: 3.14. Proje Hedefine Ulaştı mı Sorusu İle Bir Daha DİKA'ya Başvurmayı Düşünür müsünüz Sorusunun Karşılaştırılması.....	93
Grafik: 3.15. Proje Uygulamasında Karşılaşılan Güçlükler İle Bir Daha DİKA'ya Başvurur musunuz Sorusunun Karşılaştırılması.....	95
Grafik: 3.16. Karşılaşılan Güçlüklerin Aşılması İle Bir Daha DİKA'ya Başvurma Durumunun Karşılaştırılması.....	96
Grafik: 3.17. Proje Esnasında DİKA'nın Rolü ile Bir Daha DİKA'ya Başvurmayı Düşünür müsünüz Sorusunun Karşılaştırılması.....	97
Tablo: 3.15. Projeden Önce DİKA Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu İle Bir Daha DİKA'ya Başvurma Durumunun Karşılaştırılması.....	98

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın konusunu; bölgesel rekabet edebilirliğin öneminin bir hayli arttığı günümüz dünyasında, bölgesel kalkınmanın en önemli araçlarından olan kalkınma ajansları oluşturmaktadır. Çalışmaya bölgesel kalkınma ve bölgesel kalkınma yaklaşımlarına değinilerek başlanmış, daha sonra kalkınma ajansları hakkında bilgiler verilerek TRC3 bölgesinin geri kalmış illerinden biri olan Siirt İli'nde faaliyet gösteren Dicle Kalkınma Ajansı'nın yürütmüş olduğu projelerin sahiplerine uygulanan proje yürütücüleri anketinin analizleriyle çalışma sonlandırılmıştır.

Bu çalışmada emeği geçen başta tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Arif GÜLLER'e, ders aşamasında emek veren hocalarım; Prof. Dr. Yüksel BİRİNCİ'ye, Prof. Dr. Arzdar KİRACI'ya ve Dr. Öğretim Üyesi Semih Serkant AKTUĞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca; bir takım bilgileri benimle paylaşan Dicle Kalkınma Ajansı'na, anket için zamanlarını ayıran proje yürütücülerine ve maddi, manevi yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarıma sonsuz şükranlarımı sunarım.

GİRİŞ

Dünya ülkelerinin en önemli ekonomik sorunlarından biri de bölgelerarası gelişmişlik farklarıdır. Bu problem, sadece ekonomik bir problem değil, aynı zamanda hayatın her alanını etkileyen sosyal bir sorun olma özelliği de taşımaktadır. Herhangi bir siyasi, ekonomik, jeopolitik vb. daha bir çok nedenden ötürü bölgelerarası derin kalkınmışlık farkları gözlemlenmektedir. Dünya üzerinde özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra bu konu üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Türkiye'de de bu problemin mevcut olmasından dolayı bu alanda çalışmalar yapılmaktadır. Bu ve benzer daha bir çok sebepten mütevellit “ Bölgesel Kalkınma” konusu iktisat literatüründe önemli bir yer işgal etmeye devam etmektedir.

Bölgesel kalkınma konusunun önem kazandığı 1950'li yıllardan günümüze kadar olan süreç değerlendirildiğinde, bölgesel kalkınma politikalarında önemli değişimler olduğu görülmektedir. Bölgesel kalkınma politikalarında yaşanan bu değişim, bölgesel kalkınma araçlarında da bir değişimi beraberinde getirmiştir. Bu politikalarda yaşanan en önemli değişimlerden biri de “Mekan” kavramının önem kazanmasıdır. Ayrıca, üstten alta doğru örgütlenmeyi savunan geleneksel kalkınma politikalarının aksine yeni kalkınma politikalarında bu süreç tam tersi bir şekilde alttan üste doğru örgütlenmeyi öngörmektedir. Dünya üzerinde özellikle 1990'lı yıllardan sonra içsel dinamiklere dayalı kesintisiz bölgesel kalkınma tezi, bölgesel kalkınma alanına hakim olmaya başlamıştır. Alttan üste doğru örgütlenmeyle birlikte merkezi karar alma mekanizması, yerini yerel dinamiklere devretmiştir. İşte tam bu noktada Kalkınma Ajansları devreye sokulmuştur. Zaten kalkınma ajanslarının amacı da bölgesel dinamikleri gözlemlemek, bu dinamiklere göre hareket tarzı belirlemek ve bu hareket tarzına göre politikalar üreterek bölgesel kalkınmaya katkı sağlamaktır.

Günümüzün en önemli kavramlarından biri de Küreselleşmedir. Küreselleşmeyle birlikte artan rekabet olgusu, yerelleşmeyi beraberinde getirmiş ve yerel birimler böylece, ekonomi içerisinde önemli bir konuma yükselmiştir. Bölgelerin yerel kaynakları ve potansiyelleri kullanılarak o bölgelerin belirli alanlarda uzmanlaşması sağlanmış, bu da kalkınmada bir ivme yakalanmasını beraberinde getirmiştir. Burada kilit nokta şüphesiz ki yerel kaynakları ve yerel potansiyeli iyi analiz etmekten

geçmektedir. Bu yüzden kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının bir araya getirilmesi önem arz etmektedir. Bu birlikteliği sağlayan yahut sağlayacak olan da kalkınma ajanslarıdır.

Kalkınma ajanslarının eksikliği ülkemizde 2000'li yıllara kadar maalesef ki hissedilememiştir. 2002 yılında yapılan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması adlı çalışmanın sonucunda Türkiye, Düzey 1 olarak 12, Düzey 2 olarak 26 ve Düzey 3 olarak da 81 (İl sayısı)'e ayrılmıştır. Bu çalışmanın akabinde 2006 yılında kalkınma ajanslarının kurulmasına ilişkin kanunla birlikte 26 Düzey 2 bölgesinde kalkınma ajansı kurulmasına başlanmış ve günümüz itibariyle ülkemizde 26 kalkınma ajansının kurulumu tamamlanmıştır.

Ülkemizde sanayileşmenin yoğun olduğu yerlere doğru yaşanan göç, köy nüfusunun cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren azalmasına, kent nüfuslarının ise artmasına neden olmuştur. Yedi Coğrafi Bölge'den oluşan Türkiye'de, kalkınma açısından en az kalkınmış olan bölge Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. İstatistiki bölge birimleri sınıflandırılmasında Siirt, Batman, Şırnak ve Mardin'den oluşan TRC3 bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi içerisinde yer alan gelişmemiş bölgelerden birisidir. Bu iller genel olarak, işsizliğin çok olduğu, yeni istihdam olanaklarının sağlanamadığı, sanayinin yeterince gelişmediği, sosyal kalkınmanın gerçekleştirilemediği yerler olarak özetlenebilir.

Planlı ekonomiye geçildiği yıllardan itibaren Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin kalkınma seviyesini arttırmak ve diğer bölgelerle arasındaki kalkınmışlık farkını ortadan kaldırmak için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda bölgede, Güneydoğu Anadolu Projesi vb. birçok proje hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Bu projelerin dışında yine kalkınma seviyesini arttırmak amacıyla bölgede, alt yapı çalışmaları yapılmış, devlet destekli kalkınma projeleri uygulanmaya çalışılmış, tarımsal destekler verilerek bölge tarımının canlandırılması hedeflenmiş ve daha birçok çalışmaya imza atılmıştır.

Yukarıda da değinildiği gibi küreselleşen günümüz dünyasında bölgesel kalkınma kavramı oldukça önem arz etmektedir. Bölgesel kalkınmanın sağlanabilmesi ve bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılabilmesi için doğru ve etkin bölgesel

kalkınma politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Süregelen geleneksel bölgesel kalkınma yaklaşımlarında tepeden inme şeklinde bir yol izlenmiş ve bu yüzden bu politikalar etkili olamamıştır. Aksine yenilikçi bölgesel kalkınma yaklaşımlarında ise; tabandan tavana doğru bir yönelim sergilenmiş ve bölgesel kalkınma konusunda daha verimli sonuçlar alınmaya başlanmıştır. Yenilikçi Bölgesel Kalkınma anlayışında yerel dinamikler ön plana çıkmaktadır. Yerel dinamikleri bir araya getiren ve yerel kaynakların etkin kullanılmasını sağlayan da kalkınma ajanslarıdır.

Esasen bu çalışmanın amacı da bölgesel kalkınma konusunda çok önemli bir yer tutan kalkınma ajanslarının ne olduğunun ve bölgesel kalkınmayı sağlama açısından Siirt özelinde ne kadar etkin olduğunun irdelenmesidir.

Çalışmada yöntem olarak tümden gelim yöntemi esas alınmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde bölge kavramı, genel olarak bölgesel kalkınma konusu ve Türkiye’de uygulanan bölgesel kalkınma politikaları ele alınmıştır. İkinci bölümde ise bölgesel kalkınmanın en önemli araçlarından olan kalkınma ajanslarının ne olduğu, tarihçesi, ülkemizde kalkınma ajanslarının kuruluş aşamaları ve ülkemizdeki kalkınma ajanslarına değinilmiştir. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde de TRC3 bölgesi illerinden olan Siirt’te faaliyet gösteren Dicle Kalkınma Ajansı ele alınmış ve ajansın Siirt İli kalkınmasında ki etkinliği proje yürütücüleri anketiyle ölçülmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar; basit analiz ve karşılaştırmalı SPSS analizi olmak üzere iki ayrı biçimde değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Elde edilen veriler SPSS (22 Packet) programı ile değerlendirilmiştir. SPSS analizinde tanımlayıcı demografik veriler “%” ve “frekans” analizleriyle belirlenerek değişkenler arasındaki farkı saptamak için pearson ki-kare testi yapıldı. Araştırma bulgularının dağılımına “kolmogorov simirnov” normallik testi ile bakılmış ve parametrik olmayan (normal dağılım göstermeyen) bulgular, Mann Whitney-U testi ile incelenmiştir.

LİTERATÜR TARAMASI

Bu çalışmaya başlanmadan önce yapılan literatür taramasında, tezin ana taslağın oluşturulması aşamasında “Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yaşanan Dönüşüm ve Kalkınma Ajansları” adlı kitaptan bir hayli yardım alınmıştır. Ayrıca; “Küreselleşme-Yerelleşme Sarmalında Kalkınma Ajansları, Yapılar, Sorunlar ve Çözüm Arayışları”, “Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları”, “Yeni Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı ve Kalkınma Ajansları: Karacadağ Kalkınma Ajansı Örneği” adlı kitaplardan da yararlanılmıştır. Yine çalışmaya başlanmadan yapılan literatür taramasında bir çok tez, makale, internet kaynağı, ajansların internet siteleri vb. kaynaktan istifade edilmiştir.

Bu tezin üçüncü bölümde yer alan proje yürütücüleri anketi ve anket analizinde; başta anketinden yararlanan “ Konya İli Mevlana Kalkınma Ajansı Kırsal Kalkınma Desteklerinin Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinden, daha sonra; “ Bölgesel Kalkınma Ajansları: Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı”, “Kalkınma Ajanslarının Performans Ölçümü”, “Yeni Kalkınma Politikalarının Bölgesel Kurumsallaşma Üzerindeki Etkisi” ve “Kamu Müdahalelerinde Katkısalılığın Değerlendirilmesi: Çukurova ve İzmir Kalkınma Ajansları KOBİ Destekleri Örneği” adlı tezlerden istifade edilmiştir.

Bu kısımda öncelikle 2013 yılında yapılmış olan ve anket çalışmasında sorularından istifade etmiş olduğumuz “ Konya İli Mevlana Kalkınma Ajansı Kırsal Kalkınma Desteklerinin Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezi üzerinde durulacaktır.

Araştırma sonuçlarına göre: “Öncelik verilecek kurumlar kadar öncelik verilmesi gereken konular da hazırlanacak olan ileriki programlar açısından önemlidir. Anket sonuçlarında bu gibi programların; yeni iş alanları yaratma, kapasite geliştirmeye yönelik eğitimler ve işletmelerde mevcut insan kaynağının niteliğinin yükseltilmesine yönelik eğitimler düzenlenmesi gibi konulara öncelik vermesi gerektiği anlaşılmaktadır.” (Örs, 2013).

Yine bu tezin sonuç kısmında Örs’ün ifadesine göre: “Projelerin sürdürülebilmesinde en önemli etken sahiplenmedir. Bazı hibe faydalanıcıları proje

faaliyetlerini uygulama esnasında faydalanıcılar ile sağlam bir bağ kurmuş ve güçlü bir sahiplenme duygusu geliştirmişlerdir. Bazı hibe faydalanıcıları ise aldıkları talep yönünde kendi kaynaklarını kullanarak yeni eğitim programları başlatmışlardır. Bu durum, hem kurumsal kapasitelerinin gelişmesini hem de kamu huzurunda bilinirliklerinin ve saygınlıklarının artmasını sağlamıştır.” (Örs, 2013, s. 162).

Bu çalışmada elde edilen bir başka sonuç ise gerçekleştirilen projelerle birlikte kurumsal kapasite gelişimine önemli katkılar yapıldığıdır. Olumsuz sonuç anlamında ise proje bütçelerinin ciddi oranda kesintiye uğraması ve proje aşamasında yaşanan aksaklıklar gibi sıkıntılardan ötürü proje yürütücülerinin hemen hemen yarıya yakın kesimi (%44) bir daha proje için başvurmayı düşünmediklerini beyan etmişlerdir (Örs, 2013).

Çalışmaya kaynaklık eden bir başka çalışma olan, “ Bölgesel Kalkınma Ajansları: Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı” adlı yüksek lisans tezinin sonuç bölümüne bakıldığı zaman: “Ajans desteğinin firmalar üzerindeki etkilerine bakıldığında ise en büyük etki üretim verimliliğinin artışı olarak karşımıza çıkmaktadır (Hatay: %84, Kahramanmaraş: %74, Osmaniye: %94). Ajans desteğine yapılan başvurularda büyük ölçüde üretim verimliliğinin artırılmasının amaçlanmış olması ile desteğin yarattığı en büyük etkinin yine üretim verimliliğinin artması şeklinde olması desteğin firmalara etkisinin pozitif yönde olduğunu ve bölgede içsel ekonomiye olan katkısını ortaya koymaktadır. Bu ilişki firma büyümesi sonucu oluşan istihdam olanakları olarak ortaya çıkmaktadır. İstihdam olanaklarındaki artış ile bölgedeki mevcut işsizlik oranında düşüş sağlanabilecektir.” (Urhan, 2015, s. 112.) şeklinde bir sonuca rastlanmaktadır.

“Kalkınma Ajanslarının Performans Ölçümü” adlı uzmanlık tezinde, Şimşek’e göre: “Kalkınma ajanslarında performans ölçümü için ayrı bir bilgi sisteminin geliştirilmesi yerine ajanslarca zaten kullanılmakta olan Kalkınma Ajansları Yönetim Sisteminin (KAYS) iyileştirilmesi daha yerinde olacaktır.” şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir (Şimşek, 2013, s.136).

Kaynak olarak yararlanılan bir başka tez olan: “Yeni Kalkınma Politikalarının Bölgesel Kurumsallaşma Üzerindeki Etkisi” isimli çalışmaya göre: “Söz konusu çalışma kapsamında; kalkınma ajanslarının sahip olduğu koalisyonel yapılar da göz

önünde bulundurulduğunda bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılmasında ne ölçüde etkili olabileceği ve koalisyonel karar verme süreçleri sonrasında ortaya çıkan değerden hangi toplumsal kesimin ne kadar pay aldığı ele alınan araştırma sorunlarıdır. Katılım ve işbirliği ile çıkarların ortak paydada buluşturulması şeklinde ifade edilen büyüme koalisyonlarının bu hedefinin gerçekleşip gerçekleşmediği ele alınan araştırma sorunlarından bir diğeridir. Yeni kalkınma politikaları kapsamında sıkça üzerinde durulan yönetim, katılımcılık ve işbirliğinin pratikte ne derece işe yaradığı, aynı şekilde kalkınma ajansları üzerinden tartışılan konular arasındadır. Bu kapsamda ifade edilen soruların cevapları, literatür çalışmasının ardından yapılan anket çalışması ve derinlemesine görüşmeler ile ortaya koyulmaya çalışılmıştır.” ifadesi tezin sonuç bölümünde göze çarpmaktadır (Bozkurt, 2014, s.135).

Tezin son bölümündeki anket ve analiz çalışmasında, yukarıda kısaca değinilen tezlerden ve o tezlerin bulgularından önemli ölçüde yararlanılmıştır. Bu sebeptendir ki bu kısımda ayrıca “Literatür Taraması” başlığı altında bu tezlere, bilhassa da sonuç kısımlarına vurgu yapılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL KALKINMA

1.1. BÖLGE KAVRAMI VE İKTİSADİ ANLAMDA BÖLGE AYRIMLARI

İktisadi anlamda bölge; ekonomik faaliyet icra edilen herhangi bir birim yahut yer olarak adlandırılmaktadır. İktisadi anlamda bölge ayrımı yapılırken bölgeler; ekonomik yapı bakımından ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri bakımından olmak üzere iki ana başlığa ayrılmaktadır.

1.1.1. Bölge Kavramı

Bölgesel kalkınmanın iyi kavranabilmesi için öncelikle bölge kavramının iyi anlaşılır olması gerekmektedir.

Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre bölge: “Sınırları idari, ekonomik birliğe, toprak, iklim ve bitki özelliklerinin benzerliğine veya üzerinde yaşayan insanların aynı soydan gelmiş olmalarına göre belirlenen toprak parçası, mıntıka.” Şeklinde tanımlanmaktadır (<http://www.tdk.gov.tr>, 2016).

İktisadi olarak düşünüldüğünde ise bölge kavramı; “ Mekansal süreklilik koşulu olmayan, uluslar arası ilişkilere açık, sınırları değişken bir birim” olarak tanımlanmaktadır (Karakılçık ve Sarıgül, 2010, s. 388).

Bölge kavramının içeriği ve tanımı dönem dönem değişiklik göstermektedir. Bölge kavramının kökleri çiftçilerin toprak, topografya, iklim vb. koşullara göre yapmış oldukları sınıflandırma dönemlerine kadar gitmektedir (Eraydın, 2004). 18. yüzyıldan itibaren ise coğrafi öğelerin de eklenmesiyle birlikte bölge kavramı mekansal sınıflandırma aracı olarak coğrafya terimi haline dönüştürülmüştür (Ünlü, 2006).

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan bölgesel dengesizlikler, iktisatçıların bölge kavramına daha yakından temas etmeleri sonucunu beraberinde getirmiştir. Böylece bölgesel ekonomi ve bölgesel kalkınma kavramları ağırlık kazanmış ve bu konudaki çalışmalar hızlandırılmıştır (Gündüz, 2006).

Bir bölgeyi diğerlerinden ayıran özellikler bölgenin ekonomik, sosyal ve fiziki yapısından kaynaklanabilir. Bu nedenle bölgelerin sınıflandırılmasında ekonomik, coğrafi, sosyal ve kamusal amaçlı değişik ölçütler kullanılmaktadır. Bu yüzden yapılan incelemelerde hukuki, sosyolojik, demografik, coğrafi, siyasal ve çevresel disiplinlere de yer verilmesi kavram kargaşasını iyice arttırmaktadır (Gündüz, 2006).

1.1.2. Bölge Ayrımları

Bölge kavramını; ekonomik yapı ve ekonomik gelişmişlik düzeyi bakımından iki ana grupta toplamak mümkündür. Ekonomik yapı bakımından bölgeyi; homojen, polarize ve plan bölge olmak üzere üç kısma, ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından ise; gelişmiş, az gelişmiş, gelişme halindeki az gelişmiş ve potansiyel bakımından az gelişmiş bölge olmak üzere dört kısma ayırmak mümkündür (İldırar, 2004).

1.1.2.1. Ekonomik Yapı Bakımından

Ekonomik yapı bakımından bölge; homojen bölge, polarize bölge ve plan gölge olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

1.1.2.1.1. Homojen Bölge

Aynı gelişmişlik düzeyine sahip komşu illerin gelişmişlik yönünden oluşturduğu bölgedir.” (Aydemir ve Karakoyun, 2011, s. 8). Bir başka tanımıyla homojen bölge: “Sürekli bir homojen alana karşılık gelen, birbirine yakın karakteristikler gösteren komşu alanlar grubudur.” (Dinler, 2012, s. 76). Coğrafya Biliminde uzun yıllardan beridir terim olarak kullanılan homojen bölge kavramının iktisadi anlamda çokta eski bir geçmişi bulunmamaktadır.

Homojen, bütün unsurları aynı yapıda ya da aynı nitelikte olan bağdaşık anlamına gelmektedir (Kulaksız, 2008). Ülkeler düzeyinde çeşitli alanlar arasında homojenlik, ekonomik gelişmişlik düzeyini belirleyen kriterler ölçü alınarak değerlendirilmektedir. Bu kriterleri; işsizlik oranı, kent nüfus oranı, iş gücüne katılım oranı eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanabilme oranı, üretim sektörleri ve bu sektörlerden elde edilen katma değer, bölgede kişi başına düşen milli gelir vb. şekilde sıralamak mümkündür. Bu

kriterlerden her hangi biri kullanılarak da homojen bölge (alan) ayrımı yapılabilmektedir. Örneğin Siirt ili ve Şırnak İli işsizlik ve İş gücüne katılım oranı olarak benzerlik gösteriyor ise bu iller arasında homojenlikten söz edilebilir. Nihai olarak homojen alan; aynı ekonomik özellikleri gösteren noktalardan oluşan bir alandır, şeklinde bir değerlendirme yapmak mümkündür (Gündüz, 2006).

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Homojen bölge saptamasında bölgelerin, tüm sosyo - ekonomik gelişmişlik göstergelerini ve iktisadi araçlarını göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Ülkemizde ilk kez Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından 1963-1970 yıllarına ait verilere dayanılarak Homojen bölgeler adı altında bir çalışma yapılmıştır (Gündüz, 2006).

Sektörel karakterli bir yapıya sahip olan I. Beş Yıllık Kalkınma Planının (1963-1968) uygulanmasının ardından ekonomi politikalarında bölgelerarası gelişmişlik seviyelerindeki farklılıkların giderilmeye çalışılması fikri gündeme gelmiştir. Bu sebepten ötürü homojen bölge alanında çalışma yapılması kaçınılmaz olmuştur. 1970’li yıllarda yapılan çalışmalarda kullanılmak üzere homojen bölge esasına dayalı olarak yapılan bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkan bölgelere “Etüt Bölgeler” adı verilmiştir. Bu ayrıma göre, Türkiye sekiz ana bölgeye, bu ana bölgelerin dördü de ayrıca kendi içinde 15 alt bölgeye ayrılmıştır (Gündüz, 2006).

Sonuç olarak homojen bölge, belirlenen bir ya da birkaç kritere göre aynı düzeyde veyahut özdeş nitelikte olan ve birbirini takip eden ve fiziki olarak komşu olan coğrafi birimlerin oluşturduğu bölgeye verilen isimdir (Gündüz, 2006).

1.1.2.1.2. Polarize Bölge

Polarize bölge kavramı bölge tanımına dinamik bir yaklaşım getirmektedir. Örneğin küçük ticari merkezler etkisel olarak daha büyük merkezlere bağlıdır. Bağlı olunan ana merkezin kapsadığı ve etkilediği alana polarize bölge denmektedir (Aydemir ve Karakoyun, 2011). Ildırar’a (2004) göre de; “Polarize bölge, bir kutup ve bu kutbun etkisi altındaki yerleşim merkezleri arasındaki ilişkiyi gösteren dinamik kavram olarak değerlendirilmektedir.” (s.11). Statik bir değerlendirme yapısına sahip olan homojen bölge yaklaşımı bölgelerin birbirleriyle olan etkileşimini ve bu etkileşimin yoğunluğunu

saptamada yetersiz kalır. Bu yetersizlik araştırmacıları, daha dinamik bir yaklaşım tarzı olan polarize bölge kavramına götürmüştür (Dinler, 2012). Dinler'e (2012) göre polarize bölge yaklaşımındaki en önemli kriterlerden biri ticari ilişkilerdir. Ticari ilişkilerin saptanmasındaki araçlar ise bölge içerisinde yapılan yük ve yolcu taşımacılığı ile bölgelerarası haberleşme yoğunluğudur.

Bir ülkede bulunan idari birimler ticari anlamda karşılıklı ilişki içindedirler. Örneğin köyler ilçelere, ilçeler illere, illerde ticari ilişki açısından bölgelere bağlı olabilmektedir. Buradaki bağlı olmak kavramından kasıt küçük yerleşim birimlerinin kendilerine oranla daha büyük yerleşim birimlerinin etkisi altında kalmalarıdır. Örneğin Edirne İli'nde bulunan herhangi bir ilçe il merkezinin etkisi altında kalmaktadır. Edirne İli'nin bulunduğu Marmara Bölgesi'nde bölgenin ve ülkenin metropolü olan İstanbul İli yer almaktadır. Bulunduğu konumda cazibe merkezi oluşturmuş olan İstanbul, ticaret hacmi açısından Edirne İli'ni etkisi altına almıştır. Dolayısıyla İstanbul'un oluşturmuş olduğu bu alana polarize bölge adını vermek mümkündür.

Statik bir inceleme sonucunda belirlenen homojen bölgelerin tespiti, dinamik bir inceleme metodu gerektiren polarize bölgelere oranla nispeten daha kolay yapılabilmektedir. Çünkü bölgeler zaman kavramına bağlı olarak süre içerisinde gelişmişlik düzeyi bakımından değişkenlikler gösterebilmekte ve zamanla çevredeki birimlerin etkisi altında kalabilmektedir. Polarize Bölgelerde, gelişmişlik düzeyi bakımından kendisine bağımlı olunan idari birim zamanla çevresine oranla daha fazla değişkenlik arz edebilmektedir (Gündüz, 2006).

Polarize bölgelerde oluşan dezavantajlardan biri hakim kutbun gelişme hızının, kendisine bağlı olan merkezlere oranla daha yüksek olmasıdır. Bu durumda hakim kutup daha fazla gelişerek kendisine bağlı olan merkezlerin gelişmesine engel olmaktadır. Böylece bölgelerarası gelişmişlik düzeylerindeki farklılıklar daha da derinleşmektedir.

1.1.2.1.3. Plan Bölge

Plan bölge: “Bölgesel politikayı uygulamakla görevli yönetimin yetki alanı içinde kalan saha, daha özdeyişle, bölge planlarının uygulandığı alanlar bütünüdür” (Dinler, 2012, s.84). Plan bölgeler, uygulandığı ülkelerde sadece belirli bir alanı kapsayacak şekilde düzenlenebileceği gibi, ülkenin tamamında da uygulanabilmektedir. Plan bölgelerin tüm ülkeyi kapsadığı durumlar, birinci tip plan bölge olarak adlandırılmaktadır (Dinler, 2012).

İkinci tip plan bölge ise uygulanan bölgesel kalkınma politikalarının sadece belirli bir alanı kapsadığı durumlar olarak adlandırılmaktadır. Kalkınma planları uygulamaya konulmadan önce belirli bir alan için öngörülebileceği gibi, planlar uygulamaya geçirildikten sonra da ekonomik anlamda problem çıkan bölgeler olduğu zaman da plan bölgeler oluşturulabilmektedir (Dinler, 2012). Bu noktada önemli olan bir bölgenin çevre bölgelere oranla düşük olan kalkınmışlık seviyesinin arttırılmaya çalışılması ve kaynaklardan daha fazla istifade edebilmesinin önünün açılmasıdır.

Bölgesel kalkınma planları hazırlanırken, ekonomik sektörlere göre dağıtılması yerine tüm ekonomik faaliyetlerin alansal dağılımının kontrol altına alınması yönteminin kullanılması; gelişmeyen bölgelerin kaynaklardan istifade edebilmesi noktasında daha adil bir sonuç doğuracaktır (Dinler, 2012).

Bölgeler arasında ortaya çıkan problemler, bölgelerin yapılarının ve karakteristik özelliklerinin farklı olmasından ötürü değişkenlik göstermektedir. Problemlerin değişiklik arz etmesinden dolayı çözüm politikaları da farklı olmalıdır. Yoğun bölgesel sorunların çözümüne yönelik çalışmalar beraberinde yeni çevresel sorunlar doğurmuştur. Bu durum sürdürülebilir kalkınma anlayışının daha da önem kazanmasına sebebiyet vermiştir (Gündüz, 2006).

1929’da ABD’de baş gösteren büyük buhranın yaşanmasından sonra geri kalmışlık özelliği gösteren Tennessee Vadisi’nin geliştirilmesi için yapılan bölgesel planlama ve bu planın içinde yer alan bölge saptaması, havza planlaması alanında ilk olma özelliğini taşımaktadır. 1933 yılında başlatılmış olan bu projeye amaçlanan hedef; bir akarsu havzası olma özelliği taşıyan Tennessee Vadisi’nde, elektrik enerjisi

üretilek Tennessee Vadisi'ni, enerji alanında avantajlı konuma getirmek ve bölgeyi sanayi alanına dönüştürmektir. Bu proje başarıyla hayata geçirilmiştir(Gündüz, 2006).

1.1.2.2. Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi Bakımından

Ekonomik gelişmişlik düzeyi bakımından incelendiğinde bölge kavramını; gelişmiş bölge, az gelişmiş bölge, gelişme halindeki az gelişmiş bölge ve potansiyel bakımından az gelişmiş bölge olmak üzere dört ana grupta sınıflandırmak mümkündür (Aydemir ve Karakoyun, 2011).

1.1.2.2.1. Gelişmiş Bölge

Gelişmiş bölgeler genel olarak; ülke seviyesiyle kıyaslandığında; gelir düzeyi, gelir artışı, sanayileşme oranı, hizmet kalitesi, alt yapı olanakları, eğitim, sağlık, ulaşım imkanları, sosyal olanaklar vb. iktisadi göstergeler açısından ülke ortalamasının üstünde olan yerleşim yerleri olarak adlandırılmaktadırlar.

Gelişmiş bölgelerin özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Gündüz, 2006, s. 14):

- Üretim faktörlerinin verimliliği yüksektir.
- Faktör dağılımında aşırı dengesizlik yoktur veya azdır.
- Altyapı yatırımları yeterlidir.
- Doğal çevre gelişmeye elverişlidir.
- Bölgede gelir dağılımı adaletlidir.
- Demografik yapı; göç veren değil göç alan bir durumdadır.
- Gelişmiş bölgelerin kalkınma hızları ülke ortalamasının üzerindedir.

- Bölgede tasarruflara bağılı olarak yatırımlar yüksektir.

Gelişmiş bölgelere örnek olarak; bünyesinde İstanbul ve Kocaeli gibi büyük illeri barındıran Marmara Bölgesi'ni vermek mümkündür.

1.1.2.2.2. Az Gelişmiş Bölge

Geri kalmış, gelişmemiş ya da gelişme potansiyeline dahi sahip olmayan bölgeler; az gelişmiş bölgeler olarak adlandırılmaktadır.

Az gelişmiş bölgelerde; gelir artış hızı ülkenin gelir artış hızından düşüktür. Bu bölgelerde gözlemlenen bir başka durum; gelir dağılımında yaşanan adaletsizliktir. Genel olarak iktisadi faaliyetler tarım sektörüyle sınırlı kalmakta ve kırsal nüfus, kentsel nüfustan fazla olmaktadır. Ayrıca nüfus artış hızı da ülkenin genel nüfus artış hızından yüksektir. Kalifiye işçi oranı düşük, vasıfsız işçi sayısı fazladır. Bu bölgelerde istihdam olanaklarının sınırlı olmasından ötürü işsizlik oranı yüksektir (Gündüz, 2006).

Az gelişmiş bölgelerin genel özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Gündüz, 2006):

- Faktörlerin verimliliği zayıftır.
- Faktör dağılımı bozuktur.
- Altyapı yatırımları yetersizdir.
- Doğal çevre gelişmeye imkan vermemektedir.
- Bölgede gelir dağılımı adaletsizdir.
- Bölge dışarıya göç vermektedir.
- Bilim insanı ve sanatçı sayısı azdır.
- Kullanılan teknoloji basit ve gelişmemiştir.
- Nüfusun beslenme düzeyi düşüktür.
- Nüfus artış oranı yüksektir.
- Eğitim seviyesi düşüktür.

- Ekonomik yapı genellikle tarıma dayanmaktadır.

Az gelişmiş bölgelere örnek olarak, ülkemizdeki Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ile İç Anadolu Bölgesi'nin iç kesimlerini vermek mümkündür.

1.1.2.2.3. Gelişme Halindeki Az Gelişmiş Bölge

Gelişme halindeki az gelişmiş bölgeleri; "Gelişme düzeyi ve gelir seviyesi bakımından ülke ortalamasının altında, gelişme hızı ve gelir artış hızı bakımından ise ülke ortalamasının üstünde olan bölgeler" olarak tanımlamak mümkündür. Daha sade bir ifadeyle belirtmek gerekir ise bölge içerisinde iktisadi kaynak mevcut olmakla birlikte, kaynakların değerlendirilmesi noktasında yetersiz kalmaktadır (Aydemir ve Karakoyun, 2011).

Tanımdan da anlaşılacağı üzere gelişme halindeki az gelişmiş bölgeler, gelişme potansiyeli ve kaynak açısından yeterlidir. Ancak bu potansiyelin ve kaynakların yeterince değerlendirilememesinden dolayı gelişmişlik düzeyi ülke düzeyinden geridedir. Yapılacak doğru tespit ve doğru bölgesel kalkınma politikalarıyla birlikte bu bölgelerdeki gelişmişlik oranının istenen düzeylere eriştirilebileceği muhtemeldir.

1.1.2.2.4. Potansiyel Bakımından Az Gelişmiş Bölge

Potansiyel bakımından az gelişmiş bölge; gerek gelişmişlik düzeyi ve gelişme hızı bakımından, gerekse kaynak ve potansiyel bakımından ülke düzeyinin gerisinde kalmış bölgeleri ifade etmektedir.

Bir başka ifadeyle bu bölgeler potansiyelini kaybetmiş bölgeler olarak da adlandırılmaktadır. Potansiyelini kaybetmiş bölgeden kasıt, geçmişte ekonomik göstergeler açısından ülke düzeyinin üstünde olmasına rağmen, zamanla potansiyelini yitirerek ülke düzeyinin altına gerilemiş olmasıdır. Bu bölgeler; refah düzeylerini ve gelişme özelliklerini zamanla kaybettikleri için bir süre sonra az gelişmiş bölgeler arasında yerini alacaktır (Peşelioğlu, 2007).

1.2. BÖLGESEL KALKINMA

İster gelişmemiş isterse de gelişmiş ülke olsun tüm ülkeler ekonomi alanında ve sosyal alanda bölgeler arası değişkenlik ve dengesizlikler yaşamaktadır. Bu değişkenlik ve dengesizlikler sebebiyle “bölgesel kalkınma” adında bir kavram iktisat literatürüne girmiştir. Bölgesel kalkınma ile birlikte iktisadi soruna ve sosyal kalkınma sorununa, mekansal bir boyut kazandırılmış ve bölgelerarası dengesizliklerin çözümü bu şekilde ele alınmıştır.

1.2.1. Bölgesel Kalkınma Kavramı

Bölgesel kalkınma; bir bölgenin veyahut da bir alanın ekonomik, sosyal, altyapı, hizmet kalitesi vb. alanlarda belli bir standardın üstüne çıkartılması olarak tanımlanabilir. Daha genel bir ifadeyle bölgesel kalkınmayı; belirli bir bölgede yaşayan toplumun istenen refah seviyesine çıkartılma çabası şeklinde tanımlamak mümkündür.

Yerel ya da bölgesel kalkınma ve bu paraleldeki politikalar bölgedeki refah seviyesini arttırmakla birlikte ulusal ekonomilere de büyük katkı sağlamaktadır. Küresel rekabet edebilme koşulları göz önünde bulundurulduğunda yaşanan teknolojik ilerlemeler bölgelerarası gelişmişlik farklarını daha da derinleştirmektedir. Bu yüzden bölgesel kalkınma politikaları; üretim, istihdam, yatırımlar vb. alanlarda artışa neden olarak bölgesel gelişmişlik farklarını azaltıcı etkiye sahip olmalıdır.

Bölgesel kalkınmadan kasıt sadece ekonomik göstergeler elbette ki değildir. Alt yapı faaliyetleri, sosyal imkanlar, kültürel ve sanatsal faaliyetler, eğitim, sağlık ve benzeri hizmetlere erişim gibi daha bir çok faaliyet sıralanabilir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra iktisat literatürüne girmiş olan bölgesel kalkınma kavramı yukarıda sıraladığımız sorunların çözümü noktasında cevap arama niteliğine sahiptir ve uygulanacak olan bölgesel kalkınma politikaları bu şekilde planlanmalıdır.

“Günümüzde dünya ölçeğinde bölgesel kalkınma politikalarını etkileyen en temel iki olgu; küreselleşen ve bilgi temelli olarak dönüşen ekonomik yapıda şehirlerin ve bölgelerin de birer aktör olarak rekabet sürecine katılmaları ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının artması sürecidir.” (Yaman ve Kara, 2010, s.31).

Ülkeler, küreselleşme ve artan ekonomik rekabet ortamında hızlı ekonomik değişimlerin yaşanmasından ötürü ortaya çıkan baskı ve tehditlerle baş edebilmek ve bu durumun ortaya çıkardığı fırsatlardan yararlanabilmek adına bölgesel kalkınma politikalarında yapısal dönüşümler yapmaya başlamışlardır. Bu dönüşüm ihtiyacı; bölgesel kalkınma politikalarının saptanması ve uygulanması sürecinden, bu kalkınmada kullanılacak araçlardaki farklılaşmaya kadar birçok değişikliği beraberinde getirmiştir (Yaman ve Kara, 2010).

Az gelişmiş bölgelerde kalkınma sağlanabilmesi için bu bölgeler; bölgede var olan dinamikler dâhilinde hareket etmelidirler. Potansiyel barındıran bölgelerin, potansiyelleri doğrultusunda yapılması gereken yatırımlar ile bölgesel kalkınma sağlanabilir (Ay, 2016).

1.2.2. Geleneksel Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları

Geleneksel kalkınma yaklaşımları, kalkınmayı; gelişmiş olan Batı ülkelerinde arayan yaklaşımlar olarak da adlandırılabilir. Geleneksel yaklaşımlar içerisinde olan Dengeli Kalkınma Teorisine göre; geri kalmış ya da az gelişmiş ülkeler, geri kalmışlıkla mücadelede gelişmiş Batı ülkelerinin yardımına ihtiyaç duymaktadırlar (Akyıldız, 2013).

1.2.2.1. Alansal Analiz Modelleri

Alansal analiz üzerinde çalışan iktisatçıları; kuruluş yeri teorisyenleri ve etki alanı saptaması yapan teorisyenler olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür. Kuruluş yeri teorisyenlerinden olan; Cantillon, Thünen, Weber, Palander, Lösch ve Isard'a göre; alan; ulaşım ile ortadan kaldırılabilen mesafeden ibarettir. Bu iktisatçılar taşıma maliyetlerini esas alarak işletmelerin kuruluş yerlerini saptayabilme üzerine çalışmışlar ve tümdengelim yöntemini kullanmışlardır. Reilly, Christaller, Zipt, Steward, Piatier gibi iktisatçılardan oluşan ve etki alanı saptaması yapan teorisyenler ise tümevarım yöntemini kullanmışlardır (Ersöz, 2009).

Kuruluş yeri teorisyenlerinden olan Von Thünen, mekansal ekonominin kurucusu sayılmaktadır. Thünen'in 1826 yılında geliştirdiği alan kullanım teorisine göre; taşıma

maliyetleri, üretimde büyük bir yük teşkil etmektedir. Bu yüzden Thünen çalışmalarında; pazar kentinden uzaklaştıkça hangi ürünlerin yetiştirilmesinin daha ekonomik olacağını saptamaya çalışmıştır. Homojen alanlarda taşıma maliyetleri her yöne aynı olduğundan farklı ürünlerin üretim alanı birbirinden çember bölgeler ile ayrılmaktadır. Ürünlerin yerel fiyatı, kentlerden uzaklaştıkça ulaşım giderleri kadar azalmakta ve belirli bir uzaklıktan sonra sıfıra inmektedir (Dinler, 2012).

Alfred Weber ise; “Taşıma maliyetini, ağırlık ve uzaklığı göz önüne alarak, optimum kuruluş yerini saptamaya çalışmıştır. Daha sonra, emek etmenini de analizin içine katmıştır.” (Dinler, 2012, s.13). Sanayilerin kuruluş yeri seçimini fiziksel, ekonomik, toplumsal, siyasal çevre vb. birçok koşul etkilemektedir. Bu faktörlerin önemi ve etkileme derecesi sanayi koluna göre değişkenlik göstermektedir. Yatırım alanları seçilirken; emek ücretleri, enerjinin varlığı ve enerji taşıma maliyeti, ham maddeye yakınlık, ulaşım ağının gelişmiş olması gibi faktörler göz önünde bulundurulmaktadır. Bu teorisyenlere göre hammaddeye ulaşmada taşıma maliyetleri düşükse bölgede yatırımlar yoğunlaşacaktır.

Yine kuruluş yeri teorisyenlerinden olan Tord Palander, sadece optimal kuruluş yeri etmenleri üzerinde analiz yapmamış, analizine alanda fiyatın oluşumunu da katmıştır. Palander diğer teorisyenlere oranla söz konusu etmenlerin daha karmaşık bir yapıda olduğu hususuna vurgu yapmıştır. Palander’e göre uzaklık, pazarları parçalayan bir etmendir. Farklı yerlerde bulunan satıcıların aralarındaki ilişkilere uygulanan düepol teorisi gerçekte daha fazla bağdaşan bir modeldir. Palander’in alansal analize yaptığı katkının en önemlisi; eşdeğer eğrileri yöntemini genelleştirmesidir (Dinler, 2012).

“Auguste Lösch; gerçek genel bir denge modeline en yakın ve en gelişmiş ekonomik alan analizini yapmıştır.” (Dinler, 2012, s.18). Analizinde genel olarak dengenin sağlanabilmesi için sanayi işletmelerinin optimum kuruluş yerlerinin nereler olabileceği konusunda varsayımlar geliştirmiştir.

Etki alanı saptayan teorisyenler ise; ampirik bulgu ve anketlerden hareketle elde edilen verileri genel formüllere dönüştürmeye çalışan tüme varım yöntemi kullanmışlardır.

Etki alanı teorisyenlerinden olan Reilly'nin geliştirdiği Perakende Ticaret Etki Alanı Kanunu (Reilly Kanunu)'na göre; perakende satış yapan işletmelerin ticari etki alanları saptanırken, bir ticari işletmenin perakende etki alanı “o kentin nüfusu ile kentle tüketicinin bulunduğu uzaklığa bağlıdır.” öncülüyle hareket edilmektedir (Dinler, 2012).

Etki Alanı Teorisi'nin bir başka teorisyeni olan Walter Christaller'in geliştirmiş olduğu Merkezi Yerler Teorisi'ne göre; şehir, çevresindeki alana mal ve hizmet sağlayan bir merkezdir. Ancak her yerleşme merkezi bu açıdan farklı bir role sahiptir. Christaller yerleşme merkezlerini; Pazar Kasabası, Büyük Kasaba, İlçe, Büyük İlçe, İl, Büyük Taşra Merkezi ve Bölge Merkezi olmak üzere yedi grupta sınıflandırmaktadır (Dinler, 2012).

Alansal analiz yapan modeller; dayandıkları varsayımlar açısından ve gerçeğe uzak modeller olduklarından ciddi eksiklikler göstermektedirler. Fakat bu modeller “kentleşmede mekansal dağılımı” sınırlı da olsa açıklamaya çalışmaları açısından önem arz etmektedir.

1.2.2.2. Neo-Klasik Büyüme Modeli

Neo-Klasik bölgesel modeller büyüme; kaynakların yeniden dağılımının bir sonucu olarak görmektedirler. Bu modelleri bölge içi dağılım ve bölgelerarası dağılım olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür. Neo-Klasik büyüme modelleri; tam istihdam, tam faktör mobilitesi, tam rekabet piyasası ve ölçeğe göre sabit getiri kuramlarına dayanmaktadır. Kaynak dağılımını baz alarak bir denge modeli belirlemeye çalışan Neo-Klasik kurama göre; faktör-fiyat/verimlilik oranı bütün bölgelerde eşit olduğunda ulusal ekonomi dengeye gelecektir. Bu modele göre üretim faktörleri, fiyatın düşük olduğu bölgelerden fiyatın yüksek olduğu bölgelere doğru kayacak ve azalan marjinal verimlilik yasasına göre de bu durum, ekonomiyi dengeye getirecektir. Yani; bölgelerdeki faktör fiyatlarının, faktörlerin marjinal fiziki verimliliklerine eşitlenmesi söz konusu olacaktır (Stilwell, 1980).

Neo-Klasik modele göre bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi yahut azaltılması için Neo-Klasik ekonomi varsayımlarının işlerliğini artırıcı önlemler alınmalıdır. Sanayi ve meslek dalları arasındaki faktör akışkanlığı sağlanarak piyasa

mekanizması daha düzgün işler hale gelecektir. Düzgün işleyen bir piyasa mekanizması da kaynak dağılımı etkinliğini arttıracaktır (Tiftikçigil, 2010).

Bölgesel kalkınmanın, uzun dönem ve kısa dönem kalkınma olmak üzere iki aşaması vardır. Daha sonraki süreçler emek sermaye ve diğer üretim faktörlerinin dağılımını ve yer değiştirmesini içermektedir. Neo-Klasik modellere göre kalkınma hızının bölgeler bazında farklı olmasının sebebi; faktör dağılımının bölgeler arasında farklılık göstermesidir.

“Neo-Klasik teoriye göre bölgeler arası dengesizlikleri azaltmak için üretim faktörlerinin bölgeler arası akışkanlığının artması için gerekli önlemler alınmalı ve işsizliğin yüksek olduğu bölgelerde ücret indirimine gidilmelidir.” (Tiftikçigil, 2010, s.9).

Neo-Klasik Büyüme Model’ine göre, ekonomik olaylar nokta ekonomisi olarak ele alınmakta ve ideal koşullardaki çözümler sunulmaktadır. Ekonomik sorunların çözümünde noktasal yaklaşımdan mekansal yaklaşıma geçilmesiyle beraber Neo-Klasik Büyüme Modeli etkinliğini yitirmiştir (Ersöz, 2009).

1.2.2.3. Keynesyen Büyüme Modeli

Keynesyen yaklaşımın iktisat alanında etkili olduğu esas dönem; İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki dönemdir. Keynes; çalışmalarında “Bölgesel Kalkınma” kavramına özellikle yer vermemiş olsa da “Keynesyen Bölgesel Kalkınma Görüşü”, Keynesyen iktisatçılar tarafından savaş sonrası yıllarda geliştirilmiştir (Tiftikçigil, 2010). Keynesyen Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı diye adlandırdığımız model esasen Keynes’in talep ve çarpan analizinin türevi olarak görülebilir.

Keynesyen yaklaşıma göre kalkınmanın itici gücü ihracattır. Yani bölgesel ihracatla birlikte bölgesel gelir arttırılarak büyüme teşvik edilecek, böylece kalkınma gerçekleşecektir. Bölgesel kalkınma bazındaki keynesyen yaklaşım ise gelişme sürecindeki dengesizliklere vurgu yapmaktadır (Eceral, 2005).

Bir başka deyişle Keynesyen modele göre bölgelerin geliri; o bölgelerdeki tüketim, yatırım, ihracat ve ithalat miktarlarının toplamından oluşmaktadır.

Keynes'in ekonomi yönetimi alanındaki görüşleri değerlendirildiğinde; talep ve talep değişimlerinin gözlemlenmesinin önemli olduğu kanısına varmak mümkündür. Talepte yaşanan bir değişim çarpan etkisiyle bütün ekonomik dengeyi etkilemektedir. Keynes'in talep yanlı yaklaşımı, bölgesel kalkınma açısından irdelendiğinde bölgesel büyüme ihracat gelirleri ve kamu harcamaları olmak üzere iki kaynaktan beslenmektedir. Ayriyeten ihracat gelirleri ve kamu yatırımlarının yaratacağı çarpan etkisiyle bölgesel gelişme daha da arttırılacaktır. Keynes'in Çarpan Analizine göre yatırımlarda meydana gelen artış; gelir ve istihdam üzerinde de pozitif bir etki meydana getirecektir.

Keynesyen ekole mensup iktisatçılar çarpan analizini ilerleterek bölgesel kalkınmaya uyarlamışlardır. Bu analize göre bir bölgedeki gelir artışı, o bölgede yaşayan halkın elde ettiği gelirdeki artışın yanında, başka bölgelerdeki halkın söz konusu bölgedeki mallara olan talebine de bağlıdır (Tiftikçigil, 2010).

Keynesyen modeller; maliye ve para politikası, ithalat ve ihracat kontrolleri, döviz kuru politikaları ve kamu yatırımları gibi politika uygulamalarının çeşitli araçlarını kullanarak bölgesel kalkınmanın sağlanabileceğini savunmaktadır. Bu modellere göre bölgesel kalkınmanın sağlanması için uygulanacak olan maliye politikasında artan oranlı vergi, gelir dağılımı, vergilendirmede bölgesel varyasyonlar ve merkezi hükümet harcamaları gibi araçlar kullanılmalıdır. Bu modellerin bir başka varsayımına göre para politikası araçları yerine faiz oranları ve krediler kontrol edilirken coğrafik varyasyonların kullanılması gerekmektedir. Ayrıca yerel üretimlerin rekabet edebilme gücünün arttırılması açısından özellikle endüstrinin korunması ve desteklenmesi, ithalat ve ihracatın kontrol altına alınması, kamu yatırımları vb. politikalar uygulanmalıdır (Tiftikçigil, 2010). Modelin ulaştığı en önemli sonuç büyümenin birikmiş bir süreç olmasıdır.

Keynesyen modeldeki çarpan analizinin bölgesel kalkınma açısından genel kabul gören teorik bir altyapı oluşturmaması bu modele yapılabilecek eleştirilerin başında

gelmektedir. Ayrıca bu modelde yatırımların kapasite arttırıcı etkisi göz ardı edilmiş, teknolojik gelişmeler, bölge içindeki girişimcilik becerileri, kamu harcamaları ve bölgesel dengesizlikler dışsal etken olarak kabul edilmiştir.

Sonuç olarak Keynesyen modeller bölgesel gelişmenin özel sorunlarına inmekte yetersiz kalmaktadır (Erkan, 1995).

1.2.2.4. Harrod-Domar Büyüme Modeli

Harrod- Domar Bölgesel Büyüme Modeli; İkinci Dünya Savaşı'nın akabinde Keynesyen teorinin dinamikleştirilmesi ve uzun dönemde istikrarlı büyüme koşullarının araştırılmaya başlanmasından sonra, yatırımların üretimi arttırıcı ve gelir yaratıcı özelliklerini kanıtlayabilmek adına Roy F. Harrod ve Evsey D. Domar'ın geliştirdiği büyüme teorisinden türetilmiştir. 1950'li dönem sonrası; kalkınma iktisadı, bu modelden etkilenmiştir (Ersöz, 2009).

Bu model bölgesel anlamda ele alındığında modele göre bölgesel büyüme; sermaye birikimi, emek arzındaki artış ve teknolojik ilerlemenin bir sonucu olarak görülmektedir. Göç akımları ise söz konusu birikime, artışa ve ilerlemeye kaynaklık etmektedir. Bu modelin özüne bakıldığında bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmak için diğer bölgelere oranla kalkınmada geri kalmış bölgelerde yatırımlar ve gelişme kapasitesi arttırılmalıdır (Stilwell, 1980).

Keynesyen Model; yatırımların, üretim kapasitesinde meydana getireceği arttırıcı etkiyi göz ardı ederken, Harrod-Domar Modeli; yatırımların, gelir ve talep etkisi ile birlikte üretim kapasitesinde meydana getireceği arttırıcı etkiye vurgu yapmaktadır. Bu model, keynesyen modelle paralel olarak, ekonomik büyümenin hızlandırıcı ve çarpanın etkilerine bağlı olduğunu belirtmektedir. Büyüme, ekonomik dalgalanmaları da içerecek biçimde ele alan ve girişimcinin değişen davranışlarını da göz ardı etmeyen model, ekonomiye devlet müdahalesinin olması gerektiğini savunmaktadır. Harrod-Domar Modeli, Keynesyen model vb. devlet müdahalesini savunan yaklaşımların etkili olduğu dönemlerde Türkiye de dahil olmak üzere az gelişmiş ülkelerde makro-plan modeli olarak uygulandığı görülmektedir.

Modelde bölgede yapılan dış ticaret de dikkate alınmaktadır. Bölgede yapılan ithalat; bölge gelirinin doğrusal bir fonksiyonu, ihracat ise dışsal büyüklük olarak kabul edilmektedir. Bölgedeki büyüme hızı ölçülürken; bölgedeki tasarruf eğilimi, ithalat eğilimi, sermaye/hasıla oranı ve ihracatın gelir içindeki payı gibi göstergelere bakılarak değerlendirme yapılmaktadır. Ulusal bir ekonominin dengeli büyüdüğünün varsayılabilmesi için, bütün bölgelerin aynı büyüme hızına sahip olması yani bölgeler arası dengesizliklerin var olmaması gerekmektedir.

Harrod-Domar Modeli, bölgesel kalkınmaya uyarlanma ve bölgesel unsurların problemlerine temas etme ve bu problemlere çözüm getirme noktasında yetersiz kalmıştır.

1.2.3. Yığılmacı Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları

Genel olarak yığılma modelleri; bir toplumu gelişmiş ya da az gelişmiş yapan etmenlerin neler olduğu konusunda araştırmalarını yoğunlaştırmışlardır. Bölgesel anlamda yığılmacı modellere göre; bölgesel farklılıklar kronik bir yapıya sahiptir. Bu özelliğiyle yığılmacı modeller bölgesel kalkınma alanındaki teorilerin altyapısını oluşturma özelliğine sahiptir. Neo-Klasiklerin aksine bu modele mensup iktisatçılara göre serbest piyasa düzeniyle ekonomik denge sağlanamaz. Çünkü pazar ekonomilerinin müdahalesiz bırakıldığı durumlarda ülkede ve bölgede dengesizlikler ve eşitsizlikler meydana gelecektir. Yığılmacı modeller; Yığılımlı/Birikimli Nedensellik ve Büyüme Kutupları Teorisi olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır (Tiftikçigil, 2010).

1.2.3.1. Yığılımlı/Birikimli Nedensellik Teorisi

Yığılımlı/Birikimli Nedensellik Teorisi'ne göre herhangi bir nedenle seçilen bir bölge kalkınmada ilerleyecek, diğer bölgeler ise geri kalacaktır.

Kaldor'un "Yığılma İlkesi" yaklaşımına göre bir takım faaliyetlerin belirli bölgelerde yığılması sebebiyle o bölgelerin bulunduğu ülkeler daha da fazla gelişirken diğer ülkelerin ekonomik durumu daha da kötüleşmektedir. Bu durum bölgesel anlamda

da ciddi sıkıntılar doğurmakta ve ekonomiye değişik araçlarla yapılabilecek bir müdahaleyi kaçınılmaz kılmaktadır (Tiftikçigil, 2010).

Bu teorinin öncülerinden olan Mrydal'a göre; piyasalar serbest bırakıldığında her türlü ekonomik, sosyal, bilimsel, sanatsal vb. faaliyet belli bir bölgede yığılacaktır. Bu durum bölgeler arası dengesizliğe yol açacağından veyahut mevcut dengesizliği derinleştireceğinden ötürü devletin piyasaya müdahale etmesi şarttır. Her hangi tarihsel nedenlerden ötürü ekonomik ve sosyo-kültürel faaliyetler belirli bir bölgede yığılmıştır. Bu yığılma kümesinin genişlemesi için devlet tarafından girişimcilere yönelik teşvik politikaları uygulanmalıdır (Tiftikçigil, 2010).

1.2.3.2. Büyüme Kutupları Teorisi

“Büyüme Kutbu” kavramı ilk olarak Francois Perroux tarafından 1949 yılında iktisat literatürüne sokulmuştur. Bu yaklaşım gelişme bazındaki eşitsizliği ulusal düzeyde değil de bölgesel düzeyde ele almasıyla bilinmektedir. Buradan hareketle bölgelerarası gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltma anlamında bölgesel kalkınma açısından önem arz etmektedir.

Perroux'a göre büyüme kutupları; bölgeler, firmalar veyahut endüstriler olabilmektedir. Ekonomik büyüme ve bölgesel değişim bu kutuplardan başlamaktadır. Bu teoriye bakıldığında bölgesel gelişmenin en önemli unsuru; “gelişme kutbunun merkezinde yer alan merkez endüstrilerin birbirleriyle olan etkileşimidir.” sonucuna varmak mümkündür (Büyükdavras, 1972).

Büyükdavras (1972)'a göre, “ Büyüme kutbu kavramında, bir firma veya endüstrinin diğer firma veya endüstrilere göre hakim durumda olması çok önemli bir özelliktir. Bir firma veya endüstrinin hakim durumda olması için o endüstriye veya firmaya olan mal veya hizmet akımının, bu firmaların veya endüstrilerin çıktılarının büyük bir kısmını teşkil etmesi gerekir. Bir başka deyişle, hakim endüstri veya firma, çevresindeki endüstri veya firmaların büyük bir kısmını kendine çeker.” (s.60).

Büyüme Kutupları Teorisi; kalkınmayı bölgesel bazda oldukça basit bir yaklaşımla ele almaktadır. Bu modele göre yatırımlar, belli endüstrilerin ön plana çıktığı

hakim kutup olan bölgelerden gelişmemiş diğer bölgelere kayar ve gelişmemiş bölgelerde de büyüme gerçekleşir. Hatta yayılma etkisinin sıfırdan büyük olduğu durumlarda gelişmemiş bölgeler, hakim kutupta olan bölgelere oranla daha fazla gelişir. Az gelişmiş bölgelerde gerekli altyapı koşulları sağlandığında ve yatırımlar bu bölgelere kaydırıldığında büyüme ve dolayısıyla da kalkınma gerçekleşecektir. Fakat bu teori kalkınma kavramını yüzeysel olarak ele alıp kalkınmanın karmaşık yapısını göz ardı etmektedir. Ayrıca bu model kalkınma merkezinin oluşması için yerine getirilmesi gereken koşulların ne şekilde oluşturulacağı noktasında bir açıklama sunmadığı için eleştirilmiştir (Tiftikçigil, 2010).

1.2.4. Yenilikçi Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları

Artan küreselleşme eğilimi, devletin ekonomideki rolünün azalması sonucunu da beraberinde getirmiştir. Bu sonuçla birlikte özel sektörün ekonomi içindeki payı artmış ve ekonomi içerisindeki hareket alanı genişlemiştir.

Özellikle 1980’den sonra hız kazanan küreselleşmeyle beraber toplumların üretim, bilgi, yönetim vb. anlayışlarında ciddi değişimler meydana gelmiştir.

Yönetim anlayışındaki değişimle birlikte kamu yönetiminde “Yerellik”, “Yerelleşme” gibi kavramlar ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu değişimler bölgesel kalkınma yaklaşımlarında da değişikliklerin yaşanmasına neden olmuş ve bu süreç beraberinde yenilikçi bölgesel kalkınma yaklaşımlarını doğurmuştur.

Yenilikçi bölgesel kalkınma yaklaşımlarını; Kuluçka Teorileri, Ürün Yaşam Çevrimleri Modelleri, Yenilikçi Çevre Teorisi, Porter’in Rekabetçi Üstünlükler Teorisi ve Storper’in Ticarete Konu Olmayan Karşılıklı Bağımlılıklar Teorisi olmak üzere beş gruba ayırmak mümkündür (Tiftikçigil, 2010, s. 23).

1.2.4.1. Kuluçka Teorileri

Kuluçka Teorileri için Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri oldukça önem arz etmektedir. Bahse konu olan ekonomik faaliyetlerde uzmanlaşan bölgeler; kalifiye emek gücünün

pozitif etkisi, Ar-Ge yatırımları ve yenilik için verimli alanlar yaratan organizasyonel ve teknolojik know-how gibi dışsal ekonomilerden faydalanırlar.

“Bu modellere göre yenilik ekonomik kalkınmanın anahtar kavramıdır ve yenilik konusunda ön plana çıkmış bölgeler yarının da yenilik merkezleri olurlar. Böylelikle ekonomik kalkınma sürekli ve yığılımsal bir yapı arz eder. Kuluçka Teorileri bir bölgede ortaya çıkan ve diğer bölgelere yayılan yeniliğin orjinine odaklanır. Bu özelliğiyle Kuluçka Teorileri; Yığılımlı Nedensellik Teorisinden farklılık gösterir. Kuluçka Teorilerine göre bölgesel gelişme her zaman kalkınmış ve geri kalmış bölgeler arasındaki kutuplaşmanın sonucu değildir.” (Tiftikçigil, 2010, s. 23-24).

1.2.4.2. Ürün Yaşam Çevrimleri/Dönüşümü Modelleri

Ürün yaşam çevrimleri modelleri Kuluçka Teorilerinden türetilmiştir. Bu modele göre ürün yaşam çevrimi yenilik, büyüme ve olgunluk olmak üzere üç aşamadan meydana gelmektedir. İlk aşama olan yenilik aşaması; bilgi ve kalifiye (teknik) iş gücü gerektirirken büyüme ve olgunluk aşamasında teknik iş gücüne fazla ihtiyaç duyulmamaktadır. Teknik işgücü yerine çevre bölgelerden sağlanan ucuz ve bol iş gücüyle ürün piyasaya kazandırılmaktadır.

Esasen ürün yaşam çevrimleri modeli bir bölgede yoğun Ar-Ge faaliyetlerinden sonra geliştirilen bir ürünün pazarda denenmesi ve pazarda başarı sağladıktan sonra aynı ürünün başka bölgelerde de üretilebileceğini ifade etmektedir.

Bu modellerdeki yenilik; schumpeter vari yaratıcı yıkım özelliği göstermelidir. Yani yenilik; ekonomide bir dengesizlik yaratarak o endüstrinin içerisinde yeni firmaları çekmeli, bu sayede yeni bir ürünün çevrimi tetiklenmeli ve böylece yeni endüstrilerin doğması gerçekleştirilmelidir. Bu şekilde ortaya çıkarılan yenilik, yeniliğin ortaya çıktığı endüstrinin ve yığılımlı olarak da bölgenin büyümesine neden olacaktır (Tiftikçigil, 2010).

Üretilen bu yenilik pazarda ve piyasada başarılı olduktan sonra yeniliğe konu olan ürün; işgücünün bol ve ucuz olduğu bölgelerde üretilmeye başlayacaktır. Böylece bu

yeniliği ortaya çıkararak endüstri veya firma yeniden yenilik (yaratıcı yıkım) sürecine girecektir.

1.2.4.3. Yenilikçi Çevre Teorisi

Yenilik; bir fikrin, satılabilir yeni bir ürün veya mal ve hizmete, yeni bir imalat veya dağıtım yöntemine ya da yeni bir toplumsal hizmet yöntemine dönüştürülebilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Yani yenilik özetle, daha iyi ürünlerin veya üretim süreçlerinin yaratılması olarak tanımlanmaktadır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2000a).

Yenilik kavramı, yenilik sistemi çerçevesinde ele alınmaktadır. Bir ekonomide yenilik üretebilme yeteneği; bireysel olarak firmalar, üniversiteler, organizasyonlar, araştırma kuruluşları, hükümet organları gibi ekonomik aktörlerin çalışmalarını ve karşılıklı etkileşimlerini kapsamaktadır (Dulupçu, 2004).

Yenilikçi Çevre Modellerine göre, firmalar çevreden bağımsız hareket etmezler. Aksine yenilikçi kapasiteye sahip firmalar çevrenin en temel aktörlerinden biridirler. Bu özellik; yenilikçi firmalar ile çevre arasında sıkı bir ilişkiyi beraberinde getirmektedir. Bu modele göre firmaların; üretim, piyasa ve tedarikçi olmak üzere üç aşaması vardır. Çevredeki firmaların yenilik kapasitesi öğrenme kapasiteleriyle doğru orantılıdır.

Yenilikçi çevre, aynı bölge içerisindeki yenilikçi üretim tesisleriyle esnek yapıdaki Küçük Orta Boy İşletmelerden (KOBİ) oluşmaktadır. Yenilik sürecinde ortaya çıkan gelişmeler çevredeki aktörleri birbirine bağlar. Böyle bir süreç yerel ekonomiye dinamizm getirerek yeni teknolojilerin ortaya çıkmasına, var olan teknolojinin geliştirilmesine, ekonomik kapasitenin artmasına ve mevcut kaynakların yeni endüstrilere kaymasına neden olarak yığılımsal bir etki yapar. Yenilikçi çevrede oluşan bu dinamizm, yalnızca yenilik kapasitesi, enerji gibi içsel kaynaklardan değil, teknoloji ve piyasa bilgisi gibi dışsal faktörlerden de oluşmaktadır. Dışsal faktörler bölgelerarası şebekelerle sağlanır. Yenilik kapasitesi kolektif bir öğrenme süreci olduğu için yenilikçi çevre; “Öğrenen Bölgeler” ya da “Bölgesel Yenilik Sistemleri” (BYS) olarak da adlandırılmaktadır (Tiftikçigil, 2010).

1.2.4.4. Porter’ın Rekabetçi Üstünlükler Teorisi

Porter’ın Rekabetçi Üstünlükler Teorisi, ulusal kalkınmanın dinamikleri yanında bölgesel kalkınmanın dinamiklerini de derinlemesine incelemesi itibariyle diğer bölgesel kalkınma teorilerinden ayrılmaktadır. Porter’ın teorisi esasen ulusal veyahut bölgesel bir ekonomide faaliyet gösteren bazı firmaların bazı endüstrilerde uluslararası başarı sağladığı, diğer firmaların bu başarıyı neden sağlayamadığı sorusuna dayanmaktadır. Porter bu soruyu cevaplandırabilmek için Elmas (Diamond) Modeli’ni oluşturmuştur. Bu modelde ekonomik kalkınmanın ana dinamikleri detaylı olarak incelenmektedir. Elmas Modeli kalkınmada; girişimcilerin rekabet edebilme kapasitesine özellikle vurgu yapmaktadır. Elmas Modeli’ne göre firmaların rekabet edebilirliğini etkileyen dört unsur vardır:

- Faktör koşulları
- Talep koşulları
- Yan sanayilerin varlığı
- Firmanın stratejisi, yapısı ve rekabet politikası.

Yukarıda ifade edilen faktörlerin bir araya gelmesinden ibaret olan “Elmas Modeli” ne göre bu faktörlerin yeterli olduğu ülkeler veya bölgeler rakiplerine karşı rekabet avantajı sağlayacaktır. Bu model durağan değil aksine dinamik bir sistemdir. Faktörleri oluşturan değişkenler birbirini etkilemekte ve birbirini pekiştirmektedir. Faktörleri oluşturan değişkenler de sosyal, kültürel, politik vb. koşullardan etkilenmektedir. Bu faktörlerin yanında iç rekabet ve coğrafik yığılma kavramları da bu modelin olmazsa olmazlarından. İç rekabet tüm “Elmas”ın gelişmesini sağlayacak; coğrafi yığılmalar ise “Elmas”ı oluşturan faktörlerin birbirleriyle etkileşimini güçlendirecektir (Tiftikçigil, 2010).

1.2.4.5. Storper’in Ticarete Konu Olmayan Karşılıklı Bağımlılıklar Modeli

Ekonomik büyümenin temel aktörlerinden olan ulaşım ve iletişim teknolojisinin bölgeler arasında neden farklılık gösterdiği konusuyla ilgilenmektedir. Bu teoriye göre firmalar, girdi-çıkıtı gibi temel ticari argümanların yanında ticarete konu olmayan argümanlarla da birbirlerine bağılıdır (Tiftikçigil, 2010).

Storper'in teorisine göre kollektif yönetim, finans, hizmet, medya, Ar-Ge gibi oldukça değişken ve yüksek bilgi gerektiren endüstriler için belirli bir şehir dahilinde birbiriyle sıkı ilişkileri olan bölgesel kümelenmeler ve birbirine paralel olmayan çeşitli bağlar olmalıdır. Storper, bu bağları "ticarete konu olmayan bağılıklar" olarak tanımlar. Ticarete konu olamayan faktörler; emek piyasası, kamu kuruluşları, kanunlar, gelenekler, anlayışlar ve değerler olarak sıralanabilir.

Tiftikçigil (2010)'e göre; "Ticarete konu olmayan faktörler, "bölgesel üretim kültürü" olarak da tanımlanabilir. Üretim kültürü bölgeden bölgeye farklılık gösterebilir. Tüm üretim sistemlerinde üreticiler, üretici ve emek, üretici ve tüketici arasında bir takım belirsizlikler hakimdir. Bu belirsizlikler, aktörler arasındaki bir takım bağlarla ve kurallarla çözümlenmektedir. Bu bağlar ve kurallar da bölgeden bölgeye değişmekte, her bölgede özel bir üretim sistemine neden olmaktadır. Dolayısıyla ticarete konu olmayan faktörler her bölgede farklı ekonomik yapılanmalar ve farklı üretim sistemleri oluşturur." (s. 26).

1.3. TÜRKİYE'DE UYGULANAN BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKALARI

Türkiye'de 1923'den günümüze kadar uygulanan ekonomi ve bölgesel kalkınma politikaları; 1923-1950 Arası Dönem, 1950-1960 Arası Dönem ve 1960'tan Günümüze Kadar Olan Dönem olmak üzere üç ana başlık altında incelenecektir. 1960'tan itibaren planlı ekonomiye geçildiği için 1960'tan sonrası bir dönem olarak ele alınmıştır.

1.3.1. 1923-1950 Arası Dönem

Türkiye'de ekonomik anlamdaki ilk gelişmelerden biri 1927 yılında yürürlüğe konulan Teşvik-i Sanayi Kanunu'dur. Bu gelişmeyi; 1933-1938 yıllarını kapsayan 1. Beş Yıllık Sanayi Planı (BYSP) ile 1939-1944 yıllarını kapsayan 2. BYSP izlemektedir. 1. BYSP, temel sanayi tesislerinin kurulması anlamında kısmen başarılı olsa da, 2. BYSP, İkinci Dünya Savaşı'nın yapıldığı yıllara denk gelmesi sebebiyle uygulanma imkanı bulamamıştır. O dönemlerdeki ekonomi politikalarında Devletçilik İlkesi'nin yoğun etkisi gözlemlenmektedir (Bilen, 2003).

1. BYSP; özellikle Batı Anadolu (Marmara Bölgesi ve İstanbul başta olmak üzere)'da, temel sanayi tesisleri kurularak başarıya ulaşmış fakat ülkenin doğusunda aynı başarı sağlanamamıştır. Hatta dışsal ekonomilerin varlığından dolayı özel sektöre ait işletmelerin birçoğu İstanbul'da ve diğer Batı Anadolu illerinde toplanmıştır. Özetlemek gerekirse ülkenin batısında ekonomi filizlenirken, ülkenin doğusu için ekonomik gelişme kaydedilememiştir (Dinler, 2010).

1.3.2. 1950-1960 Arası Dönem

1950-1960 yılları arasında devlet özel sektörü canlandıracak teşvik ve tedbirlere başvurmuştur. Devlet kamu yatırımlarını ülke geneline yaymak istemişse de bunda muvaffak olamamış ve ülkenin doğusu kamu yatırımlarından yeterli payı alamamıştır. Özel sektör yatırımları ise daha çok İstanbul'un içinde bulunduğu Marmara Bölgesinde yoğunlaşmaya devam etmiştir (DPT, 2000a).

Ülkenin doğusuyla batısı arasındaki gelişmişlik farkı 1950-1960 arası yıllarda daha da derinleşmiştir. 1960 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT)'ne ait işletmeler, ülke genelindeki kamu işletmelerin % 10'unu, tüm işletmelerin ise % 7.6'sını oluşturmaktaydı. Özel sektör dışsal ekonomilerin varlığı bu dönemde de devam etmiştir. Bu dönemde özel sektöre ait işletmelerin % 66.8'inin Marmara Bölgesi ve Ege Bölgesi'nde yoğunlaştığı görülmektedir (Dinler, 2010).

Sonuç olarak 1923'ten 1960'a kadar bölgesel bazda sorunlara çözüm üreten politikalar uygulanmamıştır.

1.3.3. 1960'tan Günümüze Kadar Olan Dönem

Tüm dünyada dünden bugüne ekonomik anlamdaki en önemli problemlerden biri de bölgeler arasındaki ekonomik gelişme farklılıklarıdır. Türkiye'de Planlı dönemin başlangıcı olarak kabul edilen 1960 yılı öncesinde ülkenin içinde bulunduğu olumsuz koşullardan ötürü uygulanan ekonomik politikalarda bölgesel bir yaklaşım izlenmediği için bölgesel gelişme farklılıkları göz ardı edilmiştir. 1960 yılında Devlet Planlama

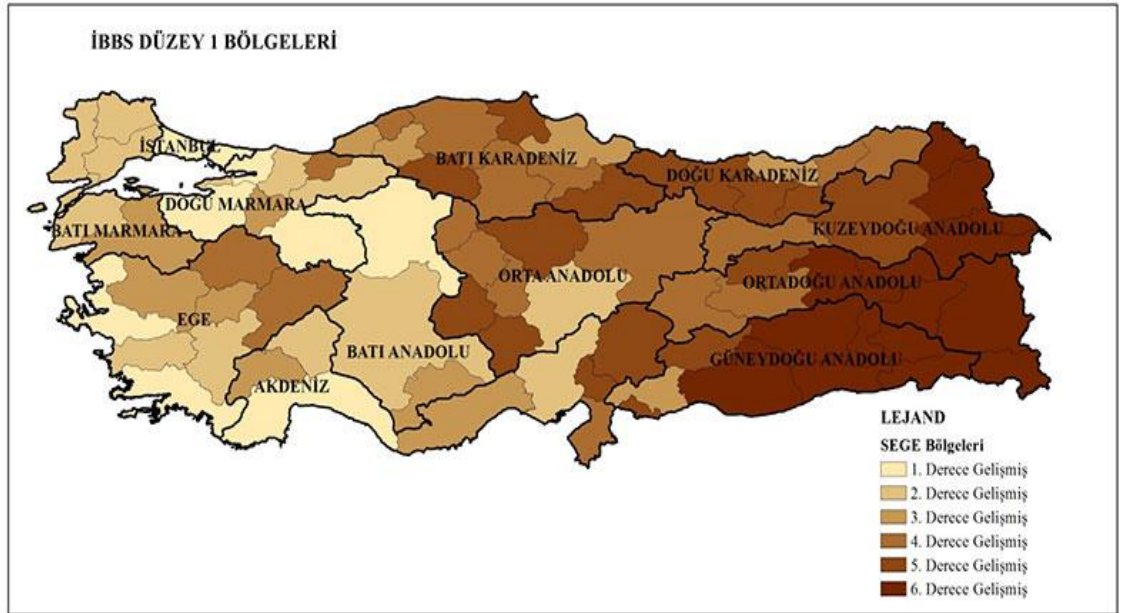
Teşkilatı (DPT)'nin kurulmasının ardından Türkiye'de planlı ekonomiye geçilmiş ve bölgesel kalkınma politikaları gündeme gelmeye başlamıştır.

Türkiye'deki bölgelerarası gelişme farklılıklarının çözümünde en önemli araç olarak bölgesel planlar başı çekmekteydi. Bölgesel planların yanında; Kalkınmada Öncelikli Yöre (KÖY), Organize Sanayi Bölgeleri (OSB), Yatırım Teşvikleri (Teşvik Sistemi) gibi araçlar da denenmiştir (Aktel, Altan, Kerman ve Lamba, 2013).

1963-2000 yılları arasındaki ilk yedi kalkınma planını kapsayan döneme bakalım olursak bölgesel kalkınma konusuna ulusal ölçekte yaklaşıldığını ve bölgesel kalkınma politikalarının ulusal nitelikte belirlendiğini görmekteyiz. 2001-2005 yılları arasındaki 8. Kalkınma Planı döneminde ise; Avrupa Birliği (AB), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)'in bölgesel kalkınma politikalarına paralel olan ulusal politikalar geliştirilmiştir. Bu bağlamda 2002 yılında zemini oluşturulan İktisadi Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS), bu dönemde uygulamaya konulmuştur (Şahin, Sevinç ve Taşpınar, 20013).

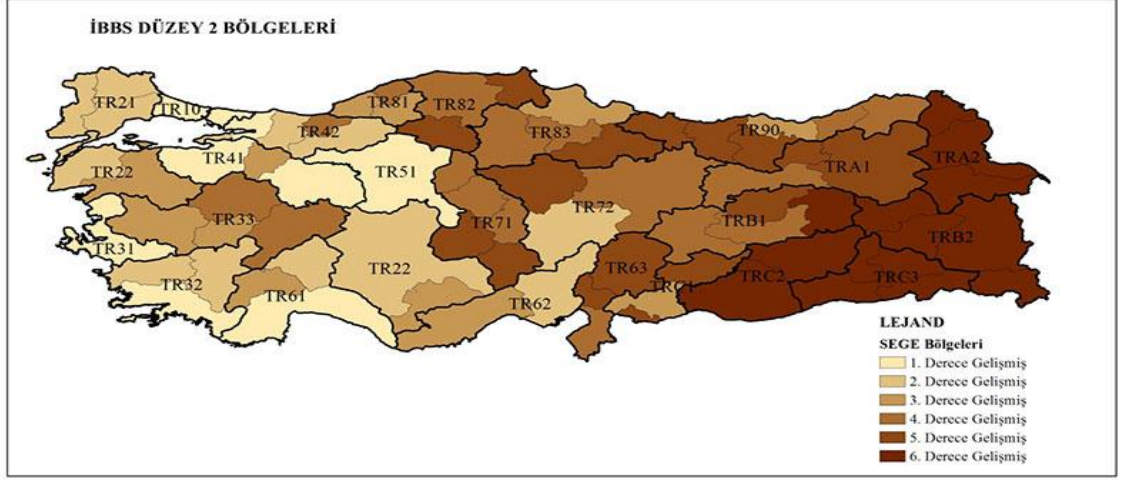
İBBS'ye göre Türkiye, 12 Düzey 1 bölgesine ve 26 Düzey 2 bölgesine ayrılmıştır.

Şekil 1.1: İBBS Düzey 1 Bölgeleri

Kaynak: <http://yereldemokrasi.net/haritalarla-kamu-idaresi/147-istatistiki-bolge-birimleri-siniflandirmasi-ibbs-duzey-1-ve-duzey-2-bolgeleri>

Şekil: 1.2: İİBS Düzey 2 Bölgeleri

Kaynak: <http://yereldemokrasi.net/haritalarla-kamu-idaresi/147-istatistiki-bolge-birimleri-siniflandirmasi-ibbs-duzey-1-ve-duzey-2-bolgeleri>

Avrupa Birliği (AB)'ne üyelik sürecinin de etkisiyle beraber 1990 yılından ve özellikle 2000 yılından sonraki dönemde Türkiye'de kullanılan bölgesel kalkınma araçlarında değişim yaşanmıştır. AB'ye üyelik sürecinin etkisiyle beraber ülkemizde teşvik sistemi yerini yavaş yavaş; AB'nin aday ülkelere benimsetmeye çalıştığı özel sektör katılımı ve Bölgesel Kalkınma Ajansı (BKA) gibi uygulamalara bırakmaya başlamıştır (Aliyev ve Hasanoğlu, 2006). Nitekim; Güney Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi, Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı, Mersin Kalkınma Ajansı ile Doğu Anadolu Projesi Ekonomik Kalkınma Ajansı gibi kurum ve kuruluşlar bu uygulamalar çerçevesinde kurulmuştur (Berber ve Çelepçi, 2005).

1960'tan günümüze kadar olan dönemi Beş Yıllık Kalkınma Planları (BYKP) özeline inerek incelemek daha doğru bir yaklaşım tarzı olacaktır.

1.3.3.1. Kalkınma Planları

Türkiye'de 1960 yılında DPT'nin kurulmasıyla planlı ekonomiye geçilmiş, ilki 1963-1967 yılları arasında, sonuncusu ise 2014-2018 yılları arasında olmak üzere on tane Kalkınma Planı hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur (T.C Kalkınma Bakanlığı, 2016).

Türkiye’de 2011 yılına kadar kalkınma planları DPT tarafından hazırlanmış, 2011 yılında DPT’nin kaldırılıp yerine T.C. Kalkınma Bakanlığı’nın kurulmasıyla birlikte bu görev Kalkınma Bakanlığı’na devredilmiştir. Nitekim 2014-2018 arası döneme tekabül eden 10. Beş Yıllık Kalkınma Planı T.C. Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır.

1.3.3.1.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

1. Beş Yıllık Kalkınma Planı (BYKP)’nda; ulusal kalkınma planları paralelinde olması koşuluyla, bölgesel kalkınma planları benimsenmektedir. Fakat ulusal anlamdaki planlarla bölgesel anlamdaki planların arasındaki ilişkinin nasıl olacağı ve bölgesel planlarla ulusal planların nasıl bütünleştirileceği konularına açıklık getirilmemiştir. Bu planda belirsizliğini koruyan bir başka konu ise, kalkınma planının tüm bölgelerdeki mekan boyutunun nasıl sağlanacağıdır. Bu ve benzeri noktalardan ele alındığı zaman 1. BYKP bölgesel planlama konusuna değinmiş fakat bu alandaki sorunlara çözüm üretme noktasında zayıf kalmıştır.

“Bütün bunlara rağmen, 1. BYKP’nin, ülkemizde, planlı dönemin ilk planı olduğu göz önüne alınırsa, bölge planlamasına ve geri kalmış bölgelerin kalkınmasına önemli ölçüde yer verdiği ve konunun geliştirilmesi için gerekli taslağı oluşturduğu söylenebilir.” (Dinler, 2012, s.185). Ayrıca bu plan bölgelerarası gelişmişlik farkını azaltma yönünde de önemli ilkeler ortaya koymuştur.

1.3.3.1.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

1968-1972 yıllarını kapsayan planda; sanayileşmiş ülkelerin üretim artış hızları arasındaki farkların yüksek vasıflı insan gücü oranlarından kaynaklandığı şeklinde bir saptama yer almaktadır. Planda işgücü vasfında yaşanan orta düzeyde bir yükselmenin yalnız daha yüksek verim sağlamakla kalmayıp, teknolojik değişmelere de yol açtığı belirtilmiştir. Çalışanlara, okul eğitimleri süresince kazanamadıkları mesleki bilgileri vermek ve onları geliştirmek amacıyla hizmet içi eğitimler başlatılmıştır. Teknolojik gelişmenin temelinde bilimsel çalışmalar ve araştırmalar olduğunun farkına varılmış ve sanayileşmiş ülkelerde kaydedilen teknolojik gelişmelerin izlenmesi, değerlendirilmesi

ve ülke koşullarına uyarlanarak uygulanması, sistematik bir tarzda ele alınması gerektiğinin farkına varılmıştır (DPT, 1968).

2. Beş Yıllık Kalkınma Planını genel olarak, 1. BYKP’de değinilen bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik politikaların biraz daha somutlaştırılmış hali olarak adlandırılabilir. Ayrıca 1. BYKP’de vurgulanan kalkınma kutuplarının yaratılması fikri bu planda da tekrar edilmektedir (Dinler, 2012).

1.3.3.1.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

Bu plan; 1973-1977 yıllarını kapsamaktadır. Bu planda kalkınmada modern teknolojilerin uygulanmasının zorunlu olduğu vurgusu bulunmaktadır. Kullanılacak teknolojilerin saptanmasında, bu teknolojilerin ülke gereklerine cevap veren, plan önceliklerine dönük, yaşam düzeyinin iyileşmesine katkıda bulunacak mevcut teknolojileri tamamlayıcı ve teknoloji düzeyini yükseltici nitelikte olmasına dikkat edilmiştir. Teknoloji transferinde, ithal edilen teknolojilerin etkin bir şekilde kullanılmasının esas olduğu belirtilmektedir. Bu amaçla planda, ithal edilen teknolojilerin uyum işlemlerinin yürütülmesi, gelişimlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi için gerekli bilimsel altyapı çalışmalarının gerçekleştirileceği belirtilmektedir. Öte yandan planda ayrıca yurtiçi teknoloji üretimini desteklemek için yerli kamu mühendisliği ve özel mühendisliğin yanında, projecilik hizmetlerinin de özendirileceği ifade edilmiştir (DPT, 1973).

Ayrıca; “Bu planda bölge fikri terk edilerek, yerine “yöre” görüşü ikame edilmiştir. Geri kalmış tüm yörelerin, bu yörelerin gelişmiş ya da az gelişmiş bölgede bulunup bulunmamasına bakılmaksızın, geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Dinler, 2012, s. 188).

1.3.3.1.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

Bu plan; 1979-1983 yıllarını kapsamaktadır. Dördüncü Beş yıllık Kalkınma Planında ilk kez teknoloji politikalarına yer verilmiştir. Bu Kalkınma Planı’nda teknoloji politikalarının sanayi, istihdam ve yatırım politikalarıyla birlikte bir bütün olarak ele alınması ve belli sektörlerin kendi teknolojilerini üretmesi benimsenmiştir. Bunun yanında teknoloji ve teknik eleman kıtlığına değinilmiştir. Sektördeki teknoloji

darboğazının temel nedeninin, mutlak bilgi eksikliğinden çok, mevcut bilgi potansiyelinin ve teknoloji üretme olanaklarının yeterince kullanılmasını önleyen kurumsal yapı düzensizliği olduğu belirtilmiştir (DPT, 1979).

Teknoloji üretimi ile ilgili akademik ve teknolojik öğretim ve araştırma kurumlarının bilgi, araştırma ve geliştirme olanaklarından sanayi yeterince yararlanamamaktadır. Türkiye'de yabancı teknolojilerle üretilen ve üretilecek makinelerin çok büyük çoğunluğu yerli teknolojik potansiyelle üretilebilecek niteliktedir. Bunların etkin biçimde kullanılmasını sağlayacak yeni teknoloji politikalarının tasarlanmasına gerek duyulmaktadır. Eğitimden yararlanmada fırsat eşitliği sağlamak, eğitimi hızlı, sağlıklı ve demokratik gelişme gerekleriyle uyumlu kılmak hedeflenmiştir (DPT, 1979).

“4. BYKP’de planlı dönemde bölgelerarasındaki gelişmenin, geri kalmış bölgeler aleyhine olduğu vurgulanarak, geçmiş plan dönemlerindeki uygulamaların başarısız olduğu belirtilmektedir. Ne var ki, bu gerçeği vurgulayan plan, yeni ve olumlu yönde bir çözüm getirmekten uzak kalmış, bölge planlamasına dönüşü benimsememiştir. Üçüncü plandaki “kalkınma öncelikli yöre (KÖY)” yaklaşımıyla Doğu ve Güney Doğu Anadolu’nun sorunlarının çözümü için, yüzeysel önlemler öngörmekten öteye gidememiştir.” (Dinler, 2012, s. 189).

1.3.3.1.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

1985-1989 yıllarını kapsamak üzere hazırlanan bu kalkınma planında uygun teknoloji transferi için, teknoloji seçimi ve adaptasyonu çalışmalarına ağırlık verilmesi ve teknoloji uyum çalışmalarının artırılması yönünde çalışmalar yapılmıştır. Bilim ve teknolojiye gelişmelerin gerisinde kalmamak ve değişimi yakalayabilmek için bilimsel ve teknolojik gelişmeleri yakından izleyecek ve sonuçlarını en uygun zamanda ilgililerin hizmetine sunacak mekanizmaların kurulması ve mevcutlarının etkinliğinin artırılması konusu üzerinde önemle durulmuştur. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)'nun ve Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK)'nun işlevlerinin politikalar istikametinde geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapılmıştır. Ekonomik ve sosyal kalkınmayı hızlandırmak, bilgi işleme teknolojisinin

geliştirilmesine; elektronik bilgi işleme ve bilgi iletme sistemlerinin donanım, yazılım, vb. araç gereçlerinin transferine, uygulanmasına ve öncelikle iç kaynaklara dayalı olarak üretilmesine ağırlık verilmesi yönünde kararlar alınmıştır (DPT, 1984).

Ayrıca bu planda bölge planlaması görüşü yeniden benimsenmiştir. Bu dönemde yapılan; “Türkiye’de Yerleşme Merkezlerinin Kademeleşmesi” adlı çalışmaya dayanarak Türkiye 16 bölgeye ayrılarak bölge planlaması yapılmaya çalışılmıştır. Bu plan bu yönüyle ilk olma özelliği göstermektedir. (Dinler, 2012).

1.3.3.1.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

1990-1994 yılları arasını kapsayan bu planda; araştırma geliştirme (AR-GE) faaliyetlerine oldukça önem verilmiştir. Bilgi toplumu haline gelmenin bilgi teknolojilerini etkin bir şekilde kullanmaya bağlı olduğu anlaşılmış ve bunu destekleyici kararlar alınmıştır. Bilginin üretilip, saklanması konusunda yardımcı olması amacıyla bilgisayar ağlarının sağlanması ve kullanımının yaygınlaştırılmasına önem verilmiştir (DPT, 1989).

6. BYKP’de bir önceki planda yer alan bölgesel ayrıma dayalı bölge planlama yaklaşımı terk edilmiş, onun yerine KÖY projesinde daha ayrıntılı çalışmalar yapabilmek amacıyla bölge ve alt bölge bazında planlama yapılacağı ilkesi vurgulanmıştır.

1.3.3.1.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

1996-2000 yılları için hazırlanmış olan bu planda; araştırma ve teknoloji politikaları, bir yandan ulusal araştırma ve teknoloji gücünü artırmayı hedeflerken, diğer taraftan uluslararası firmaların AR-GE faaliyetleri dikkate alınmakta, bunlarla ilgili bilgi ağları oluşturulmaya çalışılmakta ve firmalar arası stratejik ittifaklar özendirilmektedir. Planda eğitim-öğretim, bilim ve teknoloji altyapısının geliştirilmesi ve sanayileşmeye önem verilmesi kararlaştırılmıştır. Tam olarak sağlanamayan eğitim-öğretim sistemi ile teknolojinin entegrasyonu amaçlanmaktadır. AR-GE kurumları, üniversiteler ve sanayinin birlikte çalışmasının önemi üzerinde durulmuştur (DPT, 1995).

7. BYKP'nin diğer planlardan ayrıldığı yön, bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması ile ilgili konulara en geniş ve ayrıntılı şekilde yer vermiş olmasıdır. Eleştirilen tarafı ise, açıklamaların sistemden mahrum olmasıdır. Bu alanda söylenebilecek her şey, küçük paragraflar halinde yer almış ancak bölgesel planlamaya gidilip gidilmeyeceği konusuna açıklık getirilememiştir. Buna rağmen, yer yer bölgesel gelişme projesi ve/veya bölgesel gelişme planı yapılması gerektiğine bazı cümlelerde gelişti güzel değinildiği görülmektedir (Dinler, 2012).

1.3.3.1.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, küreselleşme sürecinde değişen koşullar çerçevesinde bölge planı anlayışının dönüştüğünü, yeni dünya düzeninde yerel dinamiklerin ekonomik kalkınma ve bölgesel gelişme sürecindeki önemini arttırdığını belirterek endojen kalkınma teorisine doğru bir yöneliş göstermiştir. Plan döneminde bölgesel planlama çalışmalarına temel teşkil edecek istatistiksel bölge birimleri belirlenmiş, Avrupa Birliği'ne katılım öncesi fonlardan faydalanabilmek amacıyla Ön Ulusal Kalkınma Planı hazırlanmış ve bölgesel kalkınma ajanslarının kurulmasına dönük olarak mevzuat çalışmaları başlatılmıştır (Güler, 2010).

Planda Türkiye'de bölgesel gelişme konusunda önemli mesafeler katedilmesine rağmen, bölgelerarası gelişmişlik farkları sorun olmaya devam ettiği vurgulanarak, bölgesel gelişme politikalarına önem verilmesi gerektiği hususuna dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması ve geri kalmış bölgelerin gelişmesinin sağlanabilmesinde, önem arz eden altyapı yatırımlarının ödenek yetersizlikleri gibi nedenlerle zamanında tamamlanamamasının bölgesel gelişmeyi olumsuz yönde etkilediği belirtilerek bölgesel gelişme politikalarında finansman konusunun önemine dikkat çekilmeye çalışılmıştır (DPT, 2000b).

1.3.3.1.9. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)

Bu planı geçmiş sekiz plandan ayıran özellik, planın beş yıllık değil, yedi yıllık olarak hazırlanmasıdır. Ayrıca DPT'nin 2011 yılında kaldırılarak yerine T.C. Kalkınma Bakanlığı'nın kurulmasıyla birlikte 2011'den sonra planı T.C. Kalkınma Bakanlığı yürütmüştür.

Planda, bölgelerin sorunlarına farklı tedbir ve stratejiler ile yaklaşan bütünsel bir bölgesel gelişme politikasının gerekli olduğu söylenmiştir. Hem kırsal ve kentsel yerleşim birimleri arasında, hem de bölgeler arasında, sosyo-ekonomik yapı ve gelir düzeyi farklılıklarının varlığını sürdürdüğü bu dönemde de gözlemlenmektedir. Planda kentlerin yoğun göç hareketlerinin yarattığı nüfus baskısını karşılamakta yetersiz kaldığı belirtilmiş, bu durumun üstesinden gelmek için bölgelerin, sorunlarına ve potansiyellerine göre farklılaştırılmış tedbirler içeren bütüncül bir bölgesel gelişme politikasının gerekli olduğu vurgulanmıştır (DPT, 2006).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında Yerel Dinamiklere ve İçsel Potansiyele Dayalı Gelişme için başta az gelişmiş bölgelerde beşeri kaynaklar ve sosyal sermayenin yerel düzeyde uzmanlaşmayı destekleyecek şekilde geliştirileceği vurgulanmıştır. Bölgesel potansiyelleri, işgücü piyasası özelliklerini dikkate alan işgücü eğitim programlarının uygulanacağı ifade edilmiştir. Planda kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, üniversiteler ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın işbirliğiyle girişimciliği geliştirmeye yönelik özel eğitim programlarının desteklenmesi hedeflenmiştir (Ağralı, 2014).

Bu dönemde Kalkınma Ajansları'nın kurulması tamamlanmıştır. Kalkınma ajanslarının kurulmasıyla birlikte "Bölgesel Kalkınma" konusuna yeni bir soluk ve araç getirilmeye çalışılmıştır.

1.3.3.1.10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018); 30.10.1984 tarihli ve 3067 sayılı Kanun gereğince, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 01.07.2013 tarihli 127'nci Birleşiminde onaylanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013).

Planın temel amaç ve ilkeleri arasında bölgesel politikalara ilişkin olarak önemli hususlara değinilmiş, kalkınma hedeflerine tam olarak ulaşabilmek için, kalkınmanın sürdürülebilir olması, refahın yaygınlaştırılması, insanların buldukları mekânlarda yaşam kalitesinin ve yaşanabilirlik standartlarının çevreye duyarlı bir şekilde yükseltilmesinin gerçekleşmesi ile mümkün olduğuna yönelik bütünsel bir anlayış benimsenmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013).

Diğer planlarda olduğu gibi Onuncu Kalkınma Planında da bölgesel dengesizliklerin azaltılmasına olan ihtiyacın devam ettiği belirtilmiştir. Bölgelerarası ve bölge içi gelişmişlik farklarının; işsizlik, gelir dağılımı, toplumsal barış, güven, sosyal uyum, aşırı göç, kaynakların atıl kalması, potansiyelin kullanılmaması, şehirleşme ve yerleşme sorunları vb. problemlere neden olduğu, bu problemlerin aşılabilmesi için bölgelerarası gelişmişlik farklarının giderilmesi gerektiği hususuna vurgu yapılmıştır (Ağralı, 2014).

İKİNCİ BÖLÜM

KALKINMA AJANSLARI

2.1. KALKINMA AJANSLARI NEDİR

Kalkınma ajansları; özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra gündeme gelen bölgesel kalkınma politikalarının önemli araçlarından biridir. Ülkemizde Kalkınma Ajansları ise daha çok Avrupa Birliği (AB)'ne üyelik süreciyle gündeme gelmiş ve 2006 yılından sonra kurulmuştur.

2.1.1. Kalkınma Ajansı Tanımları

Her ülke ve ülke içinde her bölge, birbirine göre farklı sosyal, demografik, coğrafik, ekonomik vb. özellikler sergilediğinden, her ülkeyi kapsayan sabit bir kalkınma ajansı tanımı yapabilmek oldukça zordur. Fakat kalkınma ajanslarının amacı ortaktır. Amaç üzerinden bir tanımlama yapmak gerekirse bölgesel kalkınma ajansları: “Bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarını azaltmaya yönelik faaliyet gösteren, bölgelerin içsel dinamiklerini harekete geçirerek bölgesel kalkınmayı gerçekleştirebilmeyi amaçlayan kuruluşlardır.” şeklinde bir tanımlama yapmak doğru olacaktır.

Ülkemizde Kalkınma Ajansları; “Ulusal düzeyde Kalkınma Bakanlığı koordinasyonunda, kendine özgü teknik ve finansman mekanizmasına sahip, kâr amacı gütmeyen, çabuk karar alıp uygulayabilen, merkezi ve yerel idarelerin dışında, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren, tüzel kişiliği haiz, 5449 sayılı Kanun'la düzenlenmemiş işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi, teknik kapasitesi yüksek, uygulamacı olmayan, fakat destekleyici faaliyet gösteren kalkınma birimleridir.” şeklinde tanımlanmaktadır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2016).

Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA); sınırları çizilmiş bir bölgenin merkezi hükümetten bağımsız bir yapıyla sosyo-ekonomik koşullarının geliştirilmesi amacıyla kurulmuş olan ve belli bir oranda kamunun finanse ettiği kuruluşlar olarak adlandırılabilir. Başka bir deyişle kalkınma ajansları; kamunun karar alma fonksiyonunu kamu organlarından alarak özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarından

(STK) oluşan tüzel kişilere paylaştıran yönetişimci kuruluşlardır (Sakal ve Gürer, 2010).

Kalkınma Ajanslarıyla ilgili bütün özellikleri içinde barındıracak geniş bir tanım yapmak gerekir ise; ajanslar, merkezi yönetimden bağımsız, coğrafi olarak sınırları belli bir bölgenin kalkındırılması amacıyla kurulmuş, gerçekleştirilen faaliyetlerin tamamı ya da bir bölümü kamu tarafından finanse edilen yarı özerk kuruluşlar olarak nitelendirilebilir. Kalkınma ajansları aynı zamanda kalkınma problemlerini ayrıntılı olarak ele alan, çözüm noktasında yöntem belirleyen, problemleri çözebilecek projeleri teşvik eden işlevsel bir yapıdır (Uzay, 2005).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere Kalkınma Ajansları bölgesel kalkınma konusunda problem belirleme ve problem çözüme noktasında önemli bir yerde konumlanmakta, bölgesel kalkınmayı sağlayabilme bağlamında önemli bir misyon üstlenerek etkin bir araç olmaktadır.

2.1.2. Kalkınma Ajanslarının Tarihçesi

Ekonomik ve sosyal faaliyetlerin bölgeler bazında farklılık göstermesi zamanla dünya çapında dengesizliklere yol açmış, böylece bölgelerarası gelişme farklılıkları ortaya çıkmıştır. Bu durumda farklılıkların giderilmesine yönelik politikaların geliştirilmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu gelişmeler, bölge ve kalkınma kavramlarının bir bütün olarak ele alınmasına yol açmış ve ekonomileri alternatif politikalar üretmeye sevk etmiştir. Bu arayışlar neticesinde temel işlevlerinden biri de; bölgelerin içsel dinamiklerini harekete geçirerek bölgelerarası dengesizlikleri azaltmak olan kalkınma ajansları kurulmuştur.

Devletin en temel amaçlarından biri kalkınmayı sağlamak ve mevcut kaynakların rasyonel biçimde kullanılmasında garantör görevi üstlenmektir. Fakat ülkelerde ekonomik faaliyetler belirli merkezlerde toplanarak kalkınma açısından bölgeler arasında dengesizliklere yol açmış ve bu durum kaynakların rasyonel dağılımına mani olmuştur. Bu dengesizlikler, beraberinde nüfus dağılımı sorununu da getirmiştir. Böylece çevresel ve doğal dokuda meydana gelen bozulmalar kentsel sorunları arttırarak kalkınma maliyetlerini yükseltmiş ve ekonomik tıkanıklıklara yol açmıştır

(Arslan, 2005). Bu tıkanıklıkların giderilmesi için devletler bölgesel kalkınma konusunda politikalar geliştirme noktasında arayışlar içerisine girmiştir. Bu arayışlar neticesinde bölgesel kalkınmanın etkili araçlarından biri olan kalkınma ajansları kurulmaya başlanmıştır.

1929'da yaşanan büyük krizle birlikte dünya çapında bölgelerarası dengesizliklerde meydana gelen artış bölgesel kalkınmanın önemini arttırmıştır. Bu sebeple Bölgesel Kalkınma Ajansı (BKA) olarak değerlendirilebilecek ilk örnek; 1930'lu yılların başında ABD'de kurulan Tennessee Valley Authority (Tennessee Vadisi Yönetimi)'dir. Fakat 2. Dünya Savaşı'ndan önceki dönemde bölgesel kalkınma konusu üzerinde yeterince durulmadığı için kalkınma ajanslarının tam anlamıyla kurulmaya başlanması daha çok 1950 sonrası döneme denk düşmektedir. Bölgesel ekonomiyi canlandırmak ve bölgesel kalkınmayı sağlamak amacıyla BKA'lar Batı Avrupa ülkelerinde 1950'li ve 1960'lı yıllardan sonra, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde ise AB'nin de etkisiyle 1990'lı yıllardan sonra kurulmuştur (Sakal ve Gürer, 2010).

Tablo 2.1. Avrupa Ülkelerinde Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın Kuruluş Dönemleri

	1950 öncesi ve 1950'ler	1960'lar ve 1970'ler	1980'ler	1990'lar
Ülkeler	Avusturya Belçika Fransa İrlanda	Almanya İngiltere İtalya Hollanda	Yunanistan İspanya Finlandiya Danimarka	Bulgaristan Çek Cumhuriyeti Estonya Macaristan Litvanya Polonya Portekiz Slovakya İsveç Ukrayna

Kaynak: Çelebi, E. (2006). *Bölgesel Dengesizliklerin Giderilmesinde Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Türkiye Uygulamaları*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Avrupa’da Bölgesel Kalkınma Ajansları ilk olarak, 2. Dünya Savaşı’nın olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla bölgesel/yerel sanayilerin yeniden yapılanması şeklinde kendini göstermiştir. 1950’li yıllarda, genel olarak yerel ekonomisi havayolu taşımacılığına dayanan İrlanda’nın Shannon Bölgesi’nde, uzun mesafeli uçuşların başlamasıyla sekteye uğrayan yerel ekonomiyi yeniden canlandırmak amacıyla “Shannon Serbest Havalimanı Kalkınma Ajansı” kurulmuştur. Bu ajans; bölgesel özellikteki ajanslara ve bölgesel politikalar üretmek isteyen idarecilere örnek teşkil etmesi açısından önem arz etmektedir (Kumral, 1994).

Shannon Kalkınma Ajansı’nın temel amacı İç-Batı, Kuzey Kerry ve Offaly’nin bazı bölgelerinde endüstriyel, bölgesel ve turistik kalkınmayı sağlamak ve istihdam olanaklarının artırılmasını temin etmektir (Şahin, Sevinç ve Taşpınar, 2013).

Shannon örneğinde olduğu gibi yeniden yapılandırma misyonunu tamamlamada önemli bir araç olan BKA, bölgelerin diğer ekonomik sorunlarını çözme noktasında da zamanla önemli bir uzmanlaşma kaydetmişlerdir (Çakmak, 2006).

Avrupa’da ilk kurulan kalkınma ajanslarına bakıldığında ajansların kurulma amacının, merkezi hükümetlerin yürüttüğü kalkınma programlarına bilgi temin etmek ve bu planların uygulanmasını denetlemek olduğu görülmektedir. Bu pencereden bakılarak kurulmaya başlayan kalkınma ajansları; 1980’li yıllarda yaygınlaşan kamu işletmeciliği anlayışı ve küreselleşmenin etkisiyle artan yerel rekabet olgusuyla baş edebilmek adına, özel sektörün ve yerel aktörlerin ekonomiye daha fazla katılımının sağlanması görevini üstlenmişlerdir.

1970’li yılların sonlarında ortaya çıkan Yeni bölgecilik yaklaşımı diye de adlandırılan yeni dönemle birlikte ekonomik ve sosyal olgular anlamında büyük değişimler yaşanmıştır. Bu değişimle birlikte devlet; kamu yönetimi ve bölge anlayışlarında da ciddi değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Bu temelde yerel dinamikler; kalkınmanın itici gücü olma fonksiyonunu üstlenmiştir (Elvan, 2002).

Yeni dönem kalkınma anlayışına bakıldığı zaman devletin kalkınma ve planlama alanında yeterli performans sergileyemediği gibi radikal eleştiriler yapılmakta ve bu eleştiriler altında yeni bir döneme girildiği iddia edilmektedir. Bu sürecin uzantısı

olarak da bölgecilik politikalarında yeni bir değişim ve dönüşüm yaşandığı ve devletin yeniden yapılandırılması noktasında “Yeni Bölgecilik” adı verilen bir yaklaşıma geçildiği savunulmaktadır. Yeni bölgeciliğin geleneksel bölgecilikten ayrılan en önemli unsuru; bölgelerin ve bölgesel dinamiklerin kalkınmada, geleneksel yaklaşımda olduğu gibi ikincil aktörler değil, aksine bölgesel kalkınmanın ana unsuru olduğu varsayımdır (Karaçay Çakmak ve Erden, 2005).

Yeni bölgecilik anlayışı, her bölgenin dönemin ekonomik anlayışına uygun olarak diğer bölgelerle rekabet edebilir duruma gelerek ekonomik gelişmelerin yeni sürükleyici gücü olan sermaye kesimi için kendi bölgelerini cazip hale getirebilmeleri esasına dayanmaktadır. Bölgeler bu amaç için dinamiklerini harekete geçirerek potansiyellerini en üst seviyelere çıkartmak için uğraşacak, bu uğraş neticesinde de kalkınma sağlanacaktır. Daha anlaşılır bir dille ifade etmek gerekirse bölgesel kalkınma; eski anlayışın tam tersine bir ivme ile olacaktır. Yani kalkınma; yukarıdan aşağıya doğru değil, aşağıdan yukarıya doğru bir ivme ile gerçekleştirilebilecektir (Övgün, 2013). Buradan da anlaşılacağı üzere bölgesel kalkınma da en önemli unsurlardan biri de yerel dinamiklerin harekete geçirilerek aşağıdan yukarıya doğru bir ivmenin yakalanabilmesidir. Yerel dinamiklerin harekete geçirilmesi ve ivmenin aşağıdan yukarıya doğru işletilebilmesinin ana ve en temel araçlarından biri de kalkınma ajanslarıdır.

Ülkemizde Devlet Planlama Teşkilatı koordinasyonunda ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) katkılarıyla “İktisadi Bölge Birimleri Sınıflandırması” adlı bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaya göre Türkiye; Düzey 1 olarak 12, Düzey 2 olarak 26 ve Düzey 3 olarak da 81 (İl sayısı) birime ayrılmış olup, Bakanlar Kurulu'nun 2002/4720 sayılı kararı 22 Eylül 2002 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (Ata, 2011). Fakat tam olarak kalkınma ajansları; AB'ye üyelik sürecinin etkisiyle beraber 2006 yılında çıkarılan ve Kalkınma Ajanslarının kuruluşu, koordinasyonu ve görevleri hakkında hükümler içeren 5449 Sayılı Kanun ile birlikte kurulmaya başlanmıştır.

Ülkemizde; bölgesel kalkınmanın sağlanmak istenmesi amacıyla bölgesel kalkınma ajanslarına benzer yapıların kurulmak istenmesine ilişkin görüş ve çalışmalar aslen daha eski yıllara dayanmaktadır. Kalkınma ajanslarına benzer yapıların kurulmasına ilişkin ilk ifadeler 1963-1967 yıllarını kapsayan dönem için hazırlanmış

olan 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı içerisinde yer almaktadır (Yaman ve Kara, 2010). Fakat bu görüşlere dair uygulama örnekleri kalkınma ajanslarının kurulmaya başlanmasına kadar geçen süre zarfında pek görülmemektedir.

Bölgesel kalkınmışlık farklarını ortadan kaldırmak amacıyla her ne kadar; Doğu Marmara Planlama Projesi, Antalya Projesi, Çukurova Bölgesi Projesi, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) gibi projeler tasarlanmış olsa da GAP dışındaki projeler uygulama alanı bulamamıştır (Er ve Erkan, 2011). Nitekim Adana ve Mersin illerini kapsayan Çukurova Kalkınma Ajansı ve İzmir İli'nde hizmet veren İzmir Kalkınma Ajansı 2006 yılında kurulmuştur. Daha sonra Kalkınma Ajanslarının aleyhinde Anayasa Mahkemesinde dava açılması sebebiyle ajansların kurulum süreci sekteye uğramış olsa da nihayet 2009 yılında 26 Düzey 2 bölgesinde de ajans kurularak kurulum işlemi tamamlanmıştır (Ata, 2011).

2.1.3. Kalkınma Ajanslarının Çeşitleri

Bölgesel Kalkınma Ajanslarını temel olarak; kurucularına göre ajanslar ve faaliyetlerine göre ajanslar olmak üzere iki ana gruba ayrılabilir. Kurucularına göre kalkınma ajansları kendi içerisinde; merkezi hükümetlerin kurduğu, yerel/bölgesel yönetimlerin kurduğu, kamu ortaklıklarının kurduğu ve özel ortaklıkların kurduğu ajanslar olmak üzere dört gruba ayrılabilir. Faaliyetlerine göre kalkınma ajansları ise; küçük ajans ve çok fonksiyonlu ajans olmak üzere ikiye ayrılabilir. Faaliyet amacı bulunduğu bölgeyi pazarlayabilmek olan ajanslara küçük ajanslar denilmektedir (Kumral, 1993). Ayrıca ajansları sundukları hizmetlere göre; gelenekçi yahut yenilikçi olarak da sınıflandırmak mümkündür.

Merkezi hükümetlerin kurduğu ajanslar diğer ajanslara göre mali açıdan daha avantajlı konumdadırlar. Fakat yerel otoritelerin kurduğu ajanslarında yerel dinamikleri ve gerçeklerin ne olduğunu çok daha iyi bilme noktasında avantajları vardır. Kamu kesimi ve özel kesim işbirliğiyle kurulan ajanslarda, iki kesimi de harmanlayıp özümleme imkanı bulunmaktadır. Kamunun kurumsal kapasitesiyle özeline sektörel tecrübesi birleştirildiğinde bölgesel kalkınma politikalarını uygulayabilmek ve bölgesel kalkınmayı gerçekleştirebilmek daha kolay olacaktır.

Çok fonksiyonlu bölgesel kalkınma ajansları, küçük ajanslara oranla, bölgedeki altyapının geliştirilmesi, kentleşme ve kentsel alanların yeniden düzenlenmesi, tarımın güçlendirilerek kırsal kalkınmanın gerçekleştirilmesi, küçük ve orta ölçekteki firmaların çeşitli teşviklerle canlandırılmaya çalışılması vb. faaliyetlerde daha fazla bulunmaktadır (Maç, 2006).

Kalkınma ajansları, belirlediği faaliyetleri yapabilmek için önemli bir finansmana ihtiyaç duymaktadır. Bölgesel kalkınma ajansları bölgelerde oluşan ya da oluşabilecek olan dengesizlikleri gidermek için finansmanı araç olarak kullanmaktadır. Avrupa'da ajansların finansmanı, büyük oranda devletin sağladığı fonlardan oluşmaktadır. Fakat her ajansın finansman oranı farklılık arz etmektedir. Finansman kriterine göre de ajanslar; güçlü kalkınma ajansları ve zayıf kalkınma ajansları olarak iki kısma ayrılabilir (Gündüz, 2010). Güçlü bölgesel kalkınma ajanslarının finansman kaynağı genel olarak; yerel yönetim gelirleri, genel bütçe gelirleri gibi kalemlerden oluşmaktayken, zayıf kalkınma ajanlarının gelirleri ise genelde AB fonları ve merkezi bütçeden oluşmaktadır (Özen, 2007).

2.2. KALKINMA AJANSLARININ AMAÇLARI VE GÖREVLERİ

İlk kuruldukları yıllarda yabancı yatırımcıları çekmek ve endüstriyel parkları yönetmek gibi sınırlı bir misyona sahip olan kalkınma ajansları, daha sonraları bölgesel bazdaki şirketlere mali hizmetler hariç bir takım toplumsal altyapı hizmetleri de sunmuşlardır (Uzay, 2010). Kalkınma ajanslarının, bölgelerin sosyo – ekonomik yapısını değiştirmek, merkezi yönetimlerden bağımsız olarak yerel kuruluşlarla işbirliği yapmak, bölgede ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamak, yatırımların artmasını sağlamak, işverenlere teknik ve mali konularda destek olmak gibi işlevleri de vardır.

Kalkınma Ajanslarının amaçları genel bir ifadeyle özetlenmek istenirse; temelde iktisadi ve bölgesel kalkınmayı gerçekleştirmek, yeniliklerin gerçekleştirilmesini sağlamak, işletmelerin (daha çok KOBİ'ler) desteklenerek rekabet edebilirliğini arttırmak, yatırımları arttırmak, teknik bilgi sağlamak ve bilgi altyapısını geliştirmek, istihdama katkı sağlamak ve istihdama teşvik etmek, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak vb. şekilde sıralanabilir.

Kalkınma ajansları; yukarıda sıralanan ve çoğaltılabilecek olan amaçların hepsini sağlamak üzere kurulabileceği ve faaliyet gösterebileceği gibi, bunların içerisinde sadece tek birini amaç edinerek de kurulabilir (Dinler, 2012). “Örneğin, kişi başına düşen Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH)’nın ülke ortalamasının altında olduğu bölgelerde kalkınma ajansları (KA)’nın amacı iktisadi kalkınma iken, ortalama yaşam standartlarının altında yaşayan nüfus oranının yüksek olduğu bölgelerde KA’nın amacı sosyal yapılanma olabilir. KA’lar sadece rekabet gücünü arttırmak ya da sadece sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla da kurulabilir.” (Uzay, 2010, s. 10).

Kalkınma ajanslarına biçilen misyon ve ajansların amaçları maddeler halinde şu şekilde ifade edilebilir (Uzay, 2010):

- Bölgesel kalkınma stratejisini belirlemek.
- Başta ekonomik olmak üzere diğer alanlarda yapılacak yeniliklere öncü olmak.
- Kırsal kesimin kalkınmasını sağlamak.
- İçsel yatırımların bölgesel koordinasyonunu üstlenmek.
- Yapılacak bölgesel yardımlar konusunda politika sahiplerine rehberlik etmek.
- İşletmeleri desteklemek.
- Yatırım alanlarını fiziki olarak hazırlamak.
- Yatırımları kolaylaştırmak.
- İşletme yeri olarak bölgenin pazarlamasını yapmak.
- Teknoloji transferini teşvik etmek.
- Bölgeye bilgi ve beceri konusunda yardımcı olmak.
- Ulaşımın iyileştirilmesine yardımcı olmak.
- Toprak kullanımını arttırmak.
- Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak.
- Eğitim seviyesini arttırmak.
- Sağlık, barınma, kültür, turizm vb. alanlarda izlenecek program ve politikalara katkıda bulunmak.

Bu sayılanların yanında ajansların; kamu kurumlarıyla olan ilişkilerde aracılık etmek, haberleşme olanaklarını iyileştirmek, fonların temin edilmesini sağlamak, diğer bölgelerle olan ilişkileri düzenlemek ve gerekli ortaklıkları yerine getirmek, bölgesel

ekonomik aktörlere yeni imkanlar oluşturmak gibi amaçları ve görevleri de olabilmektedir. Hatta bazı ajansların merkezi teşviklerin yönetimini de üstlendiği görülmektedir (DPT, 2000b).

Kalkınma Ajanslarının bir başka uğraş alanı da bölgelerin içsel kaynaklarının geliştirilmesine yönelik yaptıkları faaliyetlerdir. Bu açıdan ajansların stratejik planlamalar yapması büyük önem arz etmektedir. Stratejik planlamadan kasıt; kalkınma için orta vadeli stratejik tercihlerin ve gerekli kaynakların belirlenmesi aşamasıdır. Böylece ajanslar, farklı aktörler arasındaki dengeyi sağlayacak ve işbirliği yapılabilecek birimler aktifleştirecektir.

Kalkınma ajansları (KA), bölgelerin ekonomik dinamiklerinin ve bölgenin ihtiyaçlarının iyi analiz edilmesinden sorumludurlar. Bu analizler yapılırken dikkate alınacak hususlar; beşeri kaynaklar, mali kaynaklar, fiziki altyapı, kurumlar, doğal kaynaklar, teknoloji kaynakları, kamu politikaları vb. şekilde sıralanabilir. Bu şekilde bölgesel strateji planlanırken, bölgesel kaynaklar da göz ardı edilmemiş olacaktır. Ayrıca bu analizler sırasında diğer bölgesel kurumlarla sağlıklı ilişkiler kurulması ve işbirliği yapılması da gerekmektedir. KA'ların özellikle üniversiteler ile yakından ilişkiler kurması gerekmektedir. Çünkü bölgesel strateji planları yapılırken üniversitelerden alınacak destekler büyük önem arz etmektedir (Uzay, 2010).

KA'ların amaçları arasında, bölgeyi cazip hale getirmeye çalışarak yabancı yatırımcıları bölgeye çekmek de gösterilebilir. KA'ların bu ve benzer amaçlar edinmeleri onları diğer bölgesel kalkınma kurumlarından farklı kılmaktadır. Bu farklılığın nedenlerinden biri de, kalkınma ajanslarının bölgeyi değerlendirirken, bölgeyi sadece ekonomik olarak değil, sosyal ve kültürel açıdan da ele almasıdır.

Sayılan bütün bu amaç ve görevlerin yanında kalkınma ajanslarına; atıkların minimizasyonu, enerji etkinliği, temiz ve yeşil enerji teknolojilerinin geliştirilmesi vb. ekolojik duyarlılık alanında da sorumluluklar düşmektedir (Aykan, 2010).

Küreselleşmenin yadsınamaz etkisiyle birlikte ülkelerin birbirine daha çok bağımlı hale geldiği günümüzde, kalkınma stratejilerinin en temel unsurlarından biri de bölgelerin veya firmaların; ürün, hizmet ve bilgi üretme kapasitelerini arttırmaktır. Bu

yüzden ekonomik, siyasal ve kültürel alanda, yerel dinamiklerde stratejik düşünen ve katılımcı yerel platformlar oluşturan veyahut oluşturmaya hedefleyen kalkınma ajanslarının sorumluluğu büyüktür. Çünkü günümüzde üretim kapasitesini arttırmak; sermayeden ziyade geleceği öngörme ve yenilik yapma kapasitesine bağlıdır (Akpınar, 2010). Sabri Ülgener'in: “Tanzimattan itibaren bazı düşünce hareketlerinin aydınlık tabakasında başlattığı fakat başaramadığı zihniyet dönüşümünü Cumhuriyet Türkiye'sinde yol, tarım ve sanayi devrimi üstlenmiş bulunmaktadır. Bütün bu hercümerç içerisinde dikkat çekici asıl unsur; profesyonel iş adamı ile girişimci işgücünün ortaya çıkışıdır.” (Özkiraz, 1999, s. 245) sözleri, o yıllarda bile yenilik yapacak olan girişimci sınıfın önemini bize kavratmıştır. İşte tam bu noktada kalkınma ajanslarının önemli bir amacı ve görevi de; yenilik yapacak olan bu girişimci sınıfın önündeki engelleri temizlemektir.

Dünya genelinde yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasi değişimler nedeniyle ülkelerin planlama anlayışlarında da değişimler yaşanmaktadır. Akpınar (2010)'a göre: “Özellikle 1980'lerden sonra küreselleşmenin etkisiyle ulusal sınırların önemini yitirmesi, sermayenin uluslararasılaşması, piyasa mekanizmasının işlerlik kazanmasıyla devletin ulusal kalkınmadaki rolünün azalması, temsili demokrasinin aşınması, yerelin ön plana çıkışı ve bireye, farklılıklara ve insan haklarına verilen öncelikler bu dönüşümü hızlandıran ana etkenler olmuştur.” (s. 369).

Dünyada küreselleşmeyle birlikte yaşanan değişim, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının derinleşmesi vb. nedenler, bölgesel kalkınma politikalarının önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu politikalar belirlenirken kullanılacak en önemli koz ve araçlardan biri de kuşkusuz kalkınma ajanslarıdır. Bu ve benzeri amaç ve görevlerden ötürü kalkınma ajanslarına yüklenen misyon ağırlaşmakta ve ajansların sorumlulukları artmaktadır.

2.3. KALKINMA AJANSLARININ TÜRKİYE'DEKİ YAPILANMASI VE HUKUKSAL BOYUTU

Ülkemizde Bölgesel Kalkınma Ajansları 2006 yılında çıkartılan 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile kurulmaya başlanmıştır. Yine bu kanuna göre ajansların yapılanmasına bakıldığı zaman

BKA'lar; Yönetim Kurulu, Kalkınma Kurulu, Genel Sekreterlik ve Yatırım Destek Ofisleri olmak üzere dört kısma ayrılmaktadır

2.3.1. Ajansların Yapılanması

Ajansların teşkilat yapısına bakıldığı zaman, Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un 7. Maddesi'ne göre kalkınma ajansları; karar organı olan Yönetim Kurulu, Danışma Organı olan Kalkınma Kurulu, İcra Organı olan Genel Sekreterlik ve Yatırım Destek Ofislerinden oluşmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 2006a).

2.3.1.1. Yönetim Kurulu

Ajansların karar organı olan Yönetim Kurulu, Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un 10. Maddesi'ne göre şu şekilde oluşmaktadır: "Yönetim kurulu, tek ilden oluşan bölgelerde vali, büyükşehir belediye başkanı, il genel meclisi başkanı, sanayi odası başkanı, ticaret odası başkanı ile kalkınma kurulu tarafından özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşlarından seçilecek üç temsilciden oluşur. Birden fazla ilden oluşan bölgelerde ise; il valileri, büyükşehir belediye başkanları veya büyükşehir olmayan illerde il merkez belediye başkanları, il genel meclisi başkanları ve her ilden birer kişi olmak kaydıyla ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşur. Ancak, birden fazla ilden oluşan bölgelerdeki illerde; ticaret ve sanayi odalarının ayrı ayrı kurulmuş bulunması halinde, yönetim kurulunda yer alacak temsilci Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu tarafından belirlenir." (T.C. Resmi Gazete, 2006a).

Görüldüğü gibi ajansların karar organı olan yönetim kurulu ağırlıklı olarak kamu temsilcilerinden oluşmaktadır. Zaten yönetim kurulunun başkanlığını da valiler yapmaktadır. Birden fazla ilden oluşan bölgelerde yönetim kurulu başkanlığı; ilk yıl ajans merkezi olarak tespit edilen ilin valisi tarafından, müteakip yıllarda illerin alfabetik sırasına göre bölgedeki valiler tarafından birer yıl süreyle dönüşümlü olarak yürütülmektedir. Ayrıca kalkınma bakanlığının onayına sunulacak olan Kalkınma Ajansı Genel Sekreterinin kim olacağını belirlemek yönetim kurulunun görevleri arasındadır (Görmez ve Eroğlu, 2013).

2.3.1.2. Kalkınma Kurulu

Kalkınma kurulu danışma organı niteliğindedir ve en fazla 100 üyeden oluşmaktadır. 5449 Sayılı Kanun, Madde 8'e göre: "Bölgesel gelişme hedefine yönelik olarak; bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek üzere kalkınma kurulu oluşturulur." (T.C. Resmi Gazete, 2006a) şeklinde bir açıklama verilmektedir.

100 üyeli kalkınma kurulunun; 40 üyesi kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinden, kalan 60 üye ise özel kesim ve sivil toplum kuruluşları (STK) temsilcilerinden oluşmaktadır. Kalkınma kurulunun çoğunluğunun özel kesim ve STK temsilcisi olması kalkınma ajanslarının kamu kurumu olmadığını düşündürmektedir. Kalkınma kurulunun kamu kesimi; merkezi yönetim, yerel yönetim, üniversite vb. kamu tüzel kişiliklerinin gönderdiği temsilcilerden oluşurken, kalkınma kurulunun özel kesim kanadında ise; kamu kurumu niteliğindeki meslek örgütleri, dernekler, vakıflar, sendikalar ve her türden sivil toplum kuruluşu gibi oluşumlar yer almaktadır. Kalkınma kurulu oluşturulmasının sorumluluğu ise Devlet Planlama Teşkilatı (Kalkınma Bakanlığı)'na aittir (Keleş, 2010).

Oluşturulan kurul yaptığı ilk toplantıda kendi üyeleri arasından iki yıllığına bir başkan ve bir başkan vekili seçmektedir. Yılda en az iki kere toplantı yapmak zorunda olan kalkınma kurulu, ajansların yıllık faaliyet ve iç denetim raporlarını görüşmek, değerlendirmek ve yönetim kuruluna bilgi sunmak gibi görevleri de icra etmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi danışma organı niteliğinde olan kalkınma kurulu ajansla alakalı her konuda yönetim kuruluyla tavsiye ve önerilerini paylaşmaktadır. Kalkınma kurulu yapılan kurul toplantılarını raporlamak ve toplantı bildirimlerini yayımlamakla da yükümlüdür.

2.3.1.3. Genel Sekreterlik

Genel sekreterlik Ajansın icra organıdır. Genel sekreterliğin ve yatırım destek ofislerinin en üst amiri genel sekreterdir. Genel sekreter, yönetim kuruluna karşı

sorumludur. Genel sekreterin görevleri 5449 Sayılı Kanununun 14. Maddesinde şu şekilde sıralanmıştır (T.C. Resmi Gazete, 2006a):

- Yönetim kurulu kararlarını uygulamak.
- Yıllık çalışma programı ile bütçeyi hazırlamak ve yönetim kuruluna sunmak.
- Ajans gelirlerini toplamak, 4 üncü maddeye göre belirlenecek usûl ve esaslar ile bütçe ve yönetim kurulu kararlarına uygun olarak harcamaları yapmak.
- Yönetim kurulu tarafından tespit edilecek sınırlar içerisinde, taşıt dışındaki taşınır malların alımına, satımına, kiralanmasına ve hizmet alımına karar vermek.
- Bölgedeki kişi, kurum ve kuruluşların proje üretme ve uygulama kapasitesini geliştirici faaliyetlerde bulunmak.
- Özel kesim, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin proje ve faaliyet tekliflerini değerlendirerek malî destek sağlamak üzere yönetim kuruluna öneri götürmek.
- Desteklenen proje ve faaliyetleri izlemek, değerlendirmek, denetlemek ve raporlamak.
- Bölgesel kalkınmayla ilgili yurt içindeki ve dışındaki ajans ve kuruluşlarla işbirliği yapmak ve ortak projeler geliştirmek.
- Yerel yönetimlerin plânlama çalışmalarına teknik destek sağlamak.
- Personelin performans ölçütlerini belirlemek ve performansını değerlendirmek.
- Personelin işe alınması ve işine son verilmesini yönetim kuruluna teklif etmek.
- Ajans genel sekreterliğini temsilen, bölgesel gelişme ile ilgili ulusal ve uluslararası toplantılara katılmak ve yurt dışı temaslarda bulunmak.
- Ajansın sekretarya işlerini ve görev alanına giren diğer hizmetleri yürütmek.
- Yönetim kurulunun devrettiği yetkileri kullanmak.

Bölgesel kalkınma ajanslarının her türlü işleyişinden sorumlu organ genel sekreterliktir. Yatırım destek ofislerinin üst amirinin genel sekreter olması, çalışan personelle alakalı bütün işlemlerin buradan yürütülmesi, genel sekreterliğin önemli icra organı olduğunu kanıtlamaktadır.

2.3.1.4. Yatırım Destek Ofisleri

5449 Sayılı Kanun'un 15. Maddesinde: "Bölge illerinde, yönetim kurulu kararı ile biri koordinatör olmak üzere, en çok beş uzmandan oluşan yatırım destek ofisleri teşkil edilir. Yatırım destek ofislerinde çalışan uzman personel sayısı, bölge ve ilin ihtiyaçlarına cevap veremez hale geldiği takdirde bu sayı, yönetim kurulu kararı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının onayı ile artırılabilir. Yatırım destek ofisleri görevleri ile ilgili olarak genel sekreterliğe karşı sorumludur. Yatırım destek ofislerinde yatırımcılara sunulan hizmetler tamamen ücretsizdir." (T.C. Resmi Gazete, 2006a).

Yatırım destek ofislerinin kanunda belirtilen görevleri şunlardır (T.C. Resmi Gazete, 2006a):

- Bölge illerinde, özel kesimdeki yatırımcıların kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idarî iş ve işlemlerini ilgili mevzuatta belirtilen süre içerisinde, ilgili mevzuatta bir süre belirtilmemişse, öncelikle ve ivedilikle sonuçlandırmak üzere yönetim kurulu adına tek elden takip ve koordine etmek.
- Yatırımları izlemek.
- İlgili mevzuattaki başvuru koşulları ve istenen belgeler doğrultusunda yatırımcıya bilgi vermek ve yol göstermek.
- Başvurular hakkında ön inceleme yapmak.
- 4 üncü madde uyarınca çıkarılacak olan düzenlemelerde belirtilen işlemleri yapmak.
- İş ve işlemler konusunda valiliğe ve genel sekreterliğe bilgi vermek.

2.3.2. Hukuksal Boyut

Türkiye; yapılan çalışmalar neticesinde 2002 yılında çıkartılan 4720 sayılı bakanlar kurulu kararı ile Düzey 1 adı verilen 12 bölgeye, Düzey 2 adı verilen 26 bölgeye ve Düzey 3 adı verilen 81 bölgeye ayrılmıştır (T.C. Resmi Gazete, 2002).

Düzey 2 olarak adlandırılan 26 bölgenin her birinde kalkınma ajansı kurulmasına karar verilmiş ve 2006 yılında çıkartılan 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile birlikte bu 26 bölgede kalkınma ajansı kurulmaya başlanmıştır. 5449 Sayılı bu kanunun 1. Maddesi'nde de belirtildiği üzere bu kanunun amacı; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesinin sağlanmak istenmesidir. Kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plân ve programlarında öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak ve kalkınmanın sürdürülebilirliğini sağlamak politika aktörlerinin önemli görevlerindedir. Bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere oluşturulacak kalkınma ajanslarının kuruluş, görev ve yetkileri ile koordinasyonuna ilişkin esas ve usulleri düzenlemek yine bu kanunun amaçlarındandır (T.C. Resmi Gazete, 2006a).

Aynı kanunun 3. Maddesi'nde geçen "Ajanslar, tüzel kişiliği haiz ve bu Kanunla düzenlenmemiş bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tâbidir." (T.C. Resmi Gazete, 2006a) hükmü ajansların özel hukuk hükümlerine tabi olduğunu ve tüzel kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir. Fakat belirtilen tüzel kişiliğin özel bir tüzel kişilik mi yoksa kamu tüzel kişiliği mi olduğu konusunda bir açıklık yoktur.

Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda; tüzel kişiliğin şeklinin yasada açıkça belirtilmemesine karşın, ajansların kamu gücü ve yetkilerini kullanması, usul ve ayrıcalıklar getirmesi, gelirleri ve merkezi idareyle olan bağlantıları gibi hususlar göz önünde bulundurulduğunda kamu tüzel kişiliğine sahip olduğu şeklinde görüşü bulunmaktadır (Bostancı, 2010).

"Bu yapı ile birlikte ajansların istihdam ve harcama usullerinde, kamu kurum ve kuruluşlarının tabi olduğu genel bütçe, harcama, ihale, işe alma, işten çıkarma, personel

ücret ödemesi, muhasebe yöntemlerinden bağımsız olarak hareket edebilen, küçük fakat etkin ve dinamik bir birim olması hedeflenmektedir.” (Bostancı, 2010, s. 490).

Bostancı (2010)'ya göre: “Belirtilen hedeflere ulaşılabilmesi için, istihdam usulleri hem seçim ve işe alma, hem de ücret ödemede uzmanlığa, performansa dayalı ve başarıya odaklı tasarlanmıştır. Bu kapsamda, çalışanların iş sözleşmesiyle istihdam edilmeleri öngörölmüş verimlilik sorununun bu şekilde aşılması arzu edilmiştir.” (ss. 490).

Kalkınma ajansı personeli 5449 sayılı kanunun 18. Maddesinde yapılan sınıflandırmaya göre; genel sekreter, iç denetçi, uzman ve destek personelinden oluşmaktadır. Ajans çalışanları, iş mevzuatı hükümlerine tabi olarak çalışmaktadır. Yani kalkınma ajanslarının çalışanları 4857 Sayılı İş Kanunu'na tabi işçi statüsündedir. Yine 5449 sayılı kanunun 18. Maddesinde “ Ajans personeli, emeklilik ve sosyal güvenlik yönünden 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'na tabidir.” (2006a) şeklinde bir hüküm yer almaktadır. Fakat bahse konu olan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, 2006 yılında çıkartılan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile kaldırılmıştır. 5510 sayılı kanuna göre ajans çalışanları, 4/a hükmünde belirtilen sigortalılardır (T.C. Resmi Gazete, 2006b).

Buradan hareketle kalkınma ajansı personelinin özetle; 5449 Sayılı Kanun'a, 4857 Sayılı İş Kanunu'na, 5510 Sayılı Kanun'a ve Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği'ne tabi olduğu ve adı geçen mevzuatta hükmü düzenlenmeyen durumlarda da İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku kapsamındaki diğer mevzuatlara tabi olduğu sonucuna varmak mümkündür.

Bostancı (2010)'ya göre: “ 4857 sayılı kanun kapsamında işçi olarak nitelenen ajans personeli, kendi içindeki hiyerarşi ve sınıflandırmaya göre değerlendirildiğinde, genel sekreter ve birim başkanının işveren vekili sıfatına sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca herhangi bir işin yönetiminde temsil yetkisi verilen diğer personelin de işveren vekili sıfatını kazanması mümkündür.” (ss. 491)

2.4. DÜNYA'DA BAZI KALKINMA AJANSI ÖRNEKLERİ

Dünyada bölgesel kalkınma ajansı sayılabilecek ilk oluşum 1930'lu yıllarda ABD'de kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da da kurulmaya başlayan ajanslar 1970'lerden sonra iyice yaygınlaşmaya başlamıştır. Hatta Avrupa'daki bölgesel kalkınma ajansları, Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA) adıyla bir üst kuruluş da oluşturmuşlardır.

2.4.1. Tennessee Valley Authority (Tennessee Vadisi Yönetimi) – ABD

Bilinen ilk bölgesel kalkınma ajansı örneği olan Tennessee Vadisi Yönetimi projesi, Amerika'da, 1929 ekonomik krizinden, diğer bölgelere oranla daha fazla etkilenen Tennessee Vadisi'nde, 1930'lu yıllarda başlatılan bölgesel kalkınma programıyla hayata geçirilmiştir. Ağırlıklı olarak kırsal nüfus yapısına sahip 8 eyaletten oluşan bölgede, ekonomik kriz ile birlikte yoğun bir göç hareketi görülmüştür. Düzensiz su rejimiyle tarımsal üretimi olumsuz etkileyen Tennessee Irmağı, altyapısı yetersiz köy yerleşimlerinin fazlalığı, düşük okur-yazarlık oranı ve yeterli çalışma koşullarının olmayışı gibi nedenler, bölge halkını göçe iten etmenler olarak öne çıkmaktaydı.

Tennessee Vadisi Yönetimi adıyla kurulan bölgesel kalkınma idaresi, bölgede büyük baraj projelerini devreye sokarak düzensiz su rejiminin önüne geçmiş, elverişli hale gelen tarım alanları ve ürettiği elektrik enerjisi ile bölgeye sanayi yatırımları ve tarımsal işgücü çekilmiş, böylece bölge ekonomisi canlandırılmış ve istenilen kalkınma hedefine ulaşılabilmektedir (Filiztekin, 2008).

Üç etap halinde ve toplam 9 yılda tamamlanan bu önemli proje sayesinde Tennessee Vadisi hem yüksek verimliliğe sahip bir tarım bölgesi haline gelmiş hem de bölgenin sahip olduğu ucuz enerjiye dayalı olarak birçok sanayi kolu bölgede faaliyete geçirilmiştir. Günümüzdeyse bölge, ABD'nin en önemli tarım deneme merkezlerinden biri olma özelliğine sahiptir (<http://www.planlama.org>, 2016).

2.4.2. Shannon Development (Shannon Kalkınması) – İrlanda

İrlanda'nın Shannon bölgesinde 1939'da kurulan Shannon Havaalanı, 1947'de Shannon Serbest Havaalanı'na çevrilmiştir. Uzun mesafeli uçuşların başlamasıyla

sekteye uğrayan yerel ekonomiyi yeniden canlandırmak amacıyla “Shannon Serbest Havaalanı Kalkınma Şirketi” 1959 yılında kurulmuştur. Kanunla ve şirket olarak kurulan ama aslında kalkınma ajansı özelliği gösteren bu yapı, ülkenin teşvikler ve rehberlik hizmetleri üzerinden dış yatırım çekme politikasına da uygun olarak bölgeye yatırım çekme ve bölgede istihdam olanaklarının artırılması noktasında başarılar kaydetmiştir (Şahin, Sevinç ve Taşpınar, 2013).

Shannon Development’ın temel amacı; İç-Batı, Kuzey Kerry ve Offaly’nin bazı bölgelerinde; endüstriyel yatırımları, turizm potansiyelini ve istihdam olanaklarını arttırarak bölgesel kalkınmayı sağlamaktır. Bu amaçlar çerçevesinde ajans; bölgedeki endüstri kuruluşlarını finansal açıdan ve teknik destek açısından desteklemektedir. Bu ajansın yönetim kurulu; Ulaştırma, Turizm, Spor, Kamu harcamaları ve Reform Bakanlığının görüşleri alınarak, İstihdam, Yatırım ve Yenilikçilik Bakanlığı tarafından atanmaktadır. Ayrıca ajansın yönetim kurulu; bir başkan, 11 yönetici ve bir genel sekreterden oluşmaktadır (Şahin, Sevinç ve Taşpınar, 2013).

2.4.3. London Development Agency (Londra Kalkınma Ajansı) – İngiltere

İngiltere’de ki önemli kalkınma ajanslarından biri de Londra Kalkınma Ajansı’dır. Bu ajansın en temel görevi Londra Belediyesi’nin kalkınma amacını yerine getirmesinde belediyeye yardımcı olmaktır. Hükümet tarafından kurulmuş olan bu ajansın bir diğer görevi de Londra’nın sürdürülebilir kalkınmasına yardımcı olmak amacıyla Londra’nın “Ekonomik Kalkınma Stratejisi’ni” belirlemektir. Ajansın faaliyetlerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Tiftikçigil, 2010, s. 86):

- Mekan ve Altyapı Faaliyetleri.
- İnsan Kaynaklarına Yatırım Faaliyetleri.
- İşletme Teşvik Faaliyetleri.
- Londra’nın Tanıtım Faaliyetleri.

Londra Kalkınma Ajansı, yukarıda sıralanan faaliyetler dışında; sağlık, Kalkınmada sürdürülebilirlik, eğitim, meslek edindirme gibi alanlarda da faaliyet göstermektedir.

2.4.4. ALMI Företagspartner AB Bölgesel Kalkınma Ajansı – İsveç

Bu ajans 1994 yılında ALMI Företagspartner adıyla kurulmuştur. Ajans, merkezi idareye bağlı olmakla birlikte, ülkenin değişik bölgelerinde kalkınmaya hizmet vermek amacıyla kurulmuş olan 21 şirketin bir araya gelmesiyle oluşturduğu, kar amacı olmayan “limited şirket” olma özelliği taşımaktadır. Ülke genelinde 21 temsilcisi bulunan ALMI'nin yönetim kurulu; siyasetçi, yerel işletme temsilcileri ve değişik organizasyonlardan oluşmaktadır. Bölge temsilcilikleri operasyonel faaliyetlerden sorumluyken; yönetim, koordinasyon, ürün ve faaliyet geliştirme gibi görevlerden ise ana şirket sorumludur (Tiftikçigil, 2010).

ALMI Företagspartner AB, kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla bölgelerdeki KOBİ'leri, girişimcileri ve yenilik faaliyetlerini desteklemektedir. Ajans finansal desteğin yanında ayrıca danışmanlık hizmeti de sağlamaktadır. Ajansta ayrıca kendi işletmesini kurmak isteyen yeni girişimcilere piyasayla alakalı bilgilendirmeler yapılmakta, çeşitli kurslar verilmekte ve yeni girişimciler finansal olarak desteklenmektedir (Tiftikçigil, 2010).

2.4.5. Sociedad Para La Promocion Industrial Bölgesel Kalkınma Ajansı – İspanya

Özerk bölgelerin birleşimi şeklinde meydana gelmiş olan İspanya'da bölgeler arasında ekonomik ve kültürel anlamda ciddi farklılıklar vardır. Ekonomik yapı, genel olarak ülkenin kuzeyinde madencilik ve endüstriyel faaliyetler olarak kendini gösterirken, ülkenin güneyi ise turizm alanında geliştirmiştir. İspanya'da 1980 yılında çıkartılan bir yasayla kurulmaya başlanan bölgesel kalkınma ajansları, kamu şirketleri veya kamu kuruluşları şeklinde yapılandırılmışlardır (Tiftikçigil, 2010).

Sociedad Para La Promocion Industrial Bölgesel Kalkınma Ajansı, İspanya'nın bask bölgesinde faaliyet göstermektedir. İspanya'daki diğer ajanslar gibi bu ajansta kamu teşebbüsü olarak hizmet vermektedir. Ajansın genel amacı bölgeyi yatırımlar açısından cazip bir konuma getirmek ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlamaktır. Ajansta oluşturulan fonlar; yeni kurulacak olan işletmeleri desteklemek ve var olan işletmeleri güçlendirmek amacıyla kullanılmaktadır.

Sociedad Para La Promocion Industrial Bölgesel Kalkınma Ajansı, firmaların gelişme göstermesi ve girişimcilik ruhu kazanması için değişik projeler geliştirme gibi bir misyona da sahiptir. Yeni girişimcilere ise; teknoloji, yönetim, bilgi toplumu, yenilik ve altyapı gibi alanlarda destek sunmaktadır. Ayrıca uluslararasılaşma aşamasındaki firmalara da diğer kurum ve meslek kuruluşlarından yardım da alarak uluslararası tanıtım konularında yardımcı olmaktadır (Tiftikçigil, 2010).

2.4.6. Brussels Regional Development Agency (Brüksel Bölgesel Kalkınma Ajansı) – Belçika

Belçika'da bölgesel kalkınma ajanslarının yapılanması bölgelerde farklılıklar göstermektedir. Örneğin, Valonya Bölgesi'nde ajanslar; belediyeler arası bir konumda, Flaman Bölgesi'nde; kanuni kişiliğe haiz kamu hukuku organizasyonları şeklinde, Brüksel'de ise; bölgesel kamu kuruluşu düzeyinde yapılmışlardır. Nitekim 1974 yılında kurulan Brüksel Bölgesel Kalkınma Ajansı, kamu kuruluşu statüsüne sahiptir. Amacı bölgesel kalkınmayı ve kentsel yenilemeyi sağlamak olan bu ajans, kalkınma konusunda özellikle işletmelerin altyapılarını geliştirme ile bilim ve teknoloji parklarının kurulumu ve geliştirilmesi alanlarında faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Kentsel yenileme alanında ise kamu sektörü ve özel sektörle birlikte değişik projeler geliştirmekte ve vatandaşlara konut edindirme alanında katkı sunmaktadır (Tiftikçigil, 2010).

Ajansın yönetiminde birçok aktör bir arada bulunmaktadır. Ajans yönetiminde; kamu, şirketler, işgücü temsilcilikleri, hükümet temsilcileri, finans müfettişleri, dış denetçiler vb. birçok temsilci bulunmaktadır (Tiftikçigil, 2010).

Ajans, Brüksel'de işletmeler için endüstri parkları, araziler ve binalar yönetmektedir. Brüksel Bölgesel Kalkınma Ajansı, katma değerli sanayi, ara sanayi, uzmanlık ve hizmet işletmeleri oluşturmaya çalışmaktadır. Bunu gerçekleştirebilmek amacıyla da işletmelerin ihtiyacı olan gayrimenkulleri oransal olarak daha düşük bir fiyatla temin etme gayreti içerisinde. Ajans ayrıca şehirde istihdam olanaklarının artırılması ve işsizliğin azaltılması amacıyla projeler de üretmektedir (Tiftikçigil, 2010).

2.4.7. Malopolska Bölgesel Kalkınma Ajansı – Polonya

Polonya’da Bölgesel Kalkınma Ajansları yenilik sürecinde önemli görevler üstlenmektedir. Ajanslar bu alanda, danışmanlık, eğitim ve altyapı hizmetleri vermektedirler. Ayrıca bölgesel yenilik stratejileri oluşturmakta, endüstri parkları ve teknolojik parklar ile teknolojik kümelenmeleri desteklemektedirler. Polonya’da bölgesel kalkınma ajanslarının kuruluş aşamalarında yatırım bölgelerini dikkate almaları, ajansların; yatırımları bölgeye çekmek gibi bir amaç içerisinde olduklarını göstermektedir. Ülkedeki ajansların sermayesini, özel sektörden ve kamu kurumlarından toplanarak elde edilen fonlar oluşturmaktadır.

Malopolska Bölgesel Kalkınma Ajansı, yerel girişimcileri desteklemek, bölgesel kalkınmaya yönelik yapılan programlara finansal destek sağlamak, çevresel projeler yürütmek, girişimcileri desteklemek gibi amaçlarla 1993 yılında kurulmuştur. Kar amacı gütmeyen bir şirket gibi yapılandırılmış olan ajans, AB fonlarının kullanılmasıyla ilgili danışmanlık ve fonların kullanılmasıyla ilgili proje hazırlanması, kredi teminatları gibi finansal destekler, yatırım hizmetleri, hükümetlere ekonomik tavsiyeler, uluslar arası destek sağlama gibi faaliyetlerde de bulunmaktadır (Tiftikçigil, 2010).

Ajans, AB’nin fon sağladığı projeler açısından, özellikle KOBİ’lerin kurulmasına yönelik çalışmalara öncelik vermektedir. Finansal açıdan da kredi temini ve kredilerde garantörlük gibi faaliyetlere imza atmaktadır. Finansal faaliyetlerde de yine öncelik KOBİ’lere verilmektedir. Malopolska Bölgesel Kalkınma Ajansı ayrıca bölgedeki şirketlerin uluslar arası arenaya açılabilmesi için yurtdışı bağlantılar kurmaya çalışmaktadır. Ayrıca bu ajans, şirketleri tanıtma faaliyetleri de yürütmektedir (Tiftikçigil, 2010).

2.5. TÜRKİYE’DEKİ KALKINMA AJANSLARI

2002 yılında yapılan çalışmada, İBBS düzey 2 sınıflandırmasına göre Türkiye 26 bölgeye ayrılmıştır. 2006 yılında çıkartılan 5449 sayılı kanun ile bu 26 bölgede kalkınma ajansı kurulmasına karar verilmiştir. Bugün itibariyle ajansların kurulumu tamamlanmış olup, 26 ajans faaliyet göstermektedir.

2.5.1. Ahiler Kalkınma Ajansı (AHİKA)

“Ahiler Kalkınma Ajansı (AHİKA), 25 Ocak 2006 tarih ve 5449 no’lu “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun” çerçevesinde, 25 Temmuz 2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur. Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde illerinden oluşan TR71 Düzey 2 bölgesini kapsayan Ajansın merkezi Nevşehir ilindedir ve Ajans’ın faaliyet gösterdiği bu illerde Yatırım Destek Ofisleri (YDO) bulunmaktadır.” (<http://www.ahika.gov.tr/>, 2017)

2.5.2. Ankara Kalkınma Ajansı (ANKARAKA)

Ankara Kalkınma Ajansı, 2009 yılında çıkartılan bakanlar kurulu kararıyla kurulmuştur. Bu ajans, TR51 Düzey 2 bölgesi olan Başkent Ankara’da faaliyet göstermektedir.

Kalkınma ajansı misyon ve vizyonunu şu şekilde tarif etmektedir: "Ankara'yı ekonomik, kültürel ve siyasal açıdan küresel bir başkente dönüştürecek kalkınma stratejilerinin geliştirilmesinde ve hayata geçirilmesinde öncü olmak. Sürdürülebilir bölgesel kalkınmayı hızlandırmak ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla; bölgeye yönelik stratejiler geliştirmek, destekler vermek, işbirliği ve koordinasyon sağlamak, izleme ve değerlendirme ile tanıtım ve iletişim faaliyetlerini yürütmek." (<http://www.ankaraka.org.tr/tr/>, 2017).

2.5.3. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA)

Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2009 yılında TR61 Düzey 2 bölgesi illeri olan Antalya, Burdur ve Isparta’da faaliyet göstermek üzere kurulmuştur. Ajansın merkezi Antalya’dır.

Ajans vizyonunu; Sürdürülebilir yerel kalkınmada öncü ve etkin, uluslararası tanınırlığa sahip bir Ajans olmak şeklinde belirlemiştir. Misyon olarak ise ; Isparta, Burdur ve Antalya’nın sürdürülebilir kalkınması için bütüncül bir yaklaşım ile yerel potansiyeli harekete geçirecek katılımcı araçlar geliştirmek ve uygulamak ilkesini

belirlemiştir. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı ayrıca faaliyetlerini aşağıda sıralanan temel prensiplere göre yapmaktadır (<http://www.baka.org.tr/>, 2017):

-Katılımcılık

-Yenilikçilik

-Tarafsızlık

-Şeffaflık

-Güvenilirlik

-Çözüm Odaklılık.

2.5.4. Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA)

Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı, TR81 Düzey 2 illeri olan Bartın, Karabük ve Zonguldak'ta faaliyet göstermek üzere Zonguldak merkezli kurulmuştur.

Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı; vizyon, misyon ve temel değerlerini şu şekilde tanımlamaktadır (<http://www.bakka.gov.tr/>, 2017): “Vizyon; kalkınma sürecinde yerel dinamiklere öncülük eden, yenilikçi bir ajans olmak. Misyon; işbirliği kültürünün geliştirilmesini ve potansiyellerin akılcı değerlendirilmesini koordine ederek, bölgesel kalkınmayı sağlamak. Temel Değerler;

-Öncülük Ve Yetkinlik.

-İnsan Odaklılık.

-Kaynak Kullanımında Etkinlik ve Kamu Yararını Gözetmek.

-Girişimcilik.

-Çözüm üretme ve Sonuç odaklılık.

-Güvenilirlik ve Saydamlık.

-Sürdürülebilir Üretkenlik.

2.5.5. Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)

“Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı(BEBKA) 25.01.2006 tarih ve 5449 sayılı “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun”a dayanarak 14 Temmuz 2009 tarih ve 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur.” (<http://www.bebka.org.tr/>, 2017).

Ajans vizyon ve misyonunu; “Bölgesinde sürdürülebilir kalkınmaya öncülük ederek ulusal kalkınma vizyonuna katkı sağlayan, bölgesel kalkınmada ulusal ve uluslararası alanda tanınan, saygın ve etkin bir kurum olmak. Bölgesinde sürdürülebilir kalkınmayı hızlandırmak ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla, yerel düzeyde işbirlikleri geliştirip koordinasyon sağlayarak bölgesel kalkınmayı planlamak, yönlendirmek ve desteklemek.” şeklinde tanımlamaktadır (<http://www.bebka.org.tr/>, 2017).

2.5.6. Çukurova Kalkınma Ajansı (ÇKA)

Çukurova Kalkınma Ajansı, İzmir Kalkınma Ajansı ile birlikte ilk kurulan ajanslardan biridir. TR62 Düzey 2 bölgesinde Adana ve Mersin illerini kapsayacak şekilde 5449 sayılı kanunun 3. maddesine dayanarak 2006 yılında çıkartılan bakanlar kurulu kararıyla kurulmuştur (<http://www.cka.org.tr/>, 2017).

Ajansın temel amaçlarını; ekonomik ve sosyal potansiyelin ortaya konularak bölge cazibesinin artırılması ve bölgenin gerek ulusal gerekse uluslararası alanda tanıtımının yapılması, bölgede üretim ve istihdamı artırabilecek özellikteki faaliyetlerin desteklenmesi, göçün etkin olarak yönetilmesinin desteklenmesi ve insan kaynakları kapasitesinin geliştirilmesi şeklinde özetlemek mümkündür (<http://www.cka.org.tr/>, 2017).

2.5.7. Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA)

Dicle Kalkınma Ajansı kendisini şu şekilde tanıtmaktadır (<http://www.dika.org.tr/>, 2017): “Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasını öngören Bakanlar Kurulu 2008/14306 sayılı kararnamesi 22 Kasım 2008 tarih ve 27062 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve Mardin ili merkez olmak üzere TRC3 Düzey 2 bölgesinde

(Mardin, Batman, Siirt, Şırnak) Dicle Kalkınma Ajansı kurulmuştur. Türkiye genelinde kuruluşu tamamlanan ve Kalkınma Bakanlığı tarafından ulusal düzeyde koordinasyonu sağlanan 26 bölgesel kalkınma ajansından biri olan Dicle Kalkınma Ajansı; Ekim 2009'da aktif faaliyetlerine başlamıştır.”

2.5.8. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA)

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA); Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerini kapsayan TR63 Düzey 2 Bölgesinde ekonomik ve sosyal gelişmeyi katılımcı bir yaklaşımla planlamak ve uygulamak üzere 5449 Sayılı Kanunun 3'üncü maddesine istinaden 14.07.2009 tarih ve 2009/15236 Sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kurulmuştur. Ayrıca ajansın merkezi Hatay'dır (<http://www.dogaka.gov.tr/#>, 2017).

2.5.9. Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 25.01.2006 tarih ve 5449 sayılı kanuna dayanarak 22.11.2008 tarih ve 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Bitlis, Hakkari, Muş ve Van illerini kapsayan TRB2 bölgesinde kurulmuştur. Ajansın amaçlarını; “Faaliyet gösterdiği illerde kamu kesimi, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirerek bölgedeki kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak, yerel potansiyeli harekete geçirerek ulusal kalkınma plan ve programlarında öngörülen ilke ve politikalar ile uyumlu bir şekilde bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, bölgesel gelişmenin sürdürülebilirliğini sağlamak ve bölge içi kalkınmışlık farklılıklarını azaltmak.” şeklinde belirtmek mümkündür (<http://www.daka.org.tr/>, 2017).

2.5.10. Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA)

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı, Trabzon, Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu ve Rize illerini kapsayan TR90 Düzey 2 bölgesinde Trabzon merkezli olarak 2009 yılında kurulmuş ve 2010 yılında faaliyetlerine başlamıştır (<http://www.doka.org.tr/>, 2017).

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı, vizyonunu; "Ekonomisi güçlü, yenilikçi ve rekabetçi, sosyal yönden gelişmiş ve bütünleşmiş, altyapısı tamamlanmış, sürdürülebilir

çevre ve yüksek yaşam kalitesine sahip bir Doğu Karadeniz Bölgesi” olarak tanımlamaktadır.” Ajans misyonunu ise; “Ulusal ve yerel kalkınma planlarında ve programlarında öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak kamu, özel sektör ve sivil toplum arasındaki işbirliğini geliştirerek, bölgede sürdürülebilir ekonomik, çevresel, sosyal kalkınmayı sağlamak ve bölgenin rekabet edebilirliğini ve uluslararası tanınırlığını arttırmaktır.” şeklinde ifade etmektedir (<http://www.doka.org.tr/>, 2017).

2.5.11. Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA)

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı; 2009/15236 Sayılı Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararıyla 2009 yılında TR42 Düzey 2 bölgesinde ve Kocaeli merkezli olarak kurulmuştur (<http://www.marka.org.tr/>, 2017).

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı, kendini: “Sorumlu olduğu Kocaeli, Sakarya, Bolu, Düzce ve Yalova illerindeki kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği ve eşgüdümü sağlayarak bölge kalkınma stratejileri hazırlayan, bölge kaynak ve potansiyellerinin yerinde ve etkin kullanılmasıyla bölgenin kalkınmasını hızlandırmak ve küresel rekabette güçlendirmek amacıyla çalışmalar yürüten tüzel kişiliği haiz bir kamu kurumudur.” şeklinde tanımlamaktadır (<http://www.marka.org.tr/>, 2017).

2.5.12. Fırat Kalkınma Ajansı (FKA)

Fırat Kalkınma Ajansı Bingöl, Elazığ, Malatya ve Tunceli illerini kapsayan TRB1 Düzey 2 bölgesinde Malatya merkezli olarak 2009 yılında çıkartılan Bakanlar Kurulu Kararıyla kurulmuştur.

Ajans vizyonunu; "Bölgede meydana getirdiği pozitif değişimle ülkemizin gelişmesine ilham kaynağı olan bir kalkınma ajansı olmak", misyonunu ise; "TRB1 Bölgesinin sürdürülebilir kalkınmasını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek için gereken plan, program ve araçları hazırlayarak paydaşlarıyla birlikte uygulamak." şeklinde ifade etmektedir (<http://fka.gov.tr/>, 2017).

2.5.13. Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA)

Güney Ege Kalkınma Ajansı Aydın, Denizli ve Muğla illerini kapsayan TR32 Düzey 2 bölgesinde Aydın merkezli olarak 2009 yılında kurulmuştur.

Güney Ege Kalkınma Ajansı; yerel potansiyeli harekete geçirmek misyonuyla şeffaflık, yenilikçilik, eşitlik ve verimlilik bilinci çerçevesinde bölge kalkınmasına katkı sağlayacak faaliyetlerini; Aydın, Denizli ve Muğla illerinin oluşturduğu Güney Ege Bölgesi'nde yürütmektedir (<http://geka.gov.tr/>, 2017).

2.5.14. Güney Marmara Kalkınma Ajansı (GMKA)

Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2009 yılında 2009/15433 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kurulan kalkınma ajanslarından biridir. TR22 Düzey 2 bölgesinde bulunan Balıkesir ve Çanakkale illerinde faaliyet göstermektedir (<https://www.gmka.gov.tr/>, 2017).

Kamu tüzel kişiliğe haiz olan ajans misyonunu: “Bölgemizin sürdürülebilir kalkınması ve rekabet gücünün artırılması için nitelikli insan gücünü kullanarak ulusal ve uluslararası kaynakların etkili ve verimli bir şekilde değerlendirilmesi yoluyla bölgenin potansiyelini ortaya çıkarmak ve paydaşların kalkınma girişimlerini örgütlemek ve desteklemek”, vizyonunu ise: “Sürdürülebilir kalkınmasını sağlamış Güney Marmara'nın bilgi, düşünce, koordinasyon ve destek noktası olmak” şeklinde tanımlamaktadır (<https://www.gmka.gov.tr/>, 2017).

2.5.15. İpekyolu Kalkınma Ajansı (İKA)

İpekyolu Kalkınma Ajansı, Gaziantep, Adıyaman ve Kilis illerini kapsayan TRC1 Düzey 2 bölgesinde Gaziantep merkezli olarak hizmet vermektedir.

İpekyolu Kalkınma Ajansı, 25 Ocak 2006 tarihinde kabul edilen 5449 sayılı kanun'un Bakanlar Kurulu'na verdiği yetkiye dayanarak, 22 Kasım 2008 tarih ve 27062 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan kararname ile kurulmuştur. İpekyolu Kalkınma Ajansı, 2010 yılında Genel Sekreterinin atanması ve ajansın personel alımına başlamasıyla birlikte aktif olarak faaliyetlerine başlamıştır (<http://www.ika.org.tr/>, 2017).

2.5.16. İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)

İstanbul Kalkınma Ajansı TR10 Düzey 2 bölgesinde ve İstanbul ilinde 5449 sayılı kanuna dayanarak Bakanlar Kurulu'nun 10.11.2008 tarih ve 2008/14306 sayılı kararı ile kurulmuştur. Ağustos 2009'da Genel Sekreteri atanan ajans, Aralık 2009'da uzman ve destek personeli istihdamı ile birlikte aktif olarak faaliyetlerine başlamıştır (<http://www.istka.org.tr/>, 2017)

İstanbul Kalkınma Ajansı; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plan ve programlarında öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla faaliyet göstermektedir (<http://www.istka.org.tr/>, 2017).

2.5.17. İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA)

İzmir Kalkınma Ajansı 2006 yılında çıkartılan "Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Karar" adlı bakanlar kurulu kararı ile TR31 Düzey 2 bölgesinde ve İzmir'de kurulmuştur. Ayrıca bu ajans Çukurova Kalkınma Ajansıyla birlikte ülkemizde ilk kurulan ajanslardan biridir.

Ajans misyonunu; "İzmir'in sürdürülebilir kalkınması için bütüncül bir yaklaşım ile yerel potansiyeli harekete geçirecek katılımcı araçlar geliştirmek ve uygulamak" şeklinde, vizyonunu da; "Sürdürülebilir yerel kalkınmada öncü ve etkin, uluslararası tanınırlığa sahip bir Ajans olmak" tarzında belirlemiştir (<http://www.izka.org.tr/>, 2017).

2.5.18. Karacadağ Kalkınma Ajansı (KARACADAĞ)

Karacadağ Kalkınma Ajansı, Şanlıurfa ve Diyarbakır illerini kapsayan TRC2 Düzey 2 bölgesinde 2008 yılında çıkartılan Bakanlar Kurulu Kararı ile Diyarbakır merkezli olarak kurulmuştur.

Ajansın vizyonu; "Bölge potansiyelini ortaya çıkaran ve dünyaya tanıtan, aktif işbirliği ağları oluşturarak bölge dinamizmine yön veren, yönetim mekanizmaları ile karar alma süreçlerine katılımı sağlayan, donanımlı uzman kadrosu ve kalite anlayışıyla

bölge kalkınmasına hız kazandıran öncü bir Kalkınma Ajansı olmak” olarak belirlenmiştir. Ajansın misyonu ise: “Sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmayı hızlandırmak için; kamu kesimi, özel kesim ve STK’lar arasındaki işbirliğini geliştirerek bölgede ortak kalkınma bilincini yükseltmek, katılımcı ve stratejik bir yaklaşımla bölgesel kalkınma planlarını hazırlamak ve etkin bir şekilde uygulamak, yerel kapasiteyi güçlendirmek ve üretkenliği artırmak, yatırım ortamını iyileştirerek bölgenin çekiciliğini ve rekabet gücünü yükseltmektir” şeklinde ifade etmektedir (<http://www.karacadag.org.tr/default.asp>, 2017).

2.5.19. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA)

Temmuz 2009 tarihli 15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan ve Türkiye genelinde Kalkınma Bakanlığı koordinasyonunda faaliyet gösteren 26 Kalkınma Ajansı’ndan biri olan Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı; Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerini kapsayan TR82 Bölgesi’nde kurulmuştur.

“Bölgenin Pusulası, Özgün Fikirlerin Referans Noktası” vizyonuyla yola çıkan ajans, “Bölgenin sahip olduğu yetenekleri geliştirerek ve bilgi birikimini artırarak sürdürülebilir bölgesel kalkınmayı hızlandırmak” misyonuyla yoluna devam etmektedir (<https://www.kuzka.gov.tr/#>, 2017).

2.5.20. Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA)

Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, Erzurum, Erzincan ve Bayburt illerini kapsayan TRA1 Düzey 2 bölgesinde Erzurum merkezli olarak 2008 yılında çıkartılan Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur.

Vizyonunu: “Ajansımızın sorumluluk alanını oluşturan Erzurum-Erzincan-Bayburt illerini kapsayan bölgenin kalkınmasında en etkin ve öncü rol oynayan, Türkiye’nin en modern ve en verimli kurumlarından biri olmak” şeklinde belirleyen ajans, misyonunu da; “Ajansımızın sorumluluk alanını oluşturan Erzurum-Erzincan-Bayburt illerini kapsayan bölgenin sürdürülebilir kalkınmasını sağlamak üzere, sosyal sermayeyi ve inovasyonu geliştirmek suretiyle yerel potansiyeli harekete geçirmek.” tarzında oluşturmuştur (<http://www.kudaka.org.tr/>,2017).

2.5.21. Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA)

Mevlana Kalkınma Ajansı; 5449 Sayılı Kanun'a dayanarak 10 Kasım 2008 tarihli ve 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile TR52 Düzey 2 bölgesindeki Karaman ve Konya illerinde hizmet vermek amacıyla Konya merkezli olarak kurulmuştur.

Vizyonunu; "Sevgi, barış ve hoşgörü ile sosyal, kültürel ve ekonomik değerlerin bütünleştiği bölgede kalkınmaya yön veren, öncü ve dinamik bir kurum olmak." şeklinde belirleyen ajans faaliyetlerine devam etmektedir (<http://www.mevka.org.tr/>, 2017).

2.5.22. Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN)

TR72 Düzey 2 bölgesindeki, Kayseri, Sivas ve Yozgat illerini kapsayan Orta Anadolu Kalkınma Ajansı 5449 sayılı "Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun"un 3. maddesine dayanılarak 25.07.2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur (<http://www.oran.org.tr/>, 2017). Ajansın merkezi Kayseri'de bulunmaktadır.

2.5.23. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı kendini şu şekilde ifade etmektedir (<http://www.oka.org.tr/>, 2017): "5449 sayılı kanun çerçevesinde; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plan ve programlarında öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak" amacıyla, 10.11.2008 tarih ve 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla kurulmuş bir kamu kurumudur."

Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat illerinin olduğu TR83 Düzey 2 bölgesinde faaliyet gösteren ajans, 2009'da faaliyetlerine başlamıştır. Ayrıca Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın merkezi Samsun'da yer almaktadır (<http://www.oka.org.tr/>, 2017).

2.5.24. Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA)

Serhat Kalkınma Ajansı Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars'tan oluşan TRA2 Düzey 2 bölgesinde 2009 yılında Kars merkezli olarak kurulmuştur (<http://www.serka.gov.tr/>, 2017).

Vizyonunu, "Bölgesindeki aktörlerle güçlü bir etkileşime sahip, güven inşa etmiş, bilgi merkezi olmuş, yetişmiş insan kaynakları ile öngörü gücü yüksek, kalkınmada lider bir SERKA." olarak ifade eden ajans, misyonunu ise; " Bölgenin vizyonuna ulaşma hedefi ve katılımcılık ilkesi doğrultusunda, bölgenin sosyo- ekonomik yapısının gelişmesi için gerekli plan, program ve faaliyetleri başarıyla uygulamak." şeklinde belirtmektedir (<http://www.serka.gov.tr/>, 2017).

2.5.25. Trakya Kalkınma Ajansı (TRAKYAKA)

Trakya Kalkınma Ajansı, "Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansı Kurulması hakkında Bakanlar Kurulu'nun 14.07.2009 tarih ve 2009/15236 sayılı kararnamesi" ile Tekirdağ İli merkez olmak üzere TR21 Düzey 2 bölgesinde bulunan, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli illerinde hizmet vermek amacıyla kurulmuştur. Ajans ayrıca İlk Kalkınma Kurulu toplantısı 2009 yılı içerisinde gerçekleştirmiştir (<http://www.trakyaka.org.tr/>, 2017).

2.5.26. Zafer Kalkınma Ajansı (ZEKA)

Zafer Kalkınma Ajansı, Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak illerini kapsayan ve TR33 Düzey 2 diye sınıflandırılan bölgede hizmet vermek üzere 14.7.2009 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur. Ajansın merkezi Kütahya'da bulunmaktadır (<http://www.zafer.org.tr/>, 2017).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

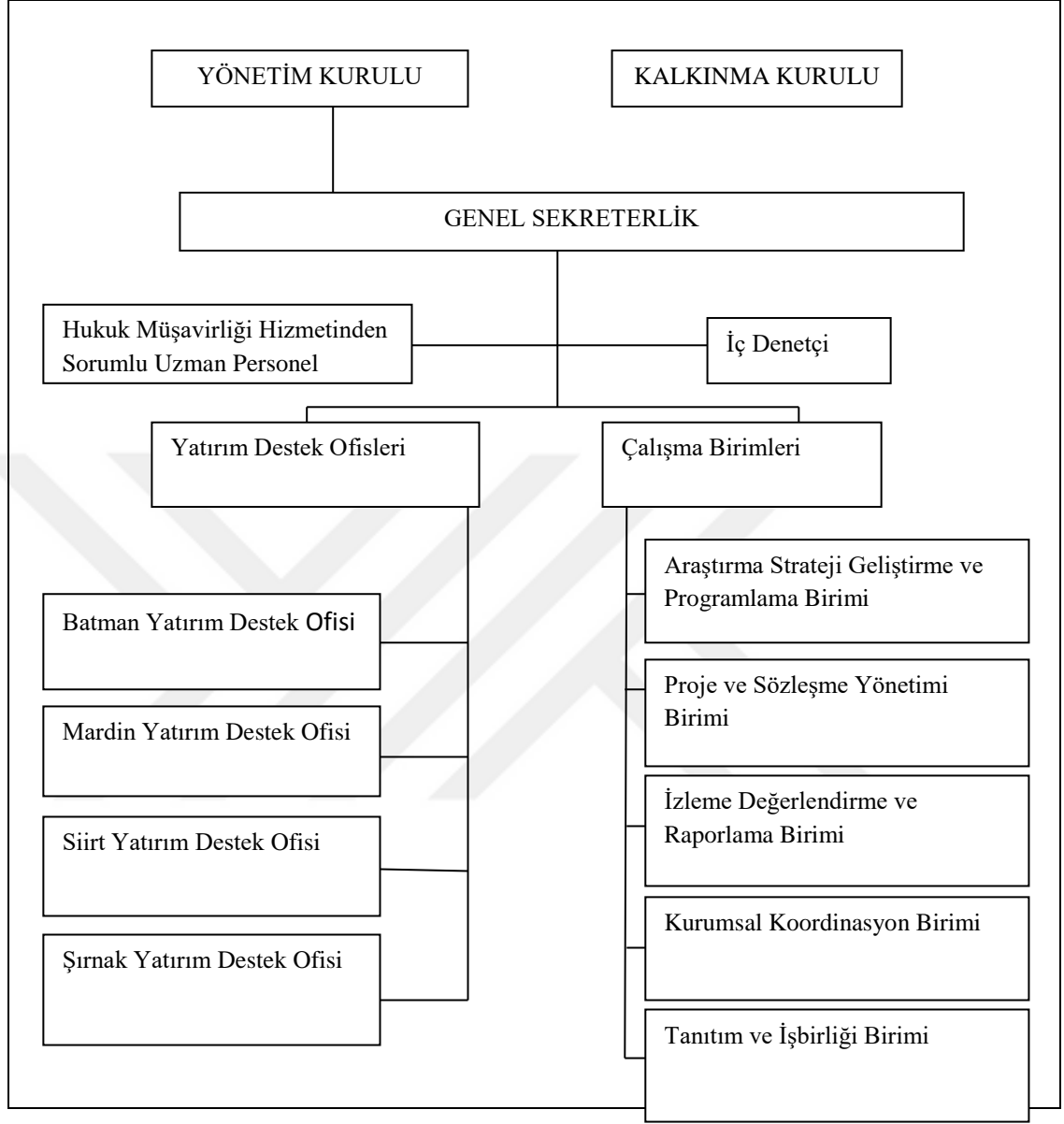
DİCLE KALKINMA AJANSI VE BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİLERİ

3.1. DİCLE KALKINMA AJANSI (DİKA)

DİKA; Düzey 2 bölgelerinde kalkınma ajansı kurulması için 2008 yılında çıkartılan Bakanlar Kurulu Kararnamesi'ne istinaden TRC3 Düzey 2 bölgesinde Mardin merkezli olarak kurulmuştur. Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak illerinde faaliyet gösteren DİKA, 2009 yılının Ekim ayından sonra aktif olarak faaliyetlerine başlamıştır (http://www.dika.org.tr/kurumsal___, 2017).

3.1.1. Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA) Teşkilat Yapısı

Dicle Kalkınma Ajansı; karar organı olarak görev yapan Yönetim Kurulu, danışma kurulu olarak görev yapan Kalkınma Kurulu ve icra organı olarak görev yapan Genel Sekreterlik olmak üzere 3 farklı bileşenden oluşmaktadır. Ayrıca her ilde Yatırım Destek Ofisi mevcuttur.

Tablo: 3.1. Dicle Kalkınma Ajansı Teşkilat Yapısı

Kaynak: <http://www.dika.org.tr/organizasyon-yapisi>

3.1.1.1. Yönetim Kurulu

Dicle Kalkınma Ajansı'nın Yönetim Kurulu, Mardin Valisi başkanlığında; Batman, Siirt ve Şırnak Valileri, Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak Belediye Başkanları, Batman, Siirt ve Şırnak İl Genel Meclisi Başkanları, Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak Ticaret ve Sanayi Odası Başkanları olmak üzere toplam 15 kişiden oluşmaktadır (<http://www.dika.org.tr/yonetim-kurulu>, 2017).

3.1.1.2. Kalkınma Kurulu

Dicle Kalkınma Ajansı Kalkınma Kurulu, TRC3 Bölgesindeki Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak illerinde bulunan; yerel yönetim birimleri ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinden olmak üzere toplam 100 kişiden oluşmuştur. Bölgenin sorunlarını ve fırsatlarını değerlendirme konusunda tavsiyelerde bulunma misyonuna sahip olan Kalkınma Kurulu, DİKA'nın danışma organı olma özelliğini icra etmektedir (<http://www.dika.org.tr/kalkinma-kurulu2>, 2017).

3.1.1.3. Genel Sekreterlik

Genel Sekreterlik Ajansın icra organıdır. Genel Sekreterlik; Yönetim Kurulu karşısında sorumlu olan Genel Sekreter, uzmanlar ve destek personellerinden oluşmaktadır. Genel Sekreterlik birimleri (<http://www.dika.org.tr/genel-sekreterlik>, 2017):

- Genel Sekreter,
- Araştırma, Strateji Geliştirme ve Planlama Birimi,
- Proje ve Sözleşme Yönetim Birimi,
- İzleme, Değerlendirme ve Raporlama Birimi,
- Tanıtım ve İşbirliği Birimi,
- Kurumsal Koordinasyon Birimi,
- Mardin Yatırım Destek Ofisi,
- Batman Yatırım Destek Ofisi,
- Siirt Yatırım Destek Ofisi,
- Şırnak Yatırım Destek Ofisi, olmak üzere toplamda 8 birimden oluşmaktadır.

Yukarıda sıralanan 8 birim içerisinde yer alan Yatırım Destek Ofisleri, bulunduğu ildeki yatırım ortamının tanıtımını yapan ve yatırımcıların yatırıma teşvik edilmesiyle

ilgilenen birimdir. Ayrıca yatırım destek ofisleri yatırımla alakalı olarak sundukları destek hizmetlerini ücretsiz olarak yerine getirmektedirler.

3.2. SİİRT İLİ PROJE YÜRÜTÜCÜLERİ ANKETİ VE DİKA'NIN BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİLERİ

Dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de bölgeler arasında derin kalkınmışlık farkları gözlemlenmektedir. Ülkemizde bölgesel kalkınmaya eğilmek ve bu kalkınmışlık farklarının ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla; 2006 yılında Kalkınma Ajanslarının altyapısı oluşturularak, bu ajanslar kurulmaya başlanmıştır. Yani temelde adından da anlaşılacağı üzere Kalkınma Ajansları, bölgesel kalkınmaya olumlu anlamda etki yapmak üzere kurulmuştur. Bu amaçla ülkemizde kurulmuş 26 Kalkınma Ajansından biri olan ve TRC3 (Mardin, Batman, Siirt, Şırnak) bölgesinde hizmet veren Dicle Kalkınma Ajansı'nın kurulduktan itibaren Siirt İli'nde yürüttüğü projelerle alakalı bir anket çalışması düzenlenmiş ve DİKA'nın bölgesel kalkınmaya olan etkileri saptanmaya çalışılmıştır.

3.2.1. Proje Yürütücüleri Anketi

Siirt İli'nde, DİKA tarafından 2010 yılından 2016 yılı sonuna kadar toplamda 105 adet proje yürütülmüştür. Bu projelerden seçilen 20 proje yürütücüsüne toplamda 25 soruluk bir anket uygulanmış, sonuçlar Basit Analiz ve Karşılaştırmalı SPSS Analizi olmak üzere iki farklı şekilde değerlendirilmiştir.

Çalışmayı yürütmemizin temel amacı; kalkınma ajanslarının (DİKA) bölgesel kalkınmaya etkisini gözlemlemektir. Bu kapsamda, tezin bu bölümünde 2 hipotez oluşturulup test edilmeye çalışılmıştır.

H0: Bölge kalkınmasına katkı sağlamak isteyenlerin projesi hedefine ulaşmıştır.

H1: Bölge kalkınmasına katkı sağlamak isteyenlerin projesi hedefine ulaşmamıştır.

Tablo: 3.2. Normallik Dağılım Testi

		İstatistik	Standart Hata
Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak	Anlamlılık	1,0500	,05000
	Ortalama	1,0000	
	Varyans	,050	
	Standart Sapma	,22361	
	Çarpıklık	4,472	,512
	Basıklık	20,000	,992
Proje Hedefine Ulaştı mı	Anlamlılık	2,6000	,11239
	Ortalama	3,0000	
	Varyans	,253	
	Standart Sapma	,50262	
	Çarpıklık	-,442	,512
	Basıklık	-2,018	,992

Kolmogorov-Smirnov $\sigma = 0,000$

Shapiro-Wilk $\sigma = 0,000$

Dağılım normalliğine ilk olarak çarpıklık basıklık değerleri ile bakıldı. -1 ve +1 aralığında sapmalar gözlemlendi. Buna göre dağılımın normal olmadığı saptanarak, Kolmogorov-Smirnov normallik testi ile de dağılımın normal olmadığı kesinleştirildi.

Tablo: 3.3. Kalkınma Ajansları ve Bölgesel Kalkınma arasındaki İlişkinin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Ranks			Test Statistics ^a	
Proje Hedefine Ulaştı mı		N		Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak
Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak	Kısmen	8	Mann-Whitney U	44,000
	Evet	12	Wilcoxon W	80,000
	Total	20	Z	-,816
			Asymp. Sig. (2-tailed)	,414
			Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	,792 ^b
a. Grouping Variable: Proje Hedefine Ulaştı mı				
b. Not corrected for ties.				

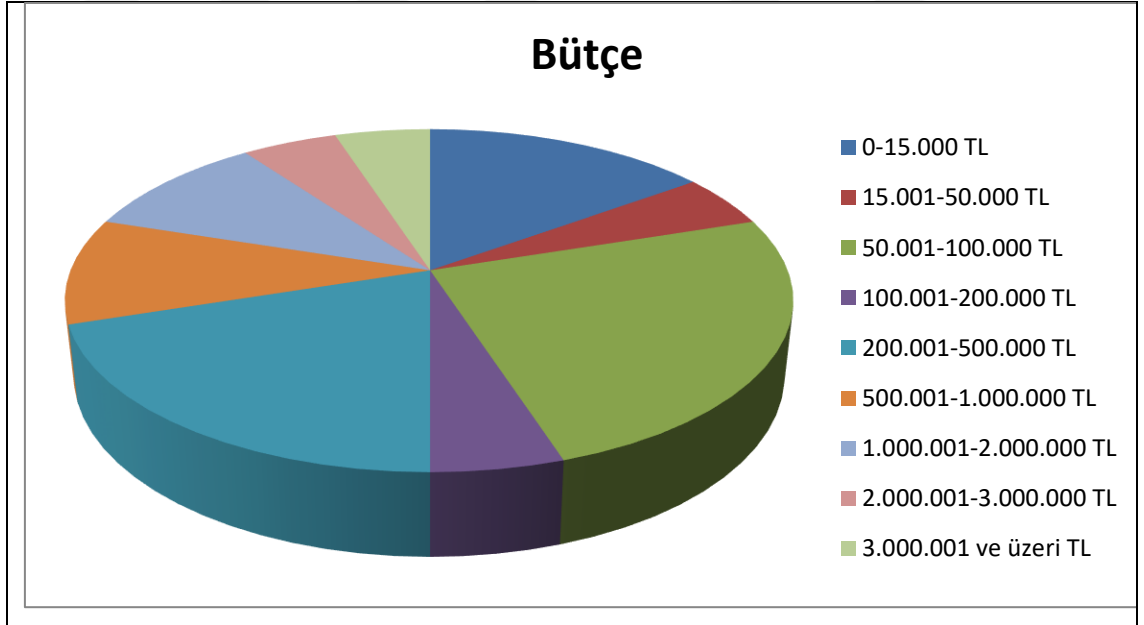
Projenin hedefini bölge kalkınmasına katkı sağlamak olarak belirleyenlerin proje hedefine ulaşmış ve ulaşmamış test edildi. Yapılan analizde anlamlılık değeri 0,05'ten büyük bulundu ($P > 0,05$). Buna göre H_0 hipotezi reddedilip H_1 hipotezi kabul edildi. Yani ankete katılan proje yürütücülerinin büyük çoğunluğunun (%95) amacı bölgenin kalkınmasına katkı sağlamakken, bu yürütücülerin sadece % 60'ı hedefine ulaştığını beyan etmiştir. Bu da % 95 güven aralığında H_0 hipotezinin reddedilip, H_1 hipotezinin kabul edilmesi anlamına gelmektedir.

3.2.1.1. Basit Analiz

Bu analizde, 20 Proje yürütücüsüyle yapılan anket neticesinde elde edilen veriler basit yüzdeler grafikler ve tablolar yardımıyla yorumlanmış ve bu şekilde bir çıkarsama elde edilmeye çalışılmıştır.

Grafik: 3.1. Ankete Katılanların Eğitim Seviyeleri

Grafik: 3.1’de görüldüğü üzere ankete katılanların % 50’si Üniversite mezunu, % 20’si Lisansüstü mezunu, %20’si Lise mezunu, % 5’i Ortaokul ve % 5’i de İlkokul mezunudur.

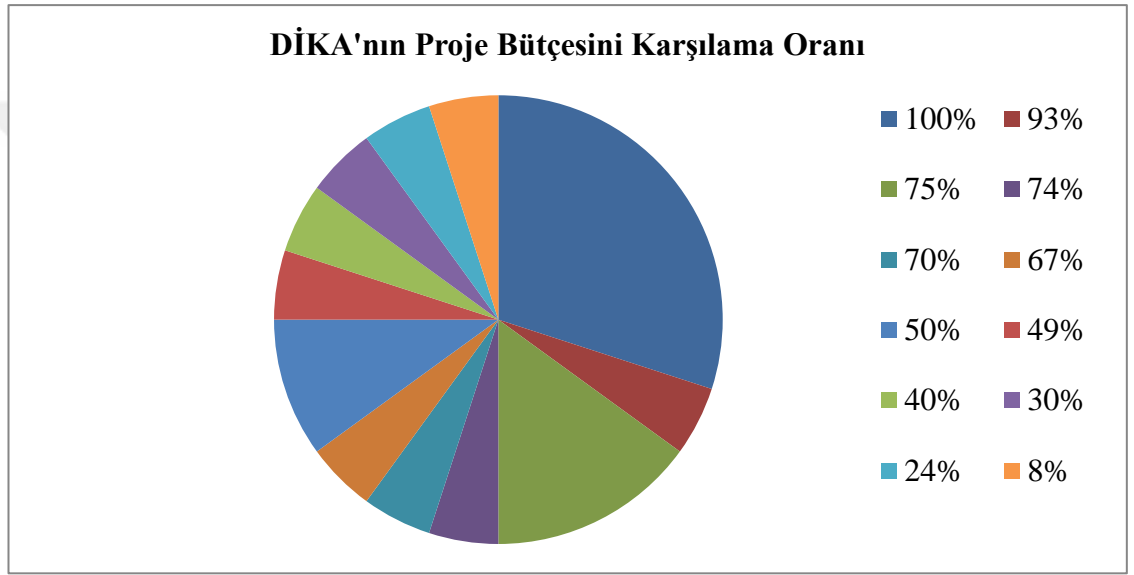
Grafik:3.2. Proje Bütçeleri

Grafik: 3.2’ye bakıldığı zaman % 25’lik oranla (5 proje) en fazla proje aralığını “50.001-100.000” aralığı oluşturmaktadır. “200.001-500.000” arasında 4 (%20) proje, “0-15.000” arasında ise 3 (%15) proje yer almaktadır. Yüksek maliyetli sayılabilecek

olan 1.000.000 TL üzerindeki projelerin ise 6 tane olduğu görülmektedir. Buradan hareketle DİKA'nın proje desteğinin azımsanmayacak derecede olduğunu gözlemlemek mümkündür.

Yürütülen projelerde DİKA'nın projenin toplam bütçesini karşılama oranı analiz edildiğinde genel olarak projenin bütçesi arttığında, DİKA'nın proje bütçesini karşılama oranı ters orantı şeklinde düşüş göstermektedir.

Grafik: 3.3. DİKA'nın Proje Bütçesini Karşılama Oranı

Grafik: 3.3'de, yapılan 20 projenin, bütçelerinin Dicle Kalkınma Ajansı tarafından karşılama oranları verilmiştir. Bir önceki grafikte verildiği üzere anket uygulanan projelerin bütçesine bakıldığında tamamı (% 100) karşılanan projelerin, daha az karşılama oranına sahip bütçelere göre çok daha düşük bütçeli projeler olduğu görülmektedir.

Bir başka soruda, anket uygulanan proje yürütücülerine daha önceden destek aldığı bir projenin olup olmadığı ve eğer varsa memnun kalıp kalmadığı sorulmuştur. Katılımcıların % 50'si daha önceden destek aldığı başka bir projenin olduğunu beyan etmiştir. Daha önceden destek aldığını beyan edenlerin tamamı memnun kaldığını ifade etmiş, ayrıca da yapılan tespite göre daha önceden destek aldığı projesi olanların % 50'sinin DİKA'dan, % 50'sinin de başka bir kurumdan destek aldığı görülmektedir.

Tablo: 3.4. Projenin Hedefleri

Seçenek	İşaretleyen Kişi Sayısı	Oran
Bölgenin Kalkınmasına Katkı Sağlamak	19	% 95
Kadınlara İstihdam Sağlamak	1	% 5
Gençlere Meslek Edindirmek	6	% 30
Eğitim Kapasitesini Geliştirmek	4	% 20
İnsan Kaynaklarının Gelişimine Katkı Sağlamak	5	% 25
Gelir Alanları Yaratmak	10	% 50
Bilgi Teknolojisinde Gelişimi Arttırmak	3	% 15
KOBİ'lerin Kapasitesini Geliştirmek	2	% 10
Meslek Geliştirmek	4	% 20
Kırsal Altyapının Geliştirilmesi Yolu İle İnsanın Yaşam Kalitesini Arttırmak	8	% 40
Eğitim Merkezleri Oluşturmak	1	% 5
Diğer	5	% 25

Tablo: 3.4'de de görüldüğü üzere katılımcıların neredeyse tamamı (% 95) proje hedefini “Bölgenin Kalkınmasına Katkı Sağlamak” olarak belirlemiştir. Bu hedefi % 50'yle gelir alanları yaratmak seçeneği izlemektedir. En az tercih edilen seçenekler ise “Kadınlara İstihdam Sağlamak” ve “Eğitim Merkezleri Oluşturmak” seçenekleri olmuştur. Kendisine, % 95'lik bir oranla “Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak” ibaresini hedef seçen kitlenin yalnızca % 10'unun “KOBİ'lerin Kapasitesini Geliştirmek” seçeneğini işaretlemiş olması düşündürücü gelmektedir.

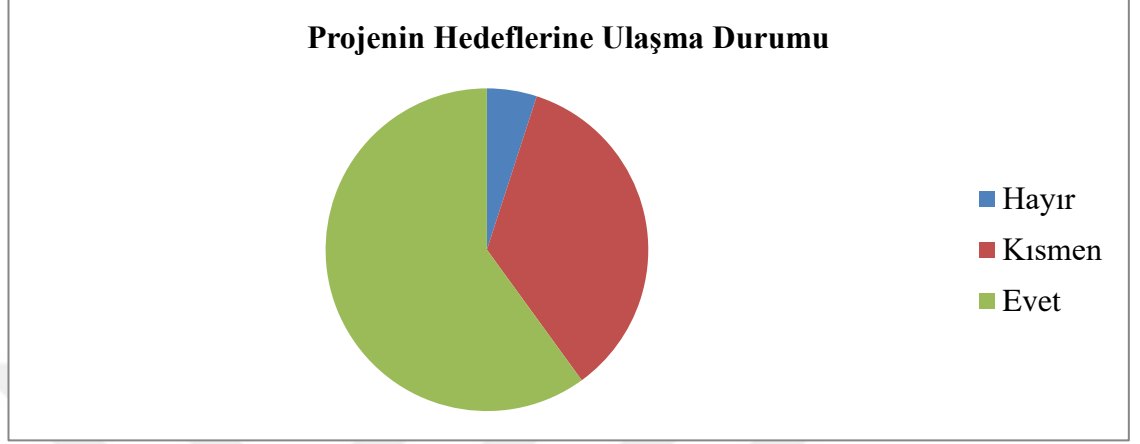
Tablo: 3.5. Projenin Hedef Grubu

Seçenek	İşaretleyen Kişi Sayısı	Oran
İşsizler	6	% 30
Genç Mezunlar	3	% 15
Üreticiler	10	% 50
Meslek Grupları	3	% 15
Girişimciler	4	% 20
Grup Girişimleri	-	-
Diğer	8	% 40

Tablo: 3.5'te “Projenin Hedef Grubu Kimlerdir” sorusuna % 50'lik bir kesim, “Üreticiler” cevabını vermiştir. Böylece bu seçenek en çok işaretlenen hedef grubu

olmuştur. En az işaretlenen seçenek ise; hiç işaretlenmemiş olan “Grup Girişimleri” seçeneği olmuştur.

Grafik: 3.4. Proje Hedeflerine Ulaşılma Durumu

Grafik: 3.4'e göre, proje yürütücülerinin % 60'ı (12 Kişi) projenin hedefine ulaştığını belirtmiştir. Sadece % 5'lik bir kısım (1 Kişi) proje hedefine ulaşamadığını beyan etmiştir. Proje hedefine ulaşamayanlar (1 Kişi) ile Kısmen (7 Kişi) ulaştım cevabını veren 8 kişiye, Hedefe neden ulaşılmadığı sorulmuş ve bir sonraki tablodaki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo: 3.6. Proje Hedefine Ulaşılama Nedeni

Seçenek	İşaretleyen Kişi Sayısı	Oran
Proje Ortağı İle Anlaşılamadı	1	% 12.5
Hedef Kitleye Ulaşılamadı	2	% 25
Proje Uygulama ve Satın Alma İlkelerinin Katı Olması	2	% 25
Projede Büyük Değişiklik Önerilerinin Kabul Edilmemesi	2	% 25
Projenin Kurgulanmasında Eksikliklerin Olması	2	% 25
Hedef Kitlenin İlgisizliği	4	% 50
Proje İptal Edildi	-	-
Diğer	2	% 25

Tablo: 3.6'ya göre, proje hedefine ulaşma durumuna hayır ve kısmen cevabını veren 8 kişiye bir sonraki soruda hedefe neden ulaşılmadığı sorulmuş ve % 50'lik (4

Kişi) bir oranla en fazla “Hedef Kitlenin İlgisizliği” seçeneği işaretlenmiştir. Projenin iptal edildiği seçenek hariç tutulursa en az işaretlenen seçenek ise; 1 kişiyle “Proje Ortağı İle Anlaşılamadı” seçeneği olmuştur.

Tablo: 3.7. Proje Uygulamasında Karşılaşılan Güçlükler

Seçenek	İşaretleyen Kişi Sayısı	Oran
Planlama, Zaman Baskısı	7	% 35
İnsan Kaynakları ve Maddi Kaynakların Yönetimi	7	% 35
Mali Yönetim	7	% 35
Eğitim Kurslarının Verilmesi	-	-
Hedef Grubun Seçimi	1	% 5
Mevzuattan Kaynaklanan Zorluklar	8	% 40
Hizmetlerin Sağlanmasında Eksiklikler	2	% 10
DİKA Desteğinin Yetersiz Kalması	5	% 25
Satın Alma Prosedürleri	7	% 35
Tecrübesizlik	1	% 5
Diğer	2	% 10

Tablo: 3.7’ye göre proje yürütücülerine uygulamadan kaynaklanan en önemli güçlüklerin ne olduğu sorulmuş, bir numaralı problem olarak; % 40’lık (8 Kişi) oranla “Mevzuattan Kaynaklanan Zorluklar” gösterilmiştir. Bu seçeneği % 35’lik oranlarla; “Planlama, Zaman Baskısı”, “İnsan Kaynakları ve Maddi Kaynakların Yönetimi”, “Mali Yönetim” ve “Satın Alma Prosedürleri” seçenekleri takip etmektedir. % 25’le azımsanmayacak bir orana sahip olan “DİKA Desteğinin Yetersiz Kalması” cevabı da gözden kaçırılmamalıdır.

Tablo: 3.8. Belirtilen Zorlukların Aşılması

Seçenek	İşaretleyen Kişi Sayısı	Oran
DİKA’dan Teknik Yardım Alarak	15	% 75
Kendi Kendimize	8	% 40
Başka Kurum Ya da Kişilerle İşbirliği Yaparak	1	% 5
Diğer	1	% 5

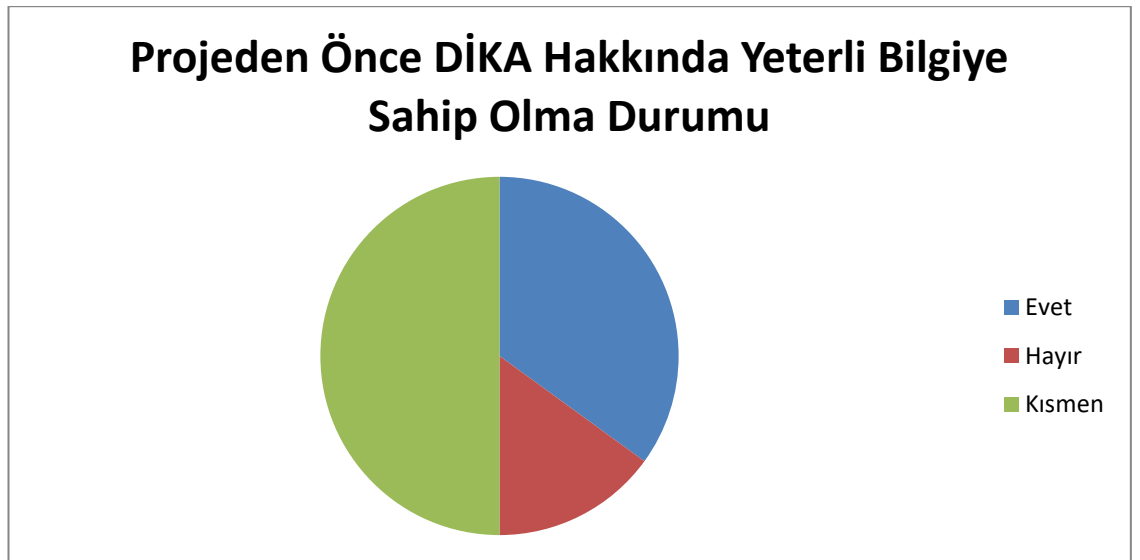
Tablo: 3.8’de, zorlukların aşılması sorusuna 15 kişi (% 75), “DİKA’dan Teknik Yardım Alarak” cevabını vermiştir. % 75’lik bir oranla bu seçeneğin işaretlenmesi zorlukları aşmada DİKA’nın önemini ispatlamaktadır. “Kendi Kendimize” seçeneğini işaretleyenlerin % 40 olması da ayrıca düşündürücüdür.

Tablo: 3.9. DİKA’nın ve Ekibinin Rolü

Seçenek	İşaretleyen Kişi Sayısı	Oran
Daima İşbirliği İçerisindeydik	15	% 75
Projeyi Geliştirmede Çok Yardımcı Oldular	3	% 15
Güçlüklerin Çözümünde Etkili Oldular	5	% 25
Yardım Etmekten Ziyade Eleştirmeyi ve Hata Göstermeyi Tercih Ettiler	4	% 20
İlgisizlik Vardı	4	% 20
Diğer	2	% 10

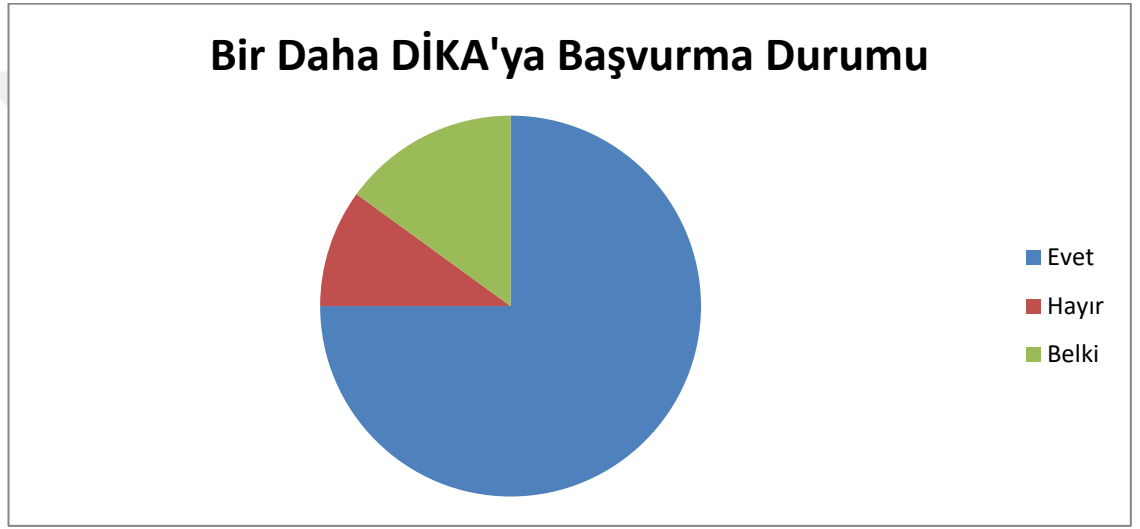
Tablo: 3.9’da, DİKA’nın ve Ekibinin rolü nasıldı sorusuna büyük bir çoğunluk (% 75); “Daima İşbirliği İçerisindeydik” cevabını vermiştir. En çok verilen cevaplardan ikincisi ise; % 25’lik oranıyla “Güçlüklerin Çözümünde Etkili Oldular” seçeneği olmuştur. En çok verilen iki cevaba bakıldığında DİKA ile proje yürütücüleri arasında sağlam bir işbirliği kurulduğu ve zorluk anında problem çözmeye DİKA’nın etkin olduğu görülmektedir.

Grafik: 3.5. Projeden Önce DİKA Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip Olma Durumu

Grafik: 3.5'te de görüldüğü gibi Proje yürütücülerinin % 50'si, projeden önce DİKA hakkında kısmi bilgiye sahiptir. % 15'i de projeden önce yeterli bilgiye hiç sahip değildir. Buradan hareketle çoğunluğun, DİKA hakkında yeterli bilgiyi ancak proje aşamasında edindiği sonucu çıkartılmaktadır. Bölgesel Kalkınma konusunda önemli bir araç olan kalkınma ajanslarının ne olduğu ve hangi amaçla varlığını sürdürdüğü sorularına cevap bulabilmek adına ajansın tanıtımının daha iyi yapılmasına ve vatandaşın bu konuda bilgilendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Grafik: 3.6. Bir Daha DİKA'ya Başvuru Durumu

Grafik: 3.6'da, proje yürütücülerine sorulan “Başka Bir Proje İçin Bir Daha DİKA'ya Başvurmayı Düşünür müsünüz” sorusunun cevapları yer almaktadır. Görüldüğü gibi % 75'lik bir kısım evet cevabı vermiştir. % 75'lik (15 Kişi) Evet cevabı DİKA'nın etkinliğini kanıtlama noktasında bize yol gösterici olmaktadır.

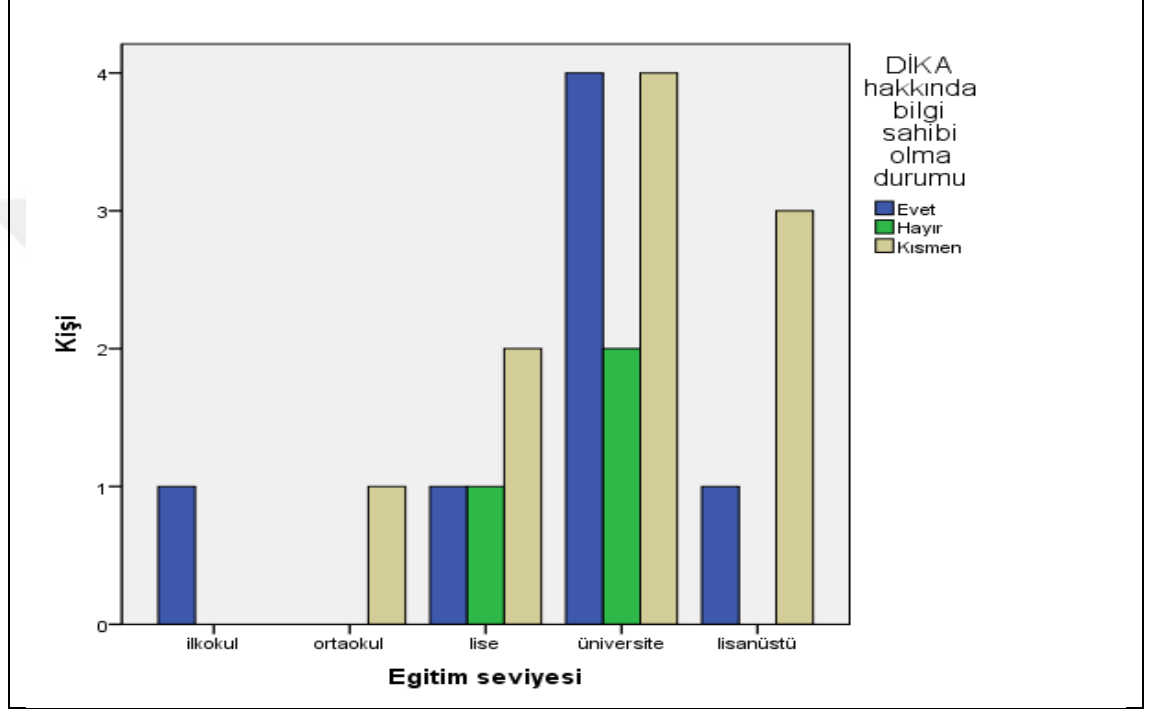
3.2.1.2. Karşılaştırmalı SPSS Analizi

Bu bölümde, proje yürütücülerine uygulanan ankette yer alan bazı sorular; SPSS programı yardımıyla birbirleriyle karşılaştırılarak değerlendirilmiş ve bu şekilde bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca Ki-Kare Testinde anlamlılık düzeyi bakılmış; fakat anket uygulama imkanı bulunan proje yürütücülerinin (20) sayısının az olmasından ötürü tüm örneklerde anlamlılık düzeyi “anlamsız” çıkmıştır.

3.2.1.2.1 Eğitim Seviyesi

Bu bölümde ankete katılan proje yürütücülerinin eğitim seviyelerine göre seçilen bazı sorulara verdiği cevaplar karşılaştırılarak bir çözümleme yapılmaya çalışılmıştır.

Grafik: 3.7. Eğitim Seviyesi İle DİKA Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumunun Karşılaştırılması

Grafik: 3.7’de, ankete katılan proje yürütücülerinin eğitim seviyeleri ile DİKA hakkında bilgi sahibi olma durumları karşılaştırılmıştır. İlkokul mezunu olan bir kişi evet bilgi sahibiyim cevabını, ortaokul mezunu olan bir kişi kısmen cevabını, lise mezunu olan toplam 4 kişiden 2’si kısmen, biri evet biri de hayır cevabını, üniversite mezunu toplam 10 kişiden 4’ü evet, 4’ü kısmen, 2’si de hayır cevabını, lisansüstü mezunu toplam 4 kişiden biri evet, 3’ü de kısmen cevabını vermiştir.

Görüldüğü üzere DİKA hakkında projeden önce bilgi sahibi olma durumunu, eğitim seviyesiyle ilişkilendirmek pek anlamlı olmamaktadır. Eğitim seviyesi ilkököl olan bir kişi DİKA hakkında bilgiye sahip olduğunu beyan etmişken, eğitim seviyesi lisansüstü olan 4 kişiden 3’ü DİKA hakkında kısmi bilgiye sahip olduğunu söylemiştir. Burada ters orantılı bir ilişki varmış gibi gözükse de üniversite mezunlarının 4’ünün evet, 4’ünün ise kısmen seçeneğini işaretlemiş olması bu ters orantılı ilişkiyi anlamsız

hale getirmektedir. Fakat şu hususu belirtmek gerekir ki eğitim seviyesine bağlı olmaksızın proje yürütücülerinin yarısının projeden önce DİKA hakkında “kısmi” bilgiye sahip olması kalkınma ajansının kendini ifade etmekte yetersiz kaldığını göstermektedir.

3.2.1.2.2 Bölgenin Kalkınmasına Katkı Sağlamak

Bu kısımda anketin 10. Sorusu olan “ Projenin Hedefleri Nelerdir?” sorusuna “Bölgenin Kalkınmasına Katkı Sağlamak” cevabını veren proje yürütücülerinin seçilen diğer sorulara verdiği cevaplar karşılaştırılmıştır.

Projenin hedefini, bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak olarak belirleyen 19 kişinin ne kadarının projenin hedef grubu olarak işsizleri ve üreticileri seçtiği değerlendirilmiştir.

Tablo: 3.10. Hedefini Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak Olarak Belirleyenlerin Hedef Grubunu İşsizler Olarak Seçenlerle Karşılaştırılması

			İşsizler		Toplam
			Evet	Hayır	
Bölgenin Kalkınmasına Katkı Sağlamak	Evet	Kişi	6	13	19
		Toplamda	30.0 %	65.0	95.0 %
	Hayır	Kişi	0	1	1
		Toplamda	0%	5.0 %	5.0 %
Toplam		Kişi	6	14	20
		Toplamda	30.0 %	70.0 %	100.0 %

Tablo: 3.10’da görüldüğü üzere ankete katılan 20 kişiden 19’unun hedefleri arasında “Bölgenin Kalkınmasına Katkı Sağlamak” yer almaktadır. Bir sonraki soruda proje yürütücülerine hedef grubu sorulmuş ve bu 19 kişiden yalnızca 6 tanesi hedef grubu olarak “İşsizler” seçeneğini işaretlemiştir. Bu da yaklaşık olarak % 31 civarında bir oranı işaret etmektedir. Geri kalan % 69’luk kısım, hedef grubunu işsizler olarak belirlememiştir. Bölgesel geri kalmışlığın en önemli göstergelerinden biri de şüphesiz işsizlik oranının yüksek olmasıdır, bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak hedefiyle yola çıkan proje yürütücülerinin büyük çoğunluğunun işsizleri hedef grubu olarak

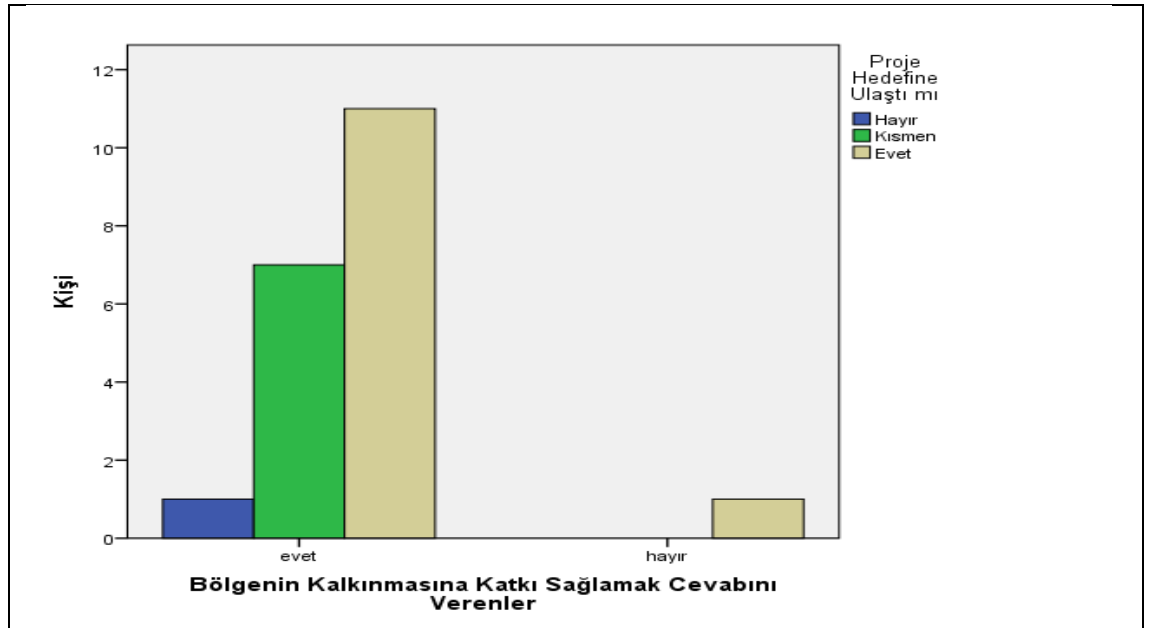
seçmemiş olması bölgesel kalkınmaya ne kadar katkı sağlayabilecekleri veyahut sağladıkları konusunda bizleri düşündürmektedir.

Tablo: 3.11. Hedefini Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak Olarak Belirleyenlerin Hedef Grubunu Üreticiler Olarak Seçenlerle Karşılaştırılması

		Üreticiler		Toplam
		Evet	Hayır	
Bölgenin Kalkınmasına Katkı Sağlamak	Evet	Kişi 10	Kişi 9	Kişi 19
		Toplamda 50.0 %	Toplamda 45.0	Toplamda 95.0 %
	Hayır	Kişi 0	Kişi 1	Kişi 1
		Toplamda 0%	Toplamda 5.0 %	Toplamda 5.0 %
Toplam		Kişi 10	Kişi 10	Kişi 20
		Toplamda 50.0 %	Toplamda 50.0 %	Toplamda 100.0 %

Tablo: 3.11'e bakıldığında zaman Bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak parolasıyla yola çıkan 19 proje yürütücüsünün 10 tanesinin hedef grubu arasında "Üreticiler" yer almaktadır. Bu da yüzde % 53'lük bir oranı göstermektedir. Bu sonuç bölgenin kalkınmasına katkı sağlama hedefinde olan proje yürütücülerinin bu seçenekte, işsizler seçeneğine oranla nispeten daha tutarlı olduğunu göstermektedir.

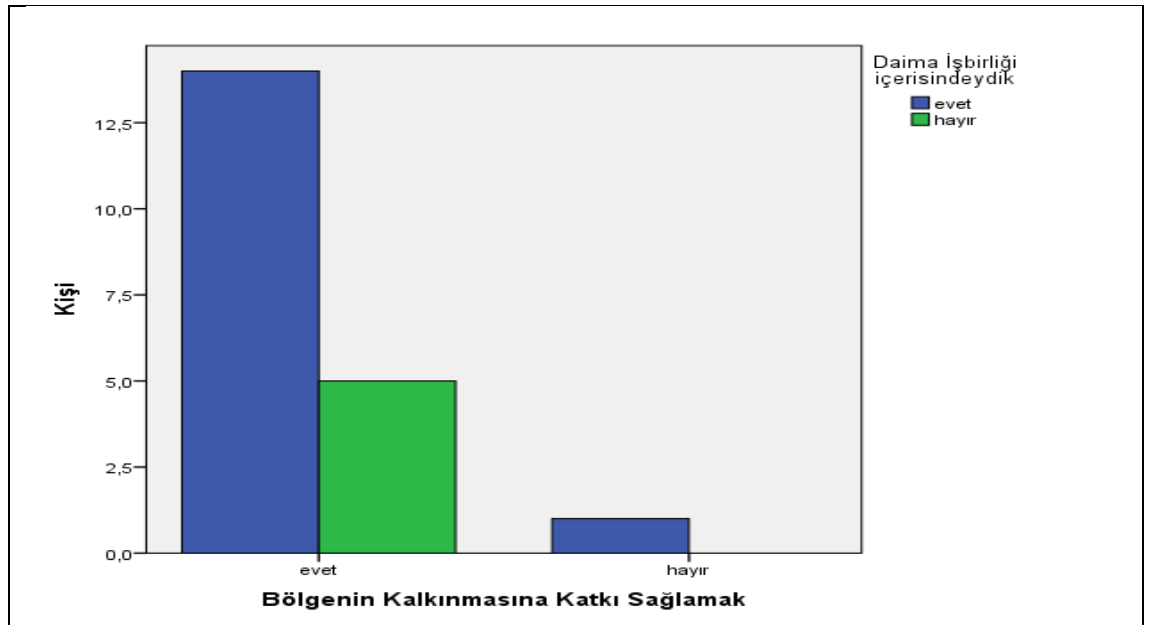
Grafik: 3.8. Hedefini Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak Olarak Belirleyenlerin Proje Hedefine Ulaşıp Ulaşmama Durumu

Yukarıdaki Grafik: 3.8’de, hedefleri arasında bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak olan 19 kişinin proje hedefine ulaşp ulaşmama durumları karşılaştırılmıştır. 19 proje üreticisinden proje hedefine ulaşmadığını düşünen 1 kişi varken, kısmen ulaştığını düşünen 7 kişi, projenin hedefine ulaştığını düşünen de 11 kişi vardır. Ayrıca hedefleri arasında bölgenin kalkınmasına katkı sağlama düşüncesi olmayan bir proje yürütücüsü de projesinin hedefine ulaştığını düşünmektedir. Oransal olarak ifade etmek gerekirse bölgenin kalkınmasına katkı sağlamayı hedefleyenlerin (19 kişi) % 5.3’ü projenin hedefine ulaşmadığını, % 36.8’i kısmen ulaştığını ve % 57.9’u da projenin hedefine ulaştığını düşünmektedir. Buradan hareketle bölgenin kalkınmasına katkı sağlamayı hedefleyenlerin çoğunluğunun hedefine ulaştığını, yani bölgenin kalkınmasına katkı sağladığını belirtmiş olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Projenin hedefini bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak şeklinde belirleyen 19 proje yürütücüsünün, proje esnasında DİKA’nın ve ekibinin rolünü nasıl buldukları sorusuna verdikleri cevaplar analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu 19 kişiden 14’ü, DİKA’yla daima işbirliği içerisinde olduklarını beyan etmiştir. Hedefleri arasında bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak yer almayan bir kişi de yine DİKA’yla daima işbirliği içerisinde olduğunu ifade etmiştir.

Grafik: 3.9. Hedefini Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak Olarak Belirleyenlerin Proje Esnasında DİKA’yla ilişkisi

Grafik: 3.9’da da görüldüğü üzere projeyi, bölgesel kalkınmaya katkı sağlamak için oluşturan proje yürütücülerinin yaklaşık % 74’ü, proje esnasında DİKA’nın rolünü ”Daima İşbirliği İçerisindeydik” şeklinde tanımlamaktadır. Sadece % 21’lik bir kısım DİKA’nın rolünden memnun kalmamıştır. Bu durum özelde DİKA’nın, genel olarak ise tüm kalkınma ajanslarının bölgesel kalkınmanın sağlanabilmesi için önemli bir unsur olduğunu kanıtlamaktadır.

Aşağıdaki tabloda proje hedefleri arasında bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak olan proje yürütücülerinin projeye başvurmadan önce DİKA hakkında yeterli bilgiye sahip miydiniz? sorusuna vermiş olduğu cevaplar karşılaştırılmaya çalışılmıştır.

Tablo: 3.12. Hedefini Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak Olarak Belirleyenlerin Projeden Önce DİKA Hakkına Bilgi Sahibi Olma Durumu

			DİKA Hakkına Bilgi Sahibi Olma Durumu			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	
Bölgenin Kalkınmasına Katkı Sağlamak	Evet	Kişi Toplamda	7 36.8 %	3 15.8 %	9 47.4 %	19 100.0 %
	Hayır	Kişi Toplamda	0 0%	0 0%	1 100.0 %	1 100.0 %
Toplam		Kişi Toplamda	7 35.0 %	3 15.0 %	10 50.0 %	20 100.0 %

Tablo: 3.12’de görüldüğü üzere proje hedefini bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak olarak belirleyenlerin % 47.4’ü projeye başvurmadan önce DİKA hakkında yeterli bilgiye sahip olma durumuna kısmen, % 36.8’i evet ve % 15.8’i de hayır cevabını vermiştir. 19 proje yürütücüsünün neredeyse yarısının DİKA hakkında kısmi bilgiye sahip olması, bölgesel kalkınmanın ana unsurlarından olan kalkınma ajansının bölgesel kalkınmaya katkı sağlama hedefinde olan proje sahiplerine ulaşma noktasında sıkıntı veyahut eksiklik yaşadığını göstermektedir. Ayrıca bölgesel kalkınmaya katkı sağlamak seçeneğini işaretlemeyen kalan bir proje yürütücüsü de bilgi sahibi olma durumuna kısmen cevabını vermiştir.

Tablo: 3.13. Hedefini Bölge Kalkınmasına Katkı Sağlamak Olarak Belirleyenlerin Bir Daha DİKA'ya Başvurma Durumu

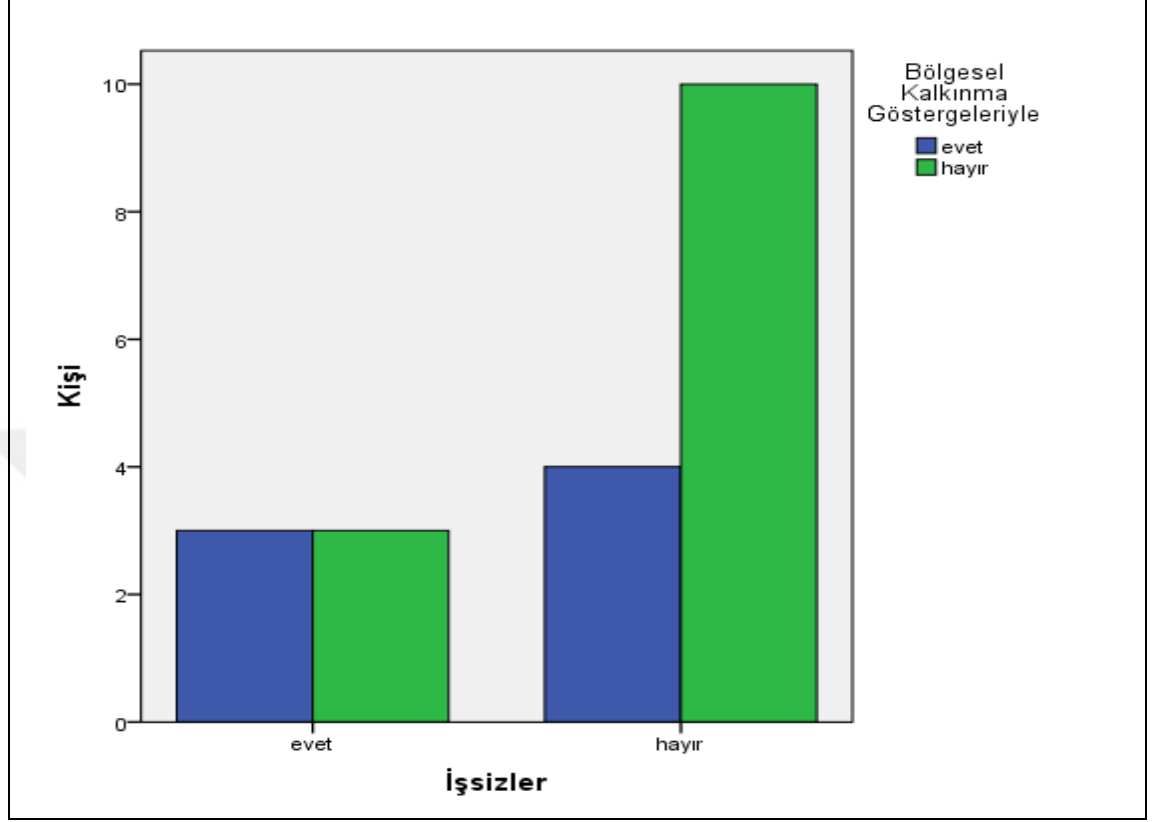
			Bir Daha DİKA'ya Başvurmayı Düşünme Durumu			Toplam
			Evet	Hayır	Belki	
Bölgenin Kalkınmasına Katkı Sağlamak	Evet	Kişi Toplamda	14 73.7 %	2 10.5 %	3 15.8 %	19 100.0 %
	Hayır	Kişi Toplamda	1 100.0 %	0 0%	0 0%	1 100.0 %
Toplam		Kişi Toplamda	15 75.0 %	2 10.0 %	3 15.0 %	20 100.0 %

Yukarıdaki Tablo: 3.13’de, bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak hedefinde olan proje yürütücülerinin “Bir Daha DİKA’ya Başvurmayı Düşünür müsünüz?” sorusuna vermiş olduğu cevaplar oransal olarak değerlendirilmiştir. Görüldüğü üzere bölgenin kalkınmasına katkı sağlama hedefiyle yola çıkan 19 proje yürütücüsünün % 73.7’si (14 Kişi) bir daha DİKA’ya başvurmayı düşünmektedir. Proje hedefleri arasında bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak olmayan bir proje yürütücüsü de yine DİKA’ya başvurmayı düşünmektedir. Bölgenin kalkınmasına katkı sağlamayı düşünenlerin büyük bir çoğunluğunun başka bir proje için DİKA’ya başvurmayı düşünecek durumda olması, geri kalmış TRC3 bölgesi illerinden olan Siirt için bölgesel kalkınmayı sağlayabilme açısından DİKA’nın etkili olduğunu kanıtlar niteliktedir.

3.2.1.2.3 Hedef Grubu İşsizler ve Üreticiler Olanlar

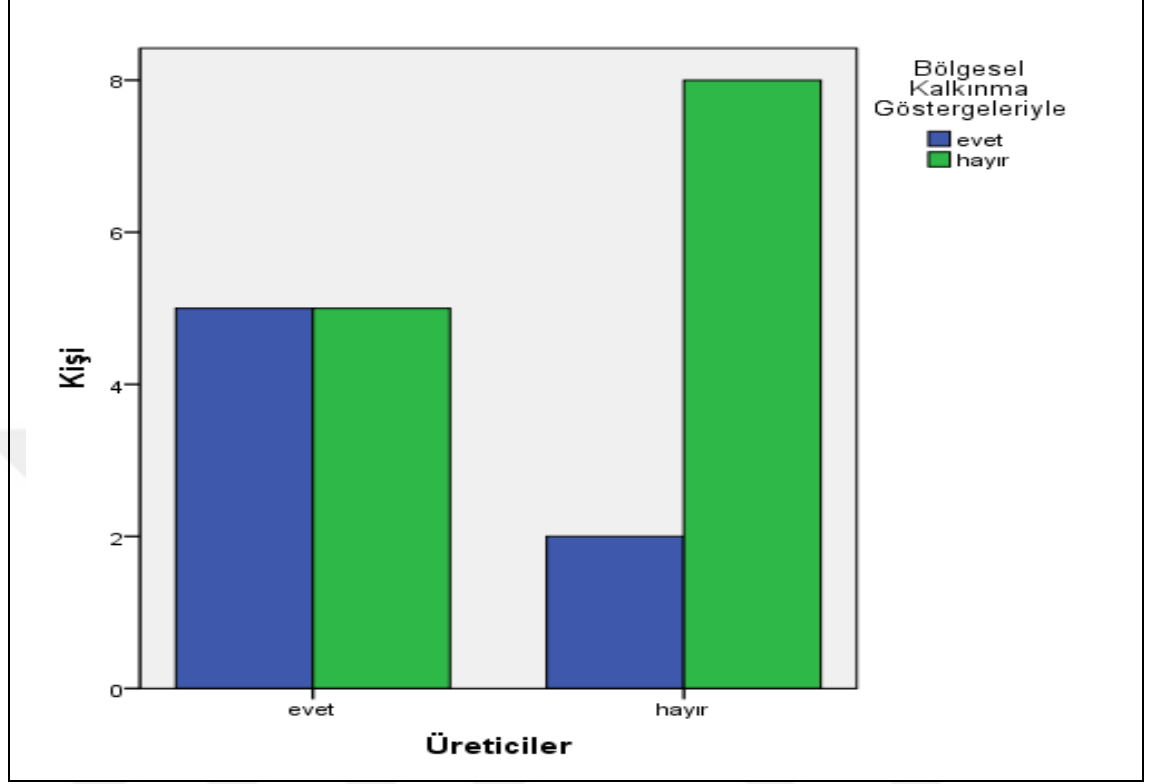
Bu bölümde projenin hedef grubu olarak işsizleri ve üreticileri seçen proje yürütücülerinin seçilen diğer sorulara verdikleri cevaplar karşılaştırılmaya çalışılmıştır.

Grafik: 3.10. Hedef Grubu İşsizler Olanların Hedef Grubun İhtiyaçlarını Belirleme Yöntemi

Hedef grubu olarak işsizleri seçen 6 proje yürütücüsünün 3'ü (% 50) hedef grubun ihtiyaçlarını belirlerken bölgesel kalkınma göstergelerini kullanmamıştır. Ankete katılan toplamda 20 proje yürütücüsünden de 13 tanesi (% 65) hedef grubun ihtiyaçlarını belirlerken bölgesel kalkınma göstergelerinden yardım almamıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi ankete katılan proje yürütücülerinin büyük bir çoğunluğunun (% 95) proje hedefleri arasında, bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak varken hedef grubu olarak işsizlerin seçiminin az oluşu ve dahi hedef grubun ihtiyaçları belirlenirken bölgesel kalkınma göstergelerinden yeterince yararlanılmamış olması proje yürütücülerinin bölgenin kalkınmasına ne kadar yarar sağlayabileceği noktasını düşündürmektedir.

Grafik: 3.11. Hedef Grubu Üreticiler Olanların Hedef Grubun İhtiyaçlarını Belirleme Yöntemi

Hedef grubu arasında üreticiler olan 10 proje yürütücüsünün yarısı hedef grubun ihtiyaçlarını belirlerken bölgesel kalkınma göstergelerinden istifade etmemiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere ankete katılan proje yürütücülerinin % 95'inin hedefleri arasında bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak yer almaktadır. Fakat bu proje sahiplerinin projelerinin hedef grupları arasında işsizlerin ve üreticilerin azınlıkta olması ve hedef grubun ihtiyaçlarının belirlenmesinde bölgesel kalkınma göstergelerinin kullanılmasının oransal olarak düşük olması projelerin bölgenin kalkınmasına ne kadar katkı sağlayabileceği sorusuna tereddütle yaklaşmamıza neden olmaktadır.

3.2.1.2.4 Projenin Hedefine Ulaşıp Ulaşmama Durumu

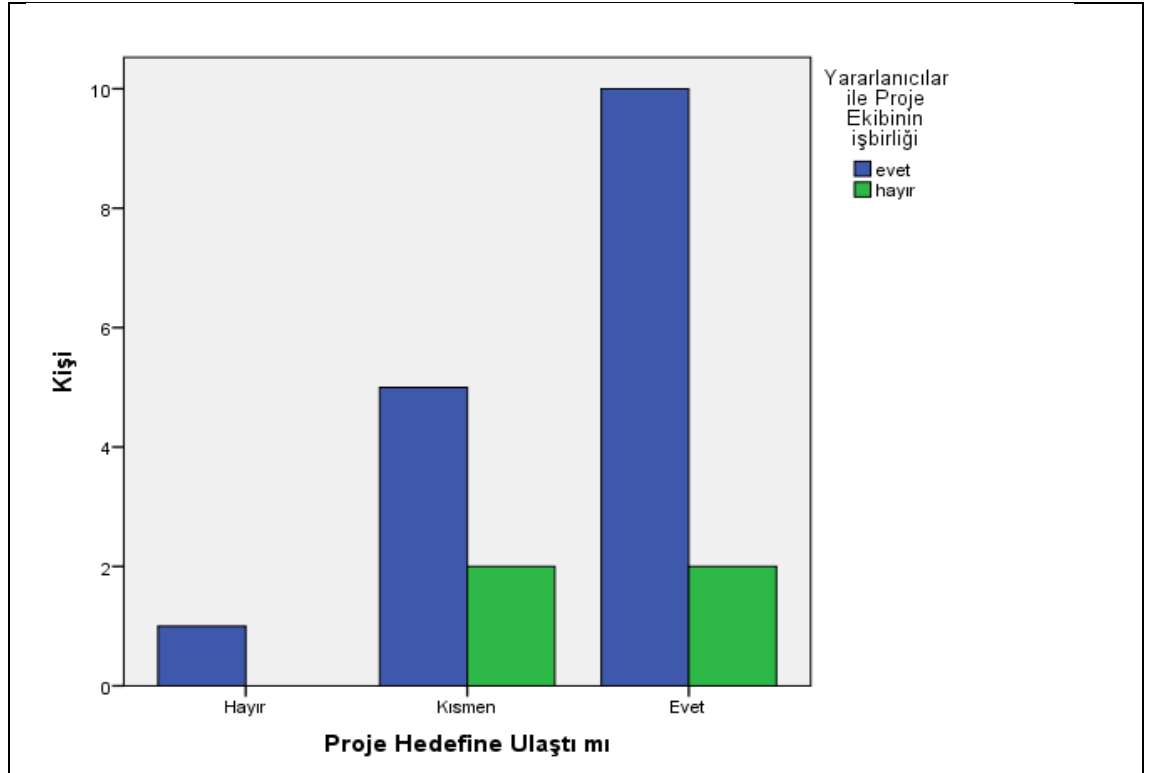
Bu kısımda anketin 16. Sorusu olan: “Proje Hedeflerinize Ulaştınız mı?” sorusuna verilen cevaplar ile seçilen diğer birtakım soruların cevapları karşılaştırılmıştır.

Tablo: 3.14. Proje Hedefine Ulaşamayan ya da Kısmen Ulaşanların, Proje Hedefine Hedef Kitlenin İlgisizliği Yüzünden Ulaşamadım Cevabını Verenlerle Karşılaştırılması

			Hedef Kitlenin İlgisizliği		Toplam
			Evet	Hayır	
Proje Hedefine Ulaştı mı	Hayır	Kişi	0	1	1
		Toplamda	0%	12.5 %	12.5 %
	Kısmen	Kişi	4	3	7
		Toplamda	50%	37.5 %	87.5 %
Toplam		Kişi	4	4	8
		Toplamda	50.0 %	50.0 %	100.0 %

Tablo: 3.14'te de görüldüğü üzere Proje Hedefine ulaşamayan ya da kısmen ulaşan toplam 8 proje yürütücüsünden 4 tanesi (% 50), projede belirlenen hedef kitlenin ilgisizliğinden şikayet etmektedir. Hedef kitlesi ağırlıklı olarak işsizler ve üreticiler olan projelerin yapılması, hem hedef kitlenin ilgisizliği sorununu ortadan kaldıracak hem de bölgenin kalkınması açısından daha yararlı olacaktır.

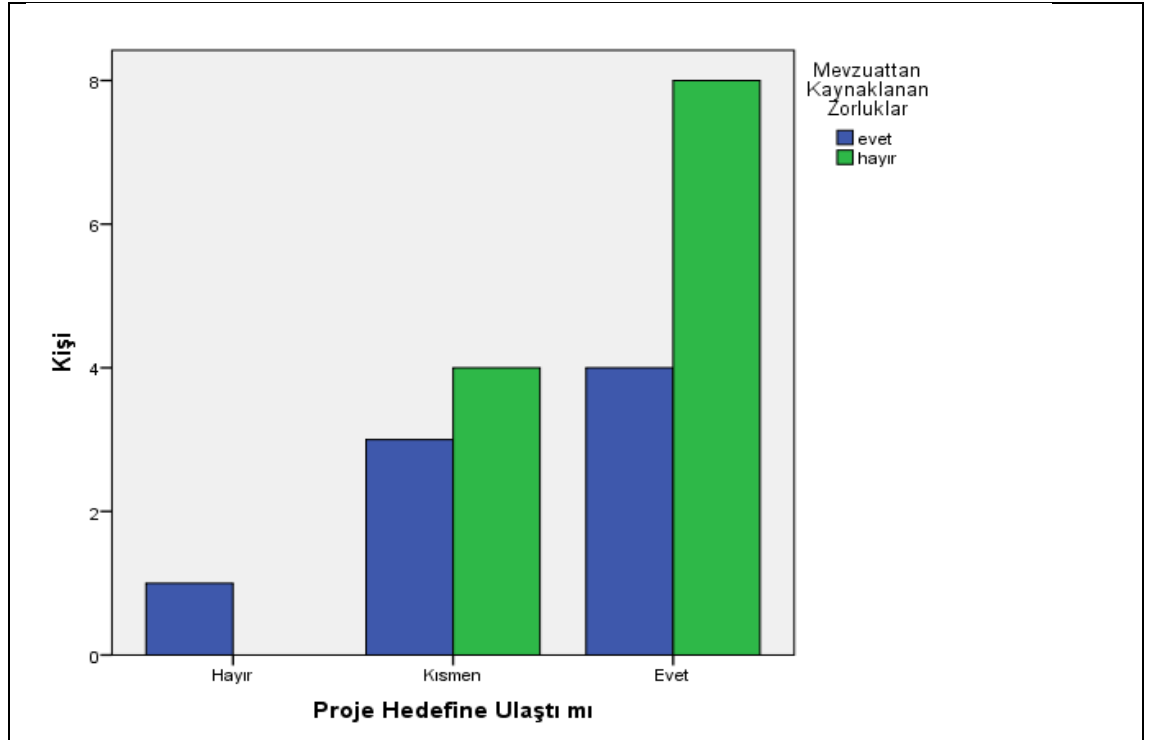
Grafik: 3.12. Proje Hedefine Ulaştı mı Sorusu İle Hedefe Ulaşmada En Çok Neyin Katkısı Olmuştur Sorusunun Karşılaştırılması

Grafik: 3.12’den de anlaşıldığı üzere projede hedeflenenlere ulaşma konusunda proje yürütücüleri en çok, yararlanıcılar ile proje ekibinin işbirliğinin katkı sağladığını düşünmektedir. Anketi dolduran 20 proje yürütücünden 16 tanesi projenin hedeflerine ulaşma da en çok yararlanıcılar ile proje ekibinin işbirliği yapmış olması üzerinde durmuştur. Proje hedefine kısmen ulaştığını düşünen 2 kişiyle, proje hedefine ulaştığını düşünen 2 kişi, hedeflere ulaşmada yararlanıcılar ile proje ekibinin işbirliği yapmasının rolü olmadığını düşünmektedir. Fakat Tablo: 3.14. te belirtildiği üzere proje hedefine ulaşamayan ya da kısmen ulaşanların en çok yakındığı durum hedef kitlenin ilgisizliyi, bu soruya en çok; yararlanıcılar (Hedef Kitle) ile proje ekibinin işbirliği cevabının verilmiş olması karşılaştırmanın sağlıklı sonuçlar ortaya koyabileceğini aklı getirmektedir.

Bu kısımda ise projenin hedefine ulaşma durumu ile proje uygulamasında karşılaşılan en önemli güçlükler sorusuna verilen cevaplar karşılaştırılmaya çalışılmıştır. En fazla işaretlenmiş olan “Mevzuattan Kaynaklanan Zorluklar” seçeneği baz alınmıştır.

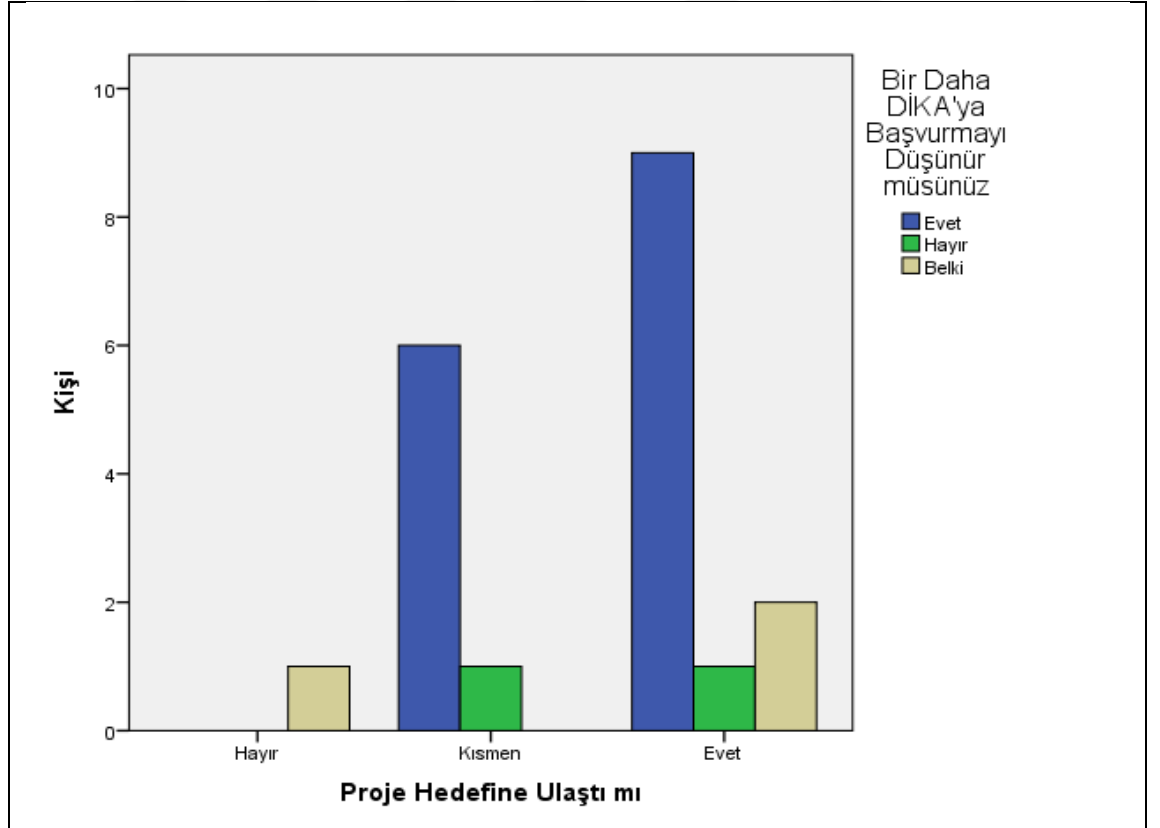
Grafik: 3.13. Proje Hedefine Ulaştı mı Sorusu İle Proje Uygulamasında Karşılaşılan En Önemli Güçlükler Sorusunun Karşılaştırılması

Grafik: 3.13'ten de anlaşıldığı üzere proje hedefine ulaşmadı diyen 1 proje yürütücüsü, kısmen hedefime ulaştım cevabını veren 7 proje yürütücüsünden 3'ü ve proje hedefime ulaştım cevabını veren proje yürütücülerinin de 4'ü olmak üzere toplamda 8 (% 40) proje yürütücüsü mevzuattan kaynaklanan zorluklardan ötürü proje uygulamasında güçlük yaşamıştır. Yani proje hedefine ulaşamayanların tamamı (1 kişi), Kısmen ulaşanların % 43'ü ve proje hedefine ulaştığını düşünenlerin ise % 33'ü mevzuattan kaynaklanan zorluklardan ötürü güçlük yaşamıştır. Görüldüğü üzere mevzuattan kaynaklanan zorluklar azaltıldıkça projenin hedefine ulaşma oranı artmaktadır.

Aşağıdaki grafikte projenin belirlediği hedefe ulaşma durumu ile bir daha DİKA'ya başvurmayı düşünür müsünüz sorusuna verilen cevaplar karşılaştırılarak değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Grafik: 3.14. Proje Hedefine Ulaştı mı Sorusu İle Bir Daha DİKA'ya Başvurmayı Düşünür müsünüz Sorusunun Karşılaştırılması

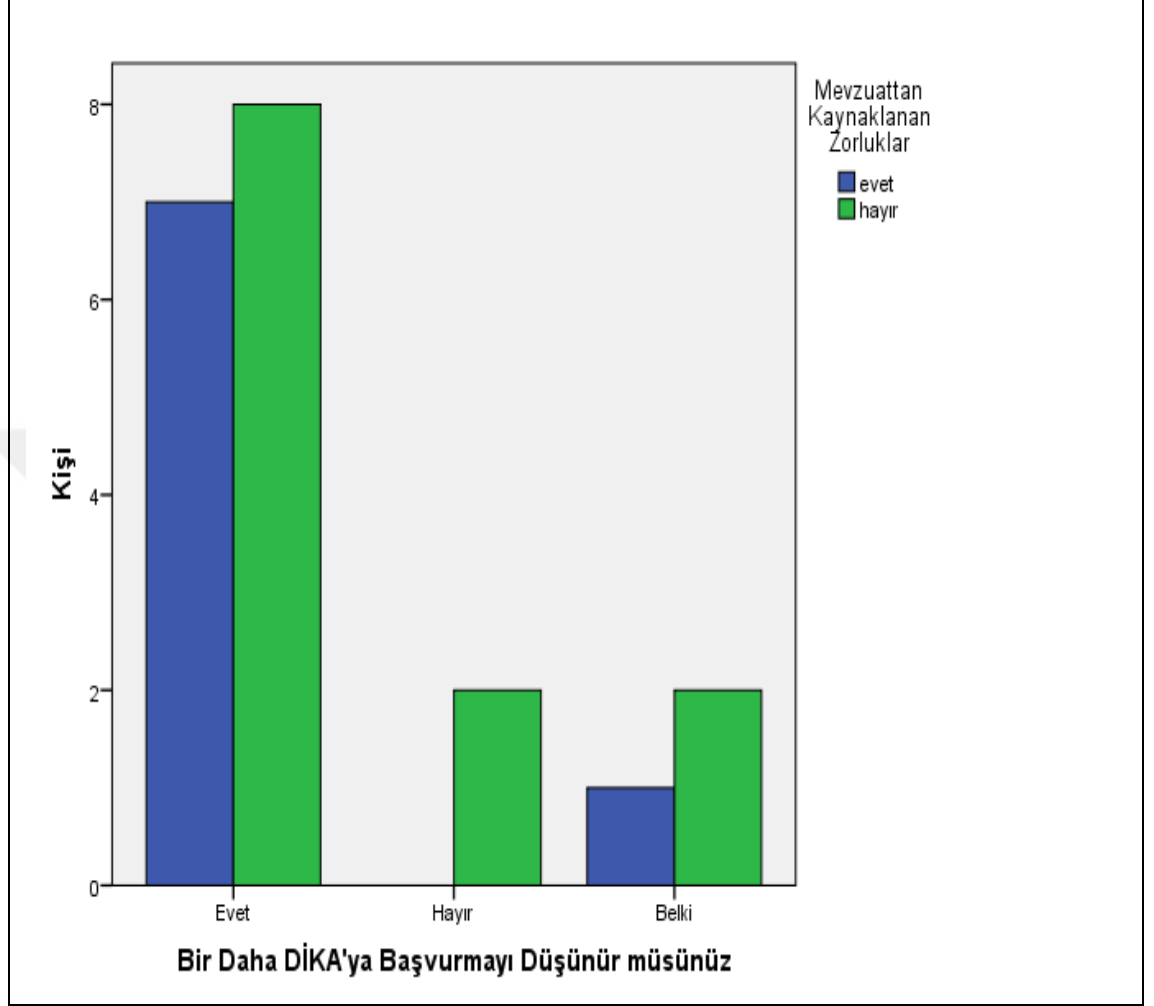
Grafik 3.14'e göre, proje hedefine ulaşmayan 1 kişi ile proje hedefine ulaşan iki kişi olmak üzere toplam 3 kişi bir daha DİKA'ya başvurma konusunda belki cevabını vermiştir. Hedefine kısmen ulaşan 1 kişi ile, hedefine ulaşan 1 kişi olmak üzere toplam 2 kişi bir daha DİKA'ya başvurmayı düşünmemektedir. Geri kalan hedefine kısmen ulaşan 6 kişiyle hedefine ulaşan 9 kişi olmak üzere toplam 15 kişi de bir daha DİKA'ya başvurmayı düşünmektedir. Grafik 3.13'ten de görüldüğü üzere projenin hedefine ulaşma durumuyla bir daha DİKA'ya başvurma durumu doğru orantılı gitmektedir. Yani gerçekleştirilen proje istenilen hedefe ve ya hedeflere ulaşmışsa, proje yürütücüleri başka bir proje için DİKA'ya başvurmayı istemektedirler.

3.2.1.2.5 Proje Uygulamasında Karşılaşılan Güçlükler

Bu başlık altında anketin 21. Sorusu olan “Proje Uygulamasında Karşılaştığınız En Önemli Güçlükler Nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar ile 25. soru olan “Başka Bir Proje İçin Bir Daha DİKA'ya Başvurmayı Düşünür müsünüz?” sorusuna verilen cevaplar karşılaştırılmıştır.

Karşılaştırma yapılırken öncelikle “proje uygulamasında karşılaştığınız güçlükler” sorusunun en çok işaretlenen seçeneği olan “Mevzuattan Kaynaklanan Zorluklar” seçeneği dikkate alınmıştır.

Grafik: 3.15. Proje Uygulamasında Karşılaşılan Güçlükler İle Bir Daha DİKA'ya Başvurunuz musunuz Sorusunun Karşılaştırılması

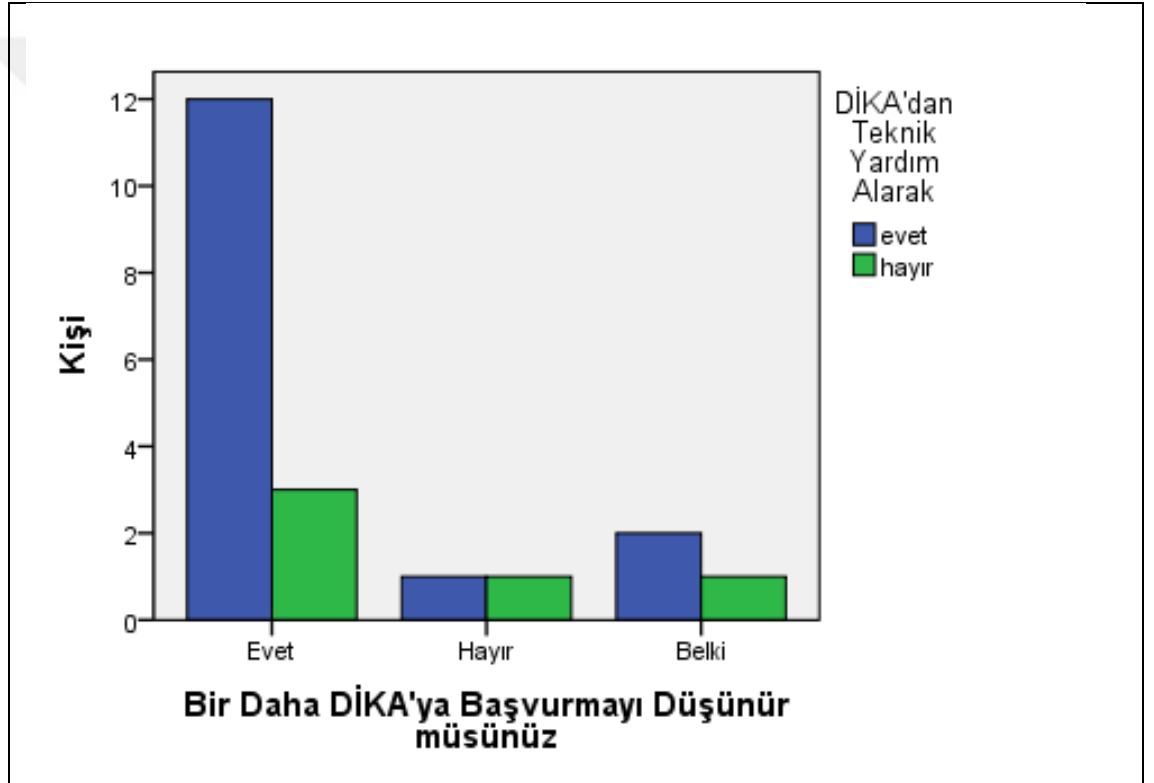

Grafik: 3.15'e bakıldığı zaman proje uygulamasında yaşadığı güçlükler arasında “Mevzuattan Kaynaklanan Zorluklar” cevabını veren 8 tane proje yürütücüsü vardır. Bu 8 proje yürütücüsünden 7 (% 87.5) tanesi başka bir proje için DİKA'ya başvurmak istemektedir. Yani buradan hareketle mevzuattan kaynaklanan zorluklar giderilmeli ve bölgesel kalkınmaya yarar getirecek projeler üretilmelidir. Bölgesel kalkınma adına çok olumlu bir projenin mevzuattan kaynaklanan zorluklar yüzünden gerçekleştirilememesi, bölge kalkınmasının zararına olacaktır.

3.2.1.2.6. Proje Uygulamasında Karşılaşılan Güçlüklerin Aşılması

Bu başlık altında proje yürütücüleri anketinin 22. Sorusu olan “Bir Önceki Soruda (Proje Uygulamasında Karşılaşılan En Önemli Güçlükler) Belirtilen Zorlukları Nasıl Aştınız?” sorusunun en fazla verilen cevabı olan (% 75) “DİKA’dan Teknik Yardım Alarak” seçeneğiyle, “Başka Bir Proje İçin Bir Daha DİKA’ya Başvurmayı Düşünür müsünüz?” sorusuna verilen cevaplar karşılaştırılmıştır.

Grafik: 3.16. Karşılaşılan Güçlüklerin Aşılması İle Bir Daha DİKA’ya Başvurma Durumunun Karşılaştırılması

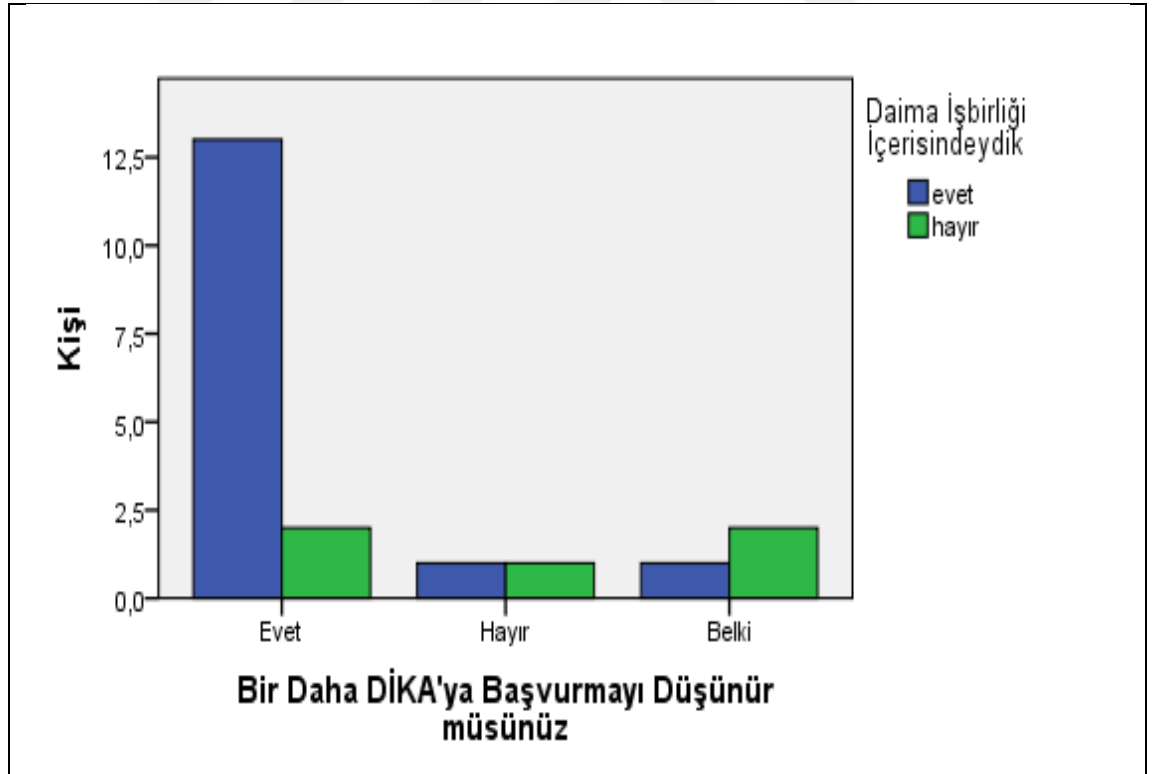
Grafik: 3.16’ya bakıldığı zaman başka bir proje için DİKA’ya başvuracağını söyleyen 15 proje yürütücüsünden 12’si (% 80), karşılaştığı güçlüklerin çözümünde DİKA’dan teknik yardım aldığını ifade etmektedir. Bir daha başvurma durumuna belki cevabını veren 3 proje yürütücüsünden 2’si (% 66.6), güçlüklerin çözümünde DİKA’dan teknik yardım aldığını beyan etmiştir. Başka bir proje için bir daha DİKA’ya başvurmayacağını söyleyen 2 proje yürütücüsünden de 1’i (% 50), karşılaşılan güçlükleri nasıl aştınız sorusuna DİKA’dan teknik yardım olarak cevabını vermiştir.

Görüldüğü üzere karşılaşılan güçlükleri DİKA'dan yardım alarak aşan proje yürütücüleri, bir daha DİKA'ya başvurmayı daha çok düşünmektedir. Yani proje aşamasında karşılaşılan güçlükleri DİKA'dan yardım alarak çözen proje yürütücülerinin, başka bir proje için DİKA'ya başvurma durumu doğru orantılı bir şekilde seyretmektedir.

3.2.1.2.7. Proje Esnasında DİKA'nın ve Ekibinin Rolü

Bu başlık altında proje yürütücüleri anketinin 23. Sorusu olan “Projenin Yürütülmesi Esnasında DİKA'nın ve Ekibinin Rolü Nasıldı?” sorusunun en fazla cevap verilen seçeneği olan “Daima İşbirliği İçerisindeydik” (% 75) seçeneğinin, “Başka Bir Proje İçin Bir Daha DİKA'ya Başvurmayı Düşünür müsünüz?” sorusuna verilen yanıtlarla karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

Grafik: 3.17. Proje Esnasında DİKA'nın Rolü ile Bir Daha DİKA'ya Başvurmayı Düşünür müsünüz Sorusunun Karşılaştırılması

Grafik: 3.17'ye bakıldığı zaman projenin yürütülmesi esnasında daima DİKA'yla işbirliği içerisinde olan proje yürütücülerinin 13 tanesi, başka bir proje için DİKA'ya

başvurmayı düşünmektedir. Yani, bir daha DİKA'ya başvurmayı düşünen 15 proje yürütücüsünden 13 (% 87)'ü, proje esnasında DİKA'yla işbirliği içerisinde olduklarını ifade etmiştir. Proje Esnasında DİKA'yla işbirliği içerisinde olan proje yürütücülerinin büyük bir bölümü bir daha DİKA'ya başvurmayı düşünmektedir. Bu sonuç proje esnasında DİKA'nın ve ekibinin rolünün, başka bir proje için DİKA'ya başvurma konusunda ne kadar önem arz ettiğini bizlere göstermektedir.

3.2.1.2.8. DİKA Hakkında Önceden Bilgi Sahibi Olma Durumu

Burada anketin 24. Sorusu olan “Projeye Başvurmadan Önce DİKA Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip miydiniz?” sorusuyla “Başka Bir Proje İçin Bir Daha DİKA'ya Başvurmayı Düşünür müsünüz?” sorusu kıyaslanmıştır.

Tablo: 3.15. Projeden Önce DİKA Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu İle Bir Daha DİKA'ya Başvurma Durumunun Karşılaştırılması

			Bir Daha DİKA'ya Başvurmayı Düşünme Durumu			Toplam
			Evet	Hayır	Belki	
Projeden Önce DİKA Hakkında Bilgiye Sahip Olma Durumu	Evet	Kişi	5	0	2	7
		Toplamda	% 33	0%	67%	35%
	Hayır	Kişi	3	0	0	3
		Toplamda	% 20	0%	0%	15%
	Kısmen	Kişi	7	2	1	10
		Toplamda	% 47	100%	33%	50%
Toplam		Kişi	15	2	3	20
		Toplamda	100%	100%	100%	100%

Tablo: 3.15'e bakıldığı zaman projeden önce DİKA hakkında bilgi sahibi olan 7 proje yürütücüsünden 5 (% 71.4)'i bir daha DİKA'ya başvurmayı düşünmekte, 2 (%28.6)'si ise belki başvururum şeklinde düşünmektedir. Projeden önce DİKA hakkında “Kısmen” bilgi sahibi olan 10 proje yürütücüsünden 7 (% 70)'si bir daha DİKA'ya başvurmayı düşünmekte, 2 (% 20)'si düşünmemekte, 1 (% 10)'i de “Belki” diye düşünmektedir. Projeden önce DİKA hakkında bilgi sahibi olmayan 3 proje yürütücüsünün 3'ü de başka bir proje için DİKA'ya başvurmayı düşünmektedir.

Görüldüğü üzere projeden önce DİKA hakkında bilgi sahibi olma durumunun, başka bir proje için DİKA'ya başvurma durumuyla pek anlamlı bir ilişkisi yoktur. Proje yürütücüleri için; kalkınma ajansının ne olduğundan çok, projeye maddi anlamda ne kadar destek verdiği daha cazip bir konu durumundadır.

Sonuç olarak proje yürütücülerinin sözlü beyanlarından; başka bir proje için DİKA'ya başvurmayı cazip hale getiren ana unsurun bölgenin kalkınmasına katkı sağlamaktan ziyade, DİKA'nın maddi anlamda projelere destek vermesi olduğu anlaşılmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

“Kalkınma İktisadı” ve “Bölgesel Kalkınma” gibi kavramlar, özellikle 2. Dünya Savaşı’ndan sonra iktisat literatürüne girmiş ve devletlerin ekonomi politikalarının bu yöne doğru kaymasına sebep olmuştur. Devletler, savaş sonrası meydana gelen ekonomik yıkımı azaltmak ya da ortadan kaldırmak adına yeni ekonomik arayışlar içerisine girmiştir. Bölgelerarası ekonomik dengesizliklerin giderilerek ulusal kalkınmanın sağlanması yaklaşımı da bu arayış neticesinde ortaya çıkmıştır.

Küreselleşen dünya düzeninde kuşkusuz her alanda olduğu gibi bölgesel kalkınma alanında uygulanan politikalarda da yenilenmeye ihtiyaç duyulmuştur. Günümüz ekonomik gerçeklerinden biri de rekabet edebilirliktir. Yenilenen kalkınma politikalarına göre ulusal kalkınmanın sağlanabilmesi için, bölgesel dinamikler harekete geçirilerek rekabet edebilirlik arttırılmalı ve bölgesel kalkınma sağlanmalıdır.

Sürdürülebilir bölgesel kalkınmanın sağlanabilmesi, bölgedeki yerel aktörlerin etkin bir şekilde devreye girmesiyle mümkündür. Yerel aktörlerin devreye girerek bölgesel kalkınmanın sağlanabilmesinin en önemli araçlarından biri de “Kalkınma Ajansları”dır. Kalkınma ajanslarının etkin bir bölgesel kalkınma aracına dönüşebilmesi için öncelikle ajansların kurumsallaşma sürecini sorunsuz bir şekilde tamamlamış olması gerekmektedir. Ülkemizde ajansların 2008 yılından sonra kurulmaya başladığını göz önünde bulundurursak ajansların kurumsallaşma sürecini eksiksiz bir şekilde tamamlamış olması gerektiği beklentisine girmek kalkınma ajanslarına haksızlık olacaktır.

Ülkemizde AB’ye uyum süreciyle birlikte bölgesel kalkınma, iktisat politikası haline getirilmiş ve bölgesel kalkınma ajansları da bu sebeple kurulmaya başlanmıştır. Fakat; ülkemizde kurulan kalkınma ajanslarının dezavantajlarından biri de daha önce ajansların ülkemizde uygulama alanı bulunmadığından ötürü dünya üzerindeki kalkınma ajanslarının model alınarak oluşturulmasıdır. Bu durumun dezavantaj yaratmasının ana nedeni ülkemizle diğer ülkelerin bölgesel koşullarının çok fazla farklılık göstermesidir. Türkiye kendi içerisinde bile çok fazla bölgesel farklılığın olduğu bir ülkeyken, özellikle AB ülkelerinde bulunan kalkınma ajanslarının model olarak alınması ve Türkiye’ye uyarlanmaya çalışılması ciddi dezavantajlar meydana

getirmiştir. Kalkınma ajansının başarılı olabilmesinin ana unsurlarından biri de bölgesel dinamiklere göre hareket etmesi ve yapılanmasıdır. Bölgelerin dinamikleri göz önünde bulundurulduğunda; örneğin Marmara Bölgesi'nde yer alan bir kalkınma ajansının sanayi ağırlıklı projelere yönelmesi ve o şekilde bir yapılanmaya gitmesi gerekirken Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir kalkınma ajansının ağırlıklı olarak tarım içerikli projelere yer vermesi ve bu projeleri desteklemesi gerekmektedir.

Bütün dünyada, günümüz itibariyle ekonomilere ve kalkınmaya yön veren ana unsurlardan birinin de rekabet edebilirlik olduğu düşünüldüğünde “Ulusal Kalkınma” hedefini gerçekleştirebilmenin yolu bölgelerin kalkınmasından geçmektedir. Bu sebeplerdir ki kalkınma ajansları sadece geri kalmış bölgelerde değil bütün bölgelerde kurulmuştur. Bu yüzden ülkemizde 26 Düzey 2 bölgesinin hepsinde kalkınma ajansı mevcuttur ve faaliyetlerine devam etmektedir.

Ülkemizde yer alan 26 kalkınma ajansından biri de Düzey 2 sınıflandırmasına göre TRC3 Bölgesinde yer alan, Mardin merkezli olmak üzere Batman, Siirt ve Şırnak illerinde faaliyet gösteren Dicle Kalkınma Ajansı'dır. 2008 yılında kurulan ajans 2009 yılından itibaren çalışmaya başlamıştır.

Ajansın yer aldığı TRC3 bölgesi; bölge dışına göç veren ve bölge içinde kırsaldan kente doğru göç hareketliliği yaşanan geri kalmış bir bölgedir. Ayrıca bölge içerisinde de geri kalmışlık açısından kalkınmışlık düzeyinde ciddi farklılıklar gözlemlenmektedir. Fakat bölgede doğurganlık oranının yüksek olmasından dolayı, oldukça yüksek bir genç nüfus potansiyeli de mevcuttur. İstihdam olanaklarının kısıtlı olmasından ötürü bu genç nüfus işgücüne dahil edilememektedir. Bölgede; genç nüfusa istihdam yaratacak ekonomi politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece, bölgede işsizlik azaltılarak bölgenin kalkınmasına katkı sağlanacaktır.

TRC3 bölgesinde yer alan ve geri kalmış olan illerimizden bir tanesi de Siirt'tir. Gerek terör, gerekse diğer ekonomik sorunlar yüzünden ortalama son 30 yıldır bölgede kırsaldan kente doğru bir göç hareketliliği yaşanmaktadır. Bu hareketlilik kentte gerek konut sıkıntısı gerekse alt yapı olanaklarının yetersizliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ve benzeri sorunlarda bölgeyi, kalkınmışlık açısından diğer bölgelerden geri bırakmakta hatta bölge içerisinde bile ciddi kalkınmışlık farkları gözlemlenmektedir.

Siirt İli kendine özgü tarım ürünleri olan bir şehirdir. Tarımsal faaliyetleri ve arıcılık faaliyetlerini geliştirmek, pazarlama olanaklarını arttırabilecek koşullar oluşturmak kalkınma açısından şehrin yararına olacaktır. Gerekli tarımsal eğitimlerin, arıcılık eğitiminin vb. eğitimlerin verilmesine dayalı projelerin oluşturulması ve desteklenmesi bölgesel kalkınmaya olumlu anlamda doğrudan katkı yapacaktır.

Kalkınma ajanslarının bölgesel kalkınmaya olan etkilerini “Siirt İli” özelinde değerlendirmek üzere oluşturulan bu çalışmada, Dicle Kalkınma Ajansı eliyle Siirt’te yürütülen ve tamamlanan projelerin bir kısmının sahiplerine uygulanan proje yürütücüleri anketine de bu çalışmada yer verilmiştir.

2010 ve 2017 yılları arasında DİKA, Siirt’te 2017 itibariyle bitmiş olan toplam 105 projeyi desteklemiştir. Bu projelerin 86’sı Siirt’te bulunan kamu kurumları tarafından, 19’u ise Özel Sektör kuruluşları tarafından oluşturulmuştur. Ülkede serbest piyasa ekonomisine dayanan bir ulusal ekonominin olduğunu düşünürsek, bölgesel kalkınmanın sağlanabilmesindeki en önemli araçlardan olan kalkınma ajansının, sürdürülebilir bir kalkınmayı gerçekleştirebilmesi için özel sektör ağırlıklı projelere daha çok ağırlık vermesi kanaati uyanmaktadır. Çünkü kamu kurumları projelerinin, bölgenin kalkınmasına katkı sağlama amacından çok, kamu kurumlarına kaynak sağlamanın önündeki bürokrasi vb. engellerden ötürü nispeten daha kolay kaynak sağlama yöntemi olan proje yürütme yöntemiyle kaynak sağlamanın amaçlandığı düşünülmektedir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Siirt; kendine has tarım ürünleri olan, hayvancılık ve arıcılık faaliyetlerinin yapıldığı bir il konumundadır. Ayrıca Siirt; ulaşım olanakları açısından da diğer alanlarda olduğu gibi geri kalmış olma özelliği göstermektedir. DİKA tarafından desteklenen 105 projeye bakıldığı zaman, bu projelerin; 11’i tarımsal faaliyetlerle, 8’i turizm faaliyetleriyle, 6’sı arıcılık faaliyetleriyle ve 4’ü de hayvancılık faaliyetleriyle alakalıdır. Bu sayılan faaliyetler içerisinde en fazla projeye sahip olan tarımsal faaliyetlerin bile tüm projelere oranı % 10 civarındadır. Söylenildiği gibi tarım, hayvancılık, arıcılık ve dahi inanç turizmi açısından bakılacak olursa turizm alanında potansiyele sahip olan ilde, bu faaliyet alanlarına yönelik proje sayısının arttırılması kalkınma adına yararlı olacaktır. Nitekim kalkınma ajanslarının başarılı olabilmesi; bu bağlamda, bölgesel dinamiklere ve bölgesel potansiyele uygun politikalar

geliştirebilmesi koşuluna da bağlıdır. Bölgesel potansiyeli iyi analiz ederek politika yürütmek, kalkınma ajansının bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak olan misyonunu yerine getirmesine olumlu katkı yapacaktır.

Yapılan proje yürütücüleri anketinde 20 proje yürütücüsünün 19'u bölgesel kalkınmaya katkı sağlamak hedefinde olduğunu söylemiştir. Fakat projeye başvurmadan önce DİKA hakkında bilgi sahibi olanların oranı ise % 35 (Evet cevabı verenler) tir. Bölgesel kalkınmaya katkı sağlayacak en önemli araçlardan biri olan kalkınma ajansının, bölgesel kalkınmaya katkı sağlama hedefinde olanların oranının yüksek olduğu bir aşamada kendini daha iyi tanıtabilmesi bu noktada önem arz etmektedir.

Sonuç olarak kalkınma ajansları, aşağı yukarı 10 yıllık bir geçmişe sahip olsa da kurumsallaşma vb. açıdan değerlendirildiğinde yeni kurulmuş kurumlar ya da kuruluşlar olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda olumlu ya da olumsuz anlamda eleştiri yapmak için erkendir. Fakat bölgesel kalkınmaya katkı sağlama açısından kalkınma ajanslarının, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler ile işbirliği içerisine girerek bölgesel dinamikleri doğru okuyup harekete geçirmesi gerekmektedir. Bu başarılı olduğu takdirde önce bölgesel kalkınmaya, bölgesel kalkınmayla birlikte de ulusal kalkınmaya katkı sağlanmış olacaktır.

Son olarak sonuç ve değerlendirme kısmını maddeler halinde incelemek gerekirse;

- Bölgesel dinamikler doğru tespit edilip kalkınma ajansının izleyeceği politikalar bu şekilde belirlenmelidir.
- Sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler ile işbirliği arttırılmalıdır.
- Kurumsallaşma süreci hızlı bir şekilde tamamlanmalıdır.
- Kalkınma ajansı; bölgesel kalkınmaya daha çok katkı sağlayabilmek adına bilinilirliğini arttırmalıdır.
- Özel sektör ve bilhassa bölgen ekonomisine uygun olan tarım, hayvancılık ve arıcılık benzeri projelere ağırlık verilmelidir.
- Altyapı projelerine daha fazla yer verilmelidir.
- Sosyal olanakları arttırıcı projelere imza atılmalıdır.
- Bölgede mevcut olan genç nüfus iş gücüne daha fazla dahil edilmelidir.

- Kalkınma ajansının yapılanması merkeze bağılı bir şekilde değıl de bölge dinamiklerine uygun bir şekilde oluşturulmalıdır. Model olarak Avrupa'dan alınan kalkınma ajansları ülkenin ekonomik yapısı itibariyle uyumsuzluk gösterebilmektedir. Şeklinde maddeler halinde sıralamak da mümkündür.

KAYNAKÇA

Ağralı, V. (2014). *Kalkınma Ajanslarının Bölge ve İl Kalkınmasındaki Rolü: BAKA ve Isparta Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ahiler Kalkınma Ajansı. <http://www.ahika.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 06.02.2017).

Akpınar, R. (2010). “Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları”. Birol Akgül, Nısfet Uzun (Ed.ler). *Girişimcilik Demokratikleşme İlişkisi ve Türkiye: Kalkınma Ajanslarının Rolü*. (ss. 355-371). Bursa: Ekin Yayınevi.

Aktek, M., Altan, Y., Kerman, U., Lamba, M. (2013). “Küreselleşme-Yerelleşme Sarmalında Kalkınma Ajansları, Yapılar, Sorunlar ve Çözüm Arayışları”. Mustafa Ökmen, Güven Şeker ve Fatih Yaman (Ed.ler). *Kalkınma Ajanslarının Mali Yapıları İle Kurumsal Kabiliyet ve Kapasitelerinin Değerlendirilmesi: Faaliyet Raporları Üzerinden Bir Analiz*. (ss. 21-42). Ankara: Orion Kitabevi.

Akyıldız, F. (2013). “Küreselleşme-Yerelleşme Sarmalında Kalkınma Ajansları, Yapılar, Sorunlar ve Çözüm Arayışları”. Mustafa Ökmen, Güven Şeker ve Fatih Yaman (Ed.ler). *Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Kalkınma Ajansları*. (ss. 107-137). Ankara: Orion Kitabevi.

Ankara Kalkınma Ajansı. <http://www.ankaraka.org.tr/tr/> (Erişim Tarihi: 06.02.2017).

Arslan, K. (2005). “Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Ajansları”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 275-294.

Ata, A. Y. (2011). “Kalkınma Ajansları ve Hibe Yanılsaması”. Coşkun Can Aktan, Fethi Altunyuva, Ali Kemal Çetin, Aytekin Dursun, Ömer Faruk Aladağ ve Sinem G. Gökçe (Ed.ler). *1. Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı Bildirileri*, 22-23 Eylül 2011, (ss. 311-317). Malatya: Fırat Kalkınma Ajansı.

Ay, Ş. (2016). *Futbol Endüstrisi İle Bölgesel Kalkınmanın Sağlanması: Siirt İli Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Siirt: Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydemir, C. ve Karakoyun İ. (2011). *Yeni Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı ve Kalkınma Ajansları: Karacadağ Kalkınma Ajansı Örneği*. Bursa: Ekin Kitabevi.

Aykan, E. (2010). “Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları”. Birol Akgül, Nisfet Uzay (Ed.ler). *Sürdürülebilir Kalkınma Bakış Açısı İle Kalkınma Ajansları ve Ekolojik Modernizasyon Uygulamalarında Kalkınma Ajanslarının Rolü*. (ss. 553-590). Bursa: Ekin Yayınevi.

Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı. <http://www.baka.org.tr/> (Erişim Tarihi: 06.02.2017).

Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı. <http://www.bakka.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 06.02.2017).

Berber, M. ve Çelepçi, E. (2005). “Türk Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yeni Arayışlar: Kalkınma Ajansları ve Türkiye’de Uygulanabilirliği.”. Harun Terzi (Ed.). *Karadeniz Bölgesel Kalkınma Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 13-14 Ekim 2005, (ss. 146-155). Trabzon: Derya Kitabevi.

Bilen, Ö. (2003). *Bölgesel/Yerel Kalkınmada Kullanılabilecek Finansal Sistemler, Aracı Kurumlar ve Türkiye İçin Önermeler*. (Yayımlanmış Uzmanlık Tezi). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı (T.C. Kalkınma Bakanlığı). İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Proje Yatırımları Değerlendirme ve Analiz Dairesi Başkanlığı.

Bostancı, Y. (2010). “Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları”. Birol Akgül, Nisfet Uzay (Ed.ler). *Kalkınma Ajansları Personelinin Hukuki Statüsünün İş Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi*. (ss. 487-506). Bursa: Ekin Yayınevi.

Bozkurt, T.E. (2014). *Yeni Kalkınma Politikalarının Bölgesel Kurumsallaşma Üzerindeki Etkisi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı. <http://www.bebka.org.tr/> (Erişim Tarihi: 06.02.2017).

Büyükdavras, S. (1972). “Büyüme Kutupları Kuramı ve Türkiye’de uygulanmasına İlişkin Çalışmalar”. *Amme İdaresi Dergisi*, 5(4), 59-74.

Çakmak, E. (2006). *Yerel Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları*. Ankara: İmaj Yayınevi.

Çakmak, H. K. ve Erden, L. (2005). “Yeni Sanayi Odakları ve Sanayinin Yeni Mekan Arayışları: Denizli ve Gaziantep Örneği”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 111-129.

Çelebi, E. (2006). *Bölgesel Dengesizliklerin Giderilmesinde Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Türkiye Uygulamaları*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çukurova Kalkınma Ajansı. <http://www.cka.org.tr/> (Erişim Tarihi: 06.02.2017).

Devlet Planlama Teşkilatı (T.C. Kalkınma Bakanlığı). (2000a). *Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara: DPT.

Devlet Planlama Teşkilatı (T.C. Kalkınma Bakanlığı). (2000b). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 2001-2005*, Ankara: DPT.

Devlet Planlama Teşkilatı (T.C. Kalkınma Bakanlığı). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)*. <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/content.aspx?List=8661bcf7-9da5-4ecb-a190-fd4aadbacc02&ID=8&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Ekalkinma%2Egov%2Etr%2FPages%2FKalkinmaPlanlari%2Easpx&ContentTypeId=0x0100B6043AD55C311E41A48571E65B9E1AD1> (Erişim Tarihi: 07.12.2016).

Devlet Planlama Teşkilatı (T.C. Kalkınma Bakanlığı). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı* (1973-1977).

<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/content.aspx?List=8661bcf7-9da5-4ecb-a190-fd4aadbacc02&ID=7&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Ekalkinma%2Egov%2Etr%2FPages%2FKalkinmaPlanlari%2Easpx&ContentTypeId=0x0100B6043AD55C311E41A48571E65B9E1AD1> (Erişim Tarihi: 07.12.2016).

Devlet Planlama Teşkilatı (T.C. Kalkınma Bakanlığı). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı* (1979-1983).

<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/content.aspx?List=8661bcf7-9da5-4ecb-a190-fd4aadbacc02&ID=6&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Ekalkinma%2Egov%2Etr%2FPages%2FKalkinmaPlanlari%2Easpx&ContentTypeId=0x0100B6043AD55C311E41A48571E65B9E1AD1> (Erişim Tarihi: 07.12.2016).

Devlet Planlama Teşkilatı (T.C. Kalkınma Bakanlığı). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı* (1985-1989).

<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/content.aspx?List=8661bcf7-9da5-4ecb-a190-fd4aadbacc02&ID=5&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Ekalkinma%2Egov%2Etr%2FPages%2FKalkinmaPlanlari%2Easpx&ContentTypeId=0x0100B6043AD55C311E41A48571E65B9E1AD1> (Erişim Tarihi: 07.12.2016).

Devlet Planlama Teşkilatı (T.C. Kalkınma Bakanlığı). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı* (1990-1994).

<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/content.aspx?List=8661bcf7-9da5-4ecb-a190-fd4aadbacc02&ID=4&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Ekalkinma%2Egov%2Etr%2FPages%2FKalkinmaPlanlari%2Easpx&ContentTypeId=0x0100B6043AD55C311E41A48571E65B9E1AD1> (Erişim Tarihi: 07.12.2016).

Devlet Planlama Teşkilatı (T.C. Kalkınma Bakanlığı). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı* (1996-2000).

<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/content.aspx?List=8661bcf7-9da5-4ecb-a190-fd4aadbacc02&ID=3&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Ekalkinma%2Egov%2Etr%2FPages%2FKalkinmaPlanlari%2Easpx&ContentTypeId=0x0100B6043AD55C311E41A48571E65B9E1AD1> (Erişim Tarihi: 07.12.2016).

Devlet Planlama Teşkilatı (T.C. Kalkınma Bakanlığı). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı* (2001-2005).

<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/content.aspx?List=8661bcf7-9da5-4ecb-a190-fd4aadbacc02&ID=2&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Ekalkinma%2Egov%2Etr%2FPages%2FKalkinmaPlanlari%2Easpx&ContentTypeId=0x0100B6043AD55C311E41A48571E65B9E1AD1> (Erişim Tarihi: 07.12.2016).

Devlet Planlama Teşkilatı (T.C. Kalkınma Bakanlığı). *Dokuzuncu Kalkınma Planı* (2007-2013). <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/content.aspx?List=8661bcf7-9da5-4ecb-a190-fd4aadbacc02&ID=1&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Ekalkinma%2Egov%2Etr%2FPages%2FKalkinmaPlanlari%2Easpx&ContentTypeId=0x0100B6043AD55C311E41A48571E65B9E1AD1> (Erişim Tarihi: 07.12.2016)

<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/content.aspx?List=8661bcf7-9da5-4ecb-a190-fd4aadbacc02&ID=1&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Ekalkinma%2Egov%2Etr%2FPages%2FKalkinmaPlanlari%2Easpx&ContentTypeId=0x0100B6043AD55C311E41A48571E65B9E1AD1> (Erişim Tarihi: 07.12.2016)

Dicle Kalkınma Ajansı. <http://www.dika.org.tr/> (Erişim Tarihi: 06.02.2017).

Dicle Kalkınma Ajansı. <http://www.dika.org.tr/genel-sekreterlik> (Erişim Tarihi: 07.04.2017).

Dicle Kalkınma Ajansı. <http://www.dika.org.tr/kalkinma-kurulu2> (Erişim Tarihi: 07.04.2017).

Dicle Kalkınma Ajansı. http://www.dika.org.tr/kurumsal___ (Erişim Tarihi: 07.04.2017).

Dicle Kalkınma Ajansı. <http://www.dika.org.tr/yonetim-kurulu> (Erişim Tarihi: 07.04.2017).

Dinler, Z. (2010). “Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları”. Birol Akgül ve Nispet Uzay (Ed.ler). *Cumhuriyetimizin Kuruluşundan Günümüze İzlenen Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Kalkınma Ajansları*. (ss. 53-66). Bursa: Ekin Yayınevi.

Dinler, Z. (2012). *Bölgesel İktisat: Genel Olarak ve Türkiye’de Bölgelerarası Gelişmişlik Farklarının Ortaya Çıkışı ve Azaltmasına Yönelik Politikalar*. 9.Basım. Bursa: Ekin Yayınevi.

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı. <http://www.dogaka.gov.tr/#> (Erişim Tarihi: 06.02.2017).

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı. <http://www.daka.org.tr/> (Erişim Tarihi: 06.02.2017).

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı. <http://www.doka.org.tr/> (Erişim Tarihi: 06.02.2017).

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı. <http://www.marka.org.tr/> (Erişim Tarihi: 06.02.2017).

Dulupcu, M.A. (2004). *Bölgesel Yenilik (İnovasyon) Stratejileri: Türkiye’de Bölgesel Gelişme İçin Alternatif Olabilir Mi?, Türkiye İktisat Kongresi Bölgesel Gelişme Stratejileri Tebliğ Metinleri*. İzmir: DPT Yayınları.

Eceral, T.Ö. (2005). “Bölgesel/Yerel Ekonomik Kalkınma Kuramlarının Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimleri”. *Ekonomik Yaklaşım*, 16 (55). s.89-106. (<http://www.akademikdizin.com/index.php?record=28677>)

Elvan, L. (2002). “Yerel Ekonomilerin Sürdürülebilir Kalkınması ve Çanakkale Örneği”. Serdar Sayan (Ed.). *Bölgesel Gelişme ve Bölgelerarası Gelişmişlik Farkları*. (ss. 95-116). Ankara: Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları.

Er, S. Ve Erkan, İ. (2011). “Küreselleşme Sürecinde Kalkınma Ajanslarının Rolü”. Coşkun Can Aktan, Fethi Altunyuva, Ali Kemal Çetin, Aytekin Dursun, Ömer Faruk Aladağ ve Sinem G. Gökçe (Ed.ler). *1. Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı Bildirileri*, 22-23 Eylül 2011, (ss. 369-373). Malatya: Fırat Kalkınma Ajansı.

Eraydın, A. (2004) “Bölgesel Kalkınma Kavramı, Kuram ve Politikalarda Yaşanan Değişimler”, *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu cilt-1*, (ss.126-146). DPT – PAÜ.

Erkan, H. (1995). “Bölgesel Gelişme Stratejileri ve Türkiye’nin Bölgesel Kalkınma Politikası”. Tamer İşgüden, Fuat Ercan ve Mehmet Türkay (Ed.ler). *Gelişme İktisatı Kuram- Eleştiri-Yorum*. İstanbul: Beta Yayınları.

Ersayın, Z. (2012). *Kamu Müdahalelerinde Katkısalılığın Değerlendirilmesi: Çukurova ve İzmir Kalkınma Ajansları Kobi Destekleri Örneği*. (Yayımlanmış Uzmanlık Tezi). Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.

Ersöz, C. (2009). *Küreselleşme Sürecinde Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları: Türkiye’de Köylere Yönelik Bir Uygulama (1975-2001)*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Fırat Kalkınma Ajansı. <http://fka.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 07.02.2017).

Filiztekin, A. (2008). *Türkiye’de Bölgesel Farklar ve Politikalar*. İstanbul: TÜSİAD.

Görmez, K. ve Eroğlu, H.T. (2013). “Küreselleşme-Yerelleşme Sarmalında Kalkınma Ajansları, Yapılar, Sorunlar ve Çözüm Arayışları”. Mustafa Ökmen, Güven Şeker ve Fatih Yaman (Ed.ler). *Köycülüğten Toplum Kalkınmasına, Köykentlerden Kalkınma Ajanslarına Yerel Kalkınma Serencamımız: Bir Zihniyet Analizi* (ss. 9-19). Ankara: Orion Kitabevi.

Güler, V. (2010). *Bölgesel Kalkınma Politikası Aracı Olarak Bölgesel Kalkınma Ajansları: Türkiye Uygulaması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gündüz, A.Y. (2006). *Bölgesel Kalkınma Politikası*. Bursa: Ekin Kitabevi.

Gündüz, A.Y. (2010). “Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları”. Birol Akgül, Nisfet Uzay (Ed.ler). *Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi* (ss. 67-82). Bursa: Ekin Yayınevi.

Güney Ege Kalkınma Ajansı. <http://geka.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 07.02.2017).

Güney Marmara Kalkınma Ajansı. <https://www.gmka.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 07.02.2017).

Hasanoğlu, M. ve Aliyev, Z. (2006).”Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları”. *Sayıştay Dergisi*, 60, 81-103.

<http://www.planlama.org/index.php/boelgesel-kalknma-ajanslar3> (Erişim Tarihi: 17.01.2017).

<http://yereldemokrasi.net/haritalarla-kamu-idaresi/147-istatistiki-bolge-birimleri-siniflandirmasi-ibbs-duzey-1-ve-duzey-2-bolgeleri> (Erişim Tarihi: 05.12.2016).

Ildırar, M. (2004). *Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri*, Ankara: Nobel Basımevi.

İpekyolu Kalkınma Ajansı. <http://www.ika.org.tr/> (Erişim Tarihi: 07.02.2017).

İstanbul Kalkınma Ajansı. <http://www.istka.org.tr/> (Erişim Tarihi: 07.02.2017).

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı. (2002). *T.C. Resmi Gazete*, 4720, 22 Eylül 2002.

İzmir Kalkınma Ajansı. <http://www.izka.org.tr/> (Erişim Tarihi: 07.02.2017).

Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun. (2006a). *T.C. Resmi Gazete*, 5449, 25 Ocak 2006.

Karacadağ Kalkınma Ajansı. <http://www.karacadag.org.tr/default.asp> (Erişim Tarihi: 07.02.2017).

Karakılçık, Y. ve Sarıgül, C. E. (2010). “Bir ‘Ekonomik Yönetişim Modeli’ Olarak Bölge Kalkınma Ajansları (BKA) Uygulaması: Üniter Yapının ve Sosyal Devletin Tasfiyesi mi Tesviyesi mi?”. Ali Koçyiğit, Levent Gökdemir, Hakan Erkuş, Recep Karabulut, Selahattin Bakan ve Suzan Ergün (Ed.ler). *Turgut Özal Uluslar arası Ekonomi ve Siyaset Kongresi-1: Küresel Krizler ve Ekonomik Yönetişim Bildiriler Kitabı*, 15-16 Nisan 2010, (ss. 384-407). Malatya: İnönü Üniversitesi İİBF.

Keleş, R. (2010). “Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları”. Birol Akgül, Nispet Uzun (Ed.ler). *Kalkınma Ajansları Üzerine Gözlemler*. (ss. 25-31). Bursa: Ekin Yayınevi.

Kumral, N. (1993). *Bölgesel Gelişme Politikası Aracı Olarak Kalkınma Ajansları ve Girişimciliğin Teşviki*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kumral, N. (1994). *Ekonomik Kalkınma Ajansları ve Girişimciliğin Teşviki* (Ekonomik Raporlar No: 10). İzmir: Ege Genç İş Adamları Derneği.

Kulaksız, Y. (2008). *Türkiye’de Bölgesel Gelişmişlik Farkları, İstihdam ve Kurum Hizmetlerinin Çeşitlendirilmesi*. (Yayımlanmış Uzmanlık Tezi). Ankara: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü.

Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı. <https://www.kuzka.gov.tr/#> (Erişim Tarihi: 07.02.2017).

Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı. <http://www.kudaka.org.tr/> (Erişim Tarihi: 07.02.2017).

Maç, N. (2006). *Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye (Rapor No:2006-117/76)*. Konya: Konya Ticaret Odası, Etüt- Araştırma Servisi.

Mevlana Kalkınma Ajansı. <http://www.mevka.org.tr/> (Erişim Tarihi: 08.02.2017).

Oran Kalkınma Ajansı. <http://www.oran.org.tr/> (Erişim Tarihi: 08.02.2017).

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı. <http://www.oka.org.tr/> (Erişim Tarihi: 08.02.2017).

Örs, A. (2013). Konya İli Mevlana Kalkınma Ajansı Kırsal Kalkınma Desteklerinin Değerlendirilmesi. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Övgün, B. (2013). “Küreselleşme-Yerelleşme Sarmalında Kalkınma Ajansları, Yapılar, Sorunlar ve Çözüm Arayışları”. Mustafa Ökmen, Güven Şeker ve Fatih Yaman

(Ed.ler). *Geleneksel Bölgecilikten Yeni Bölgeciliğe Bir Uygulama Aracı Olarak Kalkınma Ajansları* (ss. 43-61). Ankara: Orion Kitabevi.

Özen, P. (2005). *Bölge Kalkınma Ajansları*.
http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271245092r8246.Bolgesel_Kalkinma_Ajanslari.pdf (Erişim Tarihi: 09.01.2017).

Özgiraz, A. (1999). *Sabri F. Ülgener'de Zihniyet Analizi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Peşelioğlu, İ. (2007). *Avrupa Birliği Perspektifinde Türkiye Ekonomisinde Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Uygulama İmkanları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Polatkan, T. (1968). *Bölgesel Gelişme Politikası*. Ankara: DPT Yayınları.

Sakal, M. ve Gürer, G. (2011). "AB'de Bölgesel Politikalar Düzleminde Kalkınma Ajansları ve Mali Yardımların Kullanımında Ajansların Rolü". Emine Kılavuz, Fahri Seker, Fatih Çiftci, Emre Akdoğan (Ed.ler). *Uluslar arası Bölgesel Kalkınma Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 7-9 Ekim 2010, (ss. 137-164), Yozgat: Bozok Üniversitesi Yayınları.

Serhat Kalkınma Ajansı. <http://www.serka.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 08.02.2017).

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu. (2006b). *T.C. Resmi Gazete*, 5510, 31 Mayıs 2006.

Stilwell, F.J.B. (1980). *Bölgesel İktisat Politikası*. (Çev.: Sevgi GÜRAN). İstanbul: Akbank Kültür Yayınları.

Şahin, A. Sevinç, İ. ve Taşpınar, Y. (2013). "Küreselleşme-Yerelleşme Sarmalında Kalkınma Ajansları, Yapılar, Sorunlar ve Çözüm Arayışları". Mustafa Ökmen, Güven Şeker ve Fatih Yaman (Ed.ler). *Bölgesel Kalkınmada Ajans Modeli: Shannon ve İzmir Kalkınma Ajansları*. (ss. 139-168). Ankara: Orion Kitabevi.

Şimşek, A. (2013). *Kalkınma Ajanslarının Performans Ölçümü*. (Yayımlanmış Uzmanlık Tezi). Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.

Tiftikçigil, B.Y. (2010). *Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yaşanan Dönüşüm ve Kalkınma Ajansları*. İstanbul: Derin Yayınları.

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)*. <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/content.aspx?List=8661bcf7-9da5-4ecb-a190-fd4aadbacc02&ID=12&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Ekalkinma%2Egov%2Etr%2FPages%2FKalkinmaPlanlari%2Easpx&ContentTypeId=0x0100B6043AD55C311E41A48571E65B9E1AD1> (Erişim Tarihi: 07.12.2016).

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2016) <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/KalkinmaPlanlari.aspx> (Erişim Tarihi: 6.12.2016).

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2016). *Kalkınma Ajansları 2015 Yılı Genel Faaliyet Raporu*. <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/content.aspx?List=904e77ea-ee8e-4414-9f76-88aa7a7e855f&ID=836&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Ekalkinma%2Egov%2Etr%2FPages%2FTum-Kalkinma-Ajansi-Duyurulari%2Easpx&ContentTypeId=0x01009F1FE03C2E95774192DE7DF72F68422F> (Erişim Tarihi: 15.12.2016).

Türk Dil Kurumu (2016). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.582305d27324f6.89504015 (Erişim Tarihi: 09.11.2016).

Trakya Kalkınma Ajansı. <http://www.trakyaka.org.tr/> (Erişim Tarihi: 08.02.2017).

Urhan, F.B. (2015). *Bölgesel Kalkınma Ajansları: Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisan Tezi). Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uzay, N. (2005). *Bölgelerarası Gelişmişlik Farklarının Giderilmesi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Uzay, N. (2010). “Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları”. Birol Akgül, Nispet Uzay (Ed.ler). *Kalkınma Ajanslarına Genel Bir Bakış*. (ss. 3-21). Bursa: Ekin Yayınevi.

Ünlü, A.İ. (2006). *Türkiye’nin Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Kalkınma Ajansı Bağlamında Bölgesel Kalkınma Politikalarının Gelişimi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yaman, A. ve Kara, M. (2010). “Bölgesel Kalkınma Ajansları”. *Türkiye’de Bölgesel Gelişme Politikasının Dönüşümü Sürecinde Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Çalışmaları: Son Durum ve Değerlendirmeler* (ss. 31-60). İstanbul: Günaydın Ofset.

Zafer Kalkınma Ajansı. <http://www.zafer.org.tr/> (Erişim Tarihi: 08.02.2017).

EKLER**PROJE YÜRÜTÜCÜLERİ ANKETİ**

Ek-1 Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA) tarafından Siirt İli'nde Desteklenen Projelerin Değerlendirilmesi Anketi

Soru-1. Projenin Adı:.....

.....

Soru-2. Proje Sahibinin ve/veya İşletmenin

Adı:.....

.....

Soru-3. Görüşülen Kişinin Adı:.....

Soru-4. Görüşülen Kişinin Ünvanı (Çalışma Pozisyonu):.....

.....

Soru-5. Görüşülen Kişinin Eğitim Seviyesi nedir?

1 İlkokul

2 Ortaokul

3 Lise

4 Üniversite

5 Lisansüstü

Soru-6. Projenin Uygulandığı Yer:.....

Soru-7. Projenin Toplam Bütçesi:.....

DİKA Desteği:.....

Soru-8. Daha Önce Destek Aldığınız Başka Bir Projeniz Var mı?.....

Varsa;

Proje Adı:

.....

.....

Destek Alınan Kurum Adı:.....

Memnun Kalma Durumu (Evet-Hayır):.....

Soru-9. Anketi Dolduran Kişinin Projedeki Görevi:.....

Soru-10. Projenizin Hedefleri Nelerdir?

- 1 Bölgenin Kalkınmasına Katkı Sağlamak
- 2 Kadınlara İstihdam Sağlamak
- 3 Gençlere Meslek Edindirmek
- 4 Eğitim Kapasitesini Geliştirmek
- 5 İnsan Kaynaklarının Gelişimine Katkı Sağlamak
- 6 Gelir Alanları Yaratmak
- 7 Bilgi Teknolojisinde Gelişimi Arttırmak
- 8 KOBİ'lerin kapasitesini Geliştirmek
- 9 Meslek Geliştirmek
- 10 Kırsal Altyapının Geliştirilmesi Yolu İle Bölge İnsanın Yaşam Kalitesini Arttırmak
- 11 Eğitim Merkezleri Oluşturmak
- 12 Diğer:.....

Soru-11. Projenizin Hedef Grubu Kimlerdir?

- 1 İşsizler
- 2 Genç Mezunlar
- 3 Üreticiler
- 4 Meslek Grupları
- 5 Girişimciler
- 6 Grup Girişimleri (Kooperatif, Vakıf, Dernek vb.)
- 7 Diğer:.....

Soru- 12. Hedef Grubunun İhtiyaçlarını Nasıl Belirlediniz?

- 1 Kendi Araştırmamızla
- 2 İşgücü Piyasası Araştırmasıyla
- 3 Bölgesel Kalkınma Göstergeleriyle
- 4 Hükümet Planları ve Stratejisiyle
- 5 Yerel Durumun Gözlemlenmesiyle
- 6 Kişilerin Beyan Ettikleri İhtiyaçlarıyla
- 7 Akademik Araştırmalarla
- 8 Diğer:.....

Soru-13. Proje Süresince Hedef Gruba Hangi Hizmetler Sunuldu?

- 1 Bilgilendirme Seminerleri
- 2 Beceri Kazandırma Kursları
- 3 Yaygın Eğitim
- 4 Uzmanlık Kursları
- 5 Meslek Kazandırma Kursları
- 6 Mevcut Yeteneği Geliştirme
- 7 Kariyer Danışmanlığı
- 8 Diğer:.....

Soru-14. Proje Süresince Eğitimleri/Hizmetleri Sunarken Hangi Uzmanlardan Yararlandınız?

- 1 Kendi Personelimizden
- 2 Dış Profesyonel Uzmanlardan (.....)

Soru-15. Projeden Yararlanan Kişi Sayısı:.....

Soru- 16. Proje Hedeflerinize Ulaştınız mı?

- 1 Hayır (17. Soru)
- 2 Kısmen (17.Soru)
- 3 Evet (18. Soru)

Soru- 17. Hedeflerinize Neden Ulaşamadınız?

- 1 Proje Ortağı İle Anlaşılamadı
- 2 Hedef Kitleye Ulaşılamadı
- 3 Proje Uygulama ve Satın Alma İlkelerinin Katı Olması
- 4 Projede Büyük Değişiklik Önerilerinin Kabul Edilmemesi
- 5 Projenin Kurgulanmasında Eksikliklerin Olması
- 6 Hedef Kitlenin İlgisizliği
- 7 Proje İptal Edildi (Soru-18)
- 8 Diğer:.....

Soru- 18 Projeniz Neden İptal Oldu (Birden Çok Şık İşaretlenebilir)?

- 1 Kendi isteğinizle
- 2 DİKA Tarafından
- 3 Prosedürlerin Ağırliğından
- 4 Zaman Kaybı Olarak Düşündüğünüzden
- 5 Desteğin Yetersiz Olduğundan
- 6 Projeden Vazgeçtiğinizden
- 7 Diğer:.....

Soru- 19. Hedeflerinize Ulaşmada En çok Neyin Katkısı Olmuştur?

- 1 Yararlanıcılar İle Proje Ekibinin İşbirliği
- 2 Diğer Kurumların Projeye Verdikleri Destekler
- 3 Uzmanların Yeterliliği
- 4 Mali Kaynakların Yeterliliği
- 5 Proje Ortaklarının Destekleri
- 6 Diğer:.....

Soru-20. Projenizin Yenilikçi Unsuru Nedir?

- 1 Alanında İlk Olması
- 2 Uygulandığı Bölgede İlk Olması
- 3 İhtiyaç Duyulan Meslek Alanlarında Eğitim Vermesi
- 4 Girişimciliğe Özendirmesi
- 5 Kurumsal Ağların Gelişmesine Katkı Sağlaması
- 6 Farkındalık Yaratması
- 7 Yeni Gereksinimlerin Farkına Varılması
- 8 Diğer:.....

Soru-21. Proje Uygulamasında Karşılaştığınız En Önemli Güçlükler Nelerdir?

- 1 Planlama, Zaman Baskısı
- 2 İnsan Kaynakları ve Maddi Kaynakların Yönetimi
- 3 Mali Yönetim
- 4 Eğitim Kurslarının Verilmesi
- 5 Hedef Grubun Seçimi
- 6 Mevzuattan Kaynaklanan Zorluklar
- 7 Hizmetlerin Sağlanmasında Eksiklikler
- 8 DİKA Desteğinin Yetersiz Kalması
- 9 Satın Alma Prosedürleri
- 10 Tecrübesizlik
- 11 Diğer:.....

Soru-22. Bir Önceki Soruda Belirtilen Zorlukları Nasıl Aştınız?

- 1 DİKA'dan Teknik Yardım Alarak
- 2 Kendi Kendimize
- 3 Başka Kurum Ya da Kişilerle İşbirliği Yaparak
- 4 Diğer:.....

Soru-23. Projenin Yürütülmesi Esnasında DİKA'nın ve Ekibinin Rolü Nasıldı?

- 1 Daima İşbirliği İçerisindeydik
- 2 Projeyi Geliştirmede Çok Yardımcı Oldular

- 3 Güçlüklerin Çözümünde Etkili Oldular
- 4 Yardım Etmekten Ziyade Eleştirmeyi ve Hata Göstermeyi Tercih Etiler
- 5 İlgisizlik Vardı
- 6 Diğer:.....

Soru-24. Projeye Başvurmadan Önce DİKA Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip miydiniz?

- 1 Evet
- 2 Hayır
- 3 Kısmen

Soru-25. Başka Bir Proje İçin Bir Daha DİKA'ya Başvurmayı Düşünür müsünüz?

- 1 Evet
- 2 Hayır
- 3 Belki

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Şükret AĞIRALIOĞLU
Doğum Yeri ve Tarihi	Çaykara /01.01.1988
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	İstanbul Üniversitesi / İktisat Fakültesi / İktisat
Yüksek Lisans Öğrenimi	Siirt Üniversitesi İktisat Anabilim Dalı
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	Siirt Üniversitesi
İletişim	
E-Posta Adresi	Sukret_61_34@hotmail.com
Tarih	04.02.2018